EMIGRACE

IMIGRACE

z a do českých zemí v období od roku 1918

ZAČÍT ▶

multikulturní centrum praha

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

PRAHA PRAGUE PRAGA PRAG

Factsheet projektu Příběhy těch, co museli jít
(reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/19_068/0001446)

1918-1945

- Re-emigrace (1918–1925)
- Emigrace (1918–1924)
- Ruští uprchlíci před Bolševiky (1920–1925)
- Emigrace (1925–1929)
- Emigrace (1930–1934)
- Politicky motivovaná imigrace (1933–1938)
- Emigrace (1935–1939)
- Imigrace ze Sudet (září 1938 – březen 1939)
- Emigrace Čechů ze Slovenska (1938–1945)
- Nuceně nasazení Češi v Německu (1939–1945)
- Nuceně nasazení cizinci v Sudetech (1939–1945)
- Židé v českých zemích po Mnichově, holocaust (1938–1945)
- Oběti 2. světové války z řad obyvatelstva českých zemí (1939–1945)

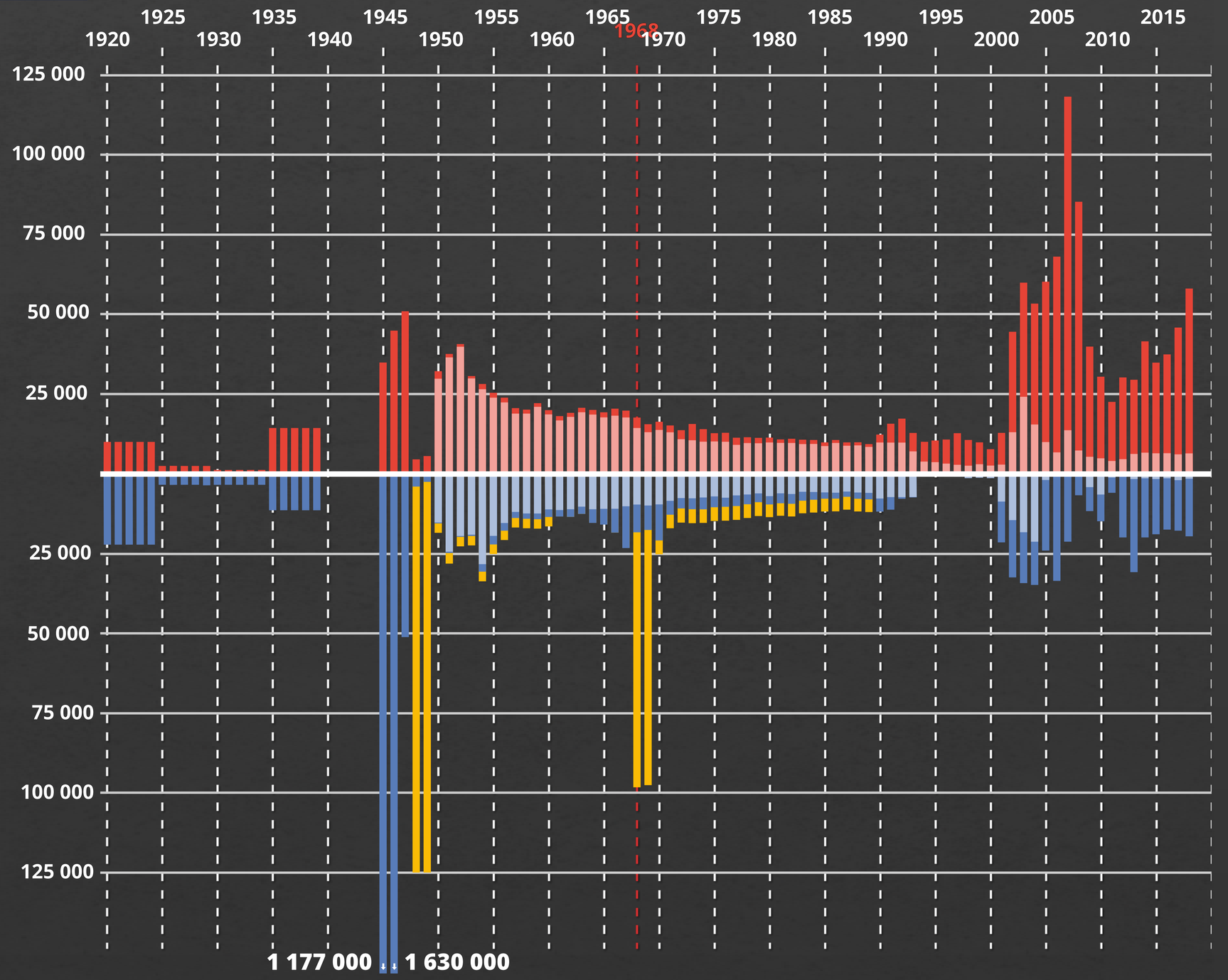

Zapnout značky

- Imigrace
- Imigrace Slováků do Česka
- Emigrace legální
- Emigrace ilegální
- Emigrace Čechů na Slovensko

Emigrace 1918–1924

České země patřily k průmyslové základně rakousko-uherské monarchie. Jejich ekonomický vývoj byl počátkem dvacátých let poznamenán ekonomickou krizí vyvolanou dopady první světové války a rozpadem společného rakousko-uherského trhu. Vystěhovalecký zákon z roku 1922 uznával vystěhovaleckou svobodu a směřoval k sociální ochraně vystěhovalců. Mezi vystěhovalci převládali lidé v produktivním věku. Za hlavní motiv emigrace byl považován nedostatek výdělečných možností a vysoká porodnost.

V letech 1920–24 se do zahraničí (převážně do Francie, Německa a USA) vystěhovalo kolem **111 000 osob**. Mezi vystěhovalci do evropských zemí převládali dělníci, do USA zemědělci.

Propagační pohlednice Czechoslovak Recruiting Office v New Yorku, 1919
Zdroj: *: Český svět: Illustrovaný čtrnáctidenník 15, č. 26.* Praha: Emil Šolc, spol. s r. o., 28. 2. 1919, str. 459.

Zdroje:
Jaroslav Vaculík, *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*, Brno: Masarykova univerzita, 2010.
Dušan Drbohlav a kol. – *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.

Emigrace 1925–1929

Druhá polovina dvacátých let byla v Čechách obdobím ekonomické prosperity, tlak na ekonomicky motivovanou emigraci se proto snížil. Po vydání amerických imigračních zákonů (které výrazně snížily kvóty pro vstup imigrantů do země) se zámořské vystěhovalectví obrátilo do Kanady (kam směřuje víc než polovina zámořských vystěhovalců) a do Argentiny. V Kanadě organizuje české vystěhovalce železniční společnost Canadian Pacific.

V roce 1929 byl přijat zákon umožňující odepřít pas osobám, jejichž vystěhování mohlo ohrozit zájmy ČSR. Šlo o to zabránit odchodu kvalifikovaných dělníků a techniků z obavy, aby v zahraničí nevybudovali konkurenční podniky.

Celkově se v letech 1925–30 vystěhovalo **45 415 osob**.

Cementárna nedaleko města Córdoba, Argentina. Dodávka z ČSR
Zdroj: KODÝTKOVÁ, Anna. *21 let v Argentině.* Praha: MF, 1956, nečíslovaná 11. strana obrazové přílohy

Zdroje:
Jaroslav Vaculík, *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*, Brno: Masarykova univerzita, 2010.
Dušan Drbohlav a kol. – *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.

Emigrace 1930–1934

Ekonomická krize doléhá na ČSR později, nejvyšší nezaměstnanost (900 000 osob) je v roce 1933, kdy zároveň klesá HDP na hlavu až na úroveň roku 1925. Vrcholu předkrizového HDP, jehož bylo dosaženo v letech 1929–30, se již ve třicátých letech nepodařilo dosáhnout. V důsledku světové hospodářské krize a vysoké nezaměstnanosti v imigračních zemích však dochází k prudkému poklesu vystěhovalectví. Vystěhovat se prakticky mohly jen osoby se schválenou pracovní smlouvou úřadem imigrační země. Do zemí se silnou ekonomicky motivovanou emigrací z Čech, jako je USA, Kanada či Argentina, se imigrace omezila jen na slučování rodin. K přechodnému zvýšení vystěhovalectví došlo v této době do SSSR, kam najímali kvalifikované průmyslové dělníky.

Pro usídlování vystěhovalců se hledaly nové příležitosti – ať už četné (a nepříliš úspěšné) kolonizační projekty v Jižní Americe (společnost Esther či Delta v Argentině, Slavia v Kolumbii či Nová vlast v Brazílii), nebo v Severní Americe (např. Americko-slovanský kolonizační trust s velkými plány v USA, Kanadě i Mexiku).

V letech 1930-34 se vystěhovalo **16 960 osob**.

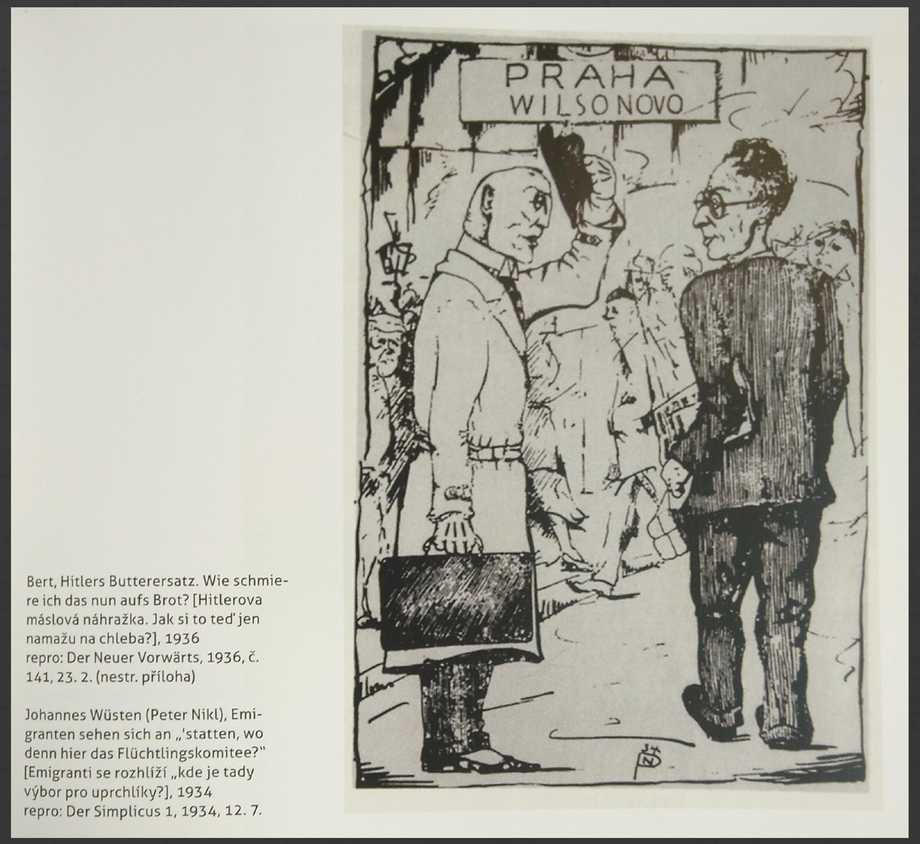

Bert, Hitlers Butterersatz. Wie schmiere ich das nun aufs Brot? [Hitlerova máslová náhražka. Jak si to teď jen namažu na chleba?], 1936
repro: Der Neuer Vorwärts, 1936, č. 141, 23. 2. (nestr. příloha)

Johannes Wüsten (Peter Nikl), Emigranten sehen sich an „'statten, wo denn hier das Flüchtlingskomitee?" [Emigranti se rozhlíží „kde je tady výbor pro uprchlíky?], 1934
repro: Der Simplicus 1, 1934, 12. 7.

WÜSTEN, Johannes (Petr Nikl). *Emigranten sehen sich an "'statten, wo denn hier das Flüchtlingskomitee?" [Emigranti se rozhlíží "kde je tady výbor pro uprchlíky?"]*, Der Simplicus I., 12. 7. 1934.
Zdroj: ROKYTOVÁ, Bronislava. *Dost tichého šepotu: exilová výtvarná scéna v Československu (1933-1939).* Praha: Památník národního písemnictví, 2013, str. 71.

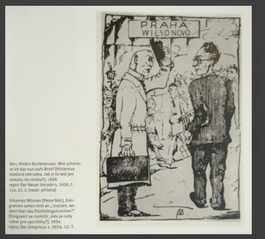

Zdroje:
Jaroslav Vaculík, *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*, Brno: Masarykova univerzita, 2010.
Dušan Drbohlav a kol. – *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.

Emigrace 1935–1939

V důsledku přetrvávající vysoké nezaměstnanosti v ČSR ve 2. polovině 30. let opět narůstá počet lidí emigrujících z ekonomických důvodů a zároveň vzhledem k situaci v Německu nabírá na významu politicky motivovaná emigrace. Probíhá též vystěhovalectví Židů do Palestiny organizované Světovou sionistickou organizací (počet povolení vydaných britskou vládou kulminuje v roce 1935; celkem bylo do Palestiny vydáno 2 204 povolení).

Z Čech odchází horníci do Belgie či Francie, kde se potýkají s dopady krize a zpřísněním imigračních politik. Do Německa bylo zprostředkováno přes 1200 dělnic z Hlučínska, jejichž prostřednictvím si nacistický režim snažil zajistit vliv na území, o které Německo přišlo versailleským mírem. V nacistickém Německu podléhají čeští vystěhovalci politickému tlaku na rychlou asimilaci.

Politicky motivovaná emigrace eskaluje po anexi Sudet: od září 1938 do července 1939, kdy Vystěhovalecký úřad vybavil 12319 případů (dle státní příslušnosti: 5970 ČSR, 1672 říšskoněmecká, 3974 sporná – prozatímní pasy, 322 polská).

Výčet není zdaleka úplný – z dostupných azylových statistik zemí emigrace se zpětně podařilo doložit vystěhování **cca 42 000 osob** (5000–6000 Čechů, 3000–4000 sudetských Němců, 33 000 Židů). Skutečný počet je prakticky nezjistitelný – mnozí vycestovali ilegálně, mnozí naopak již vycestovat nestihli.

Nejčastější cíle vystěhování dle počtu vydaných víz: Anglie, Kanada, Palestina, USA, Sovětský svaz.

V letech 1935–39 se (oficiálně) vystěhovalo 56 980 osob.

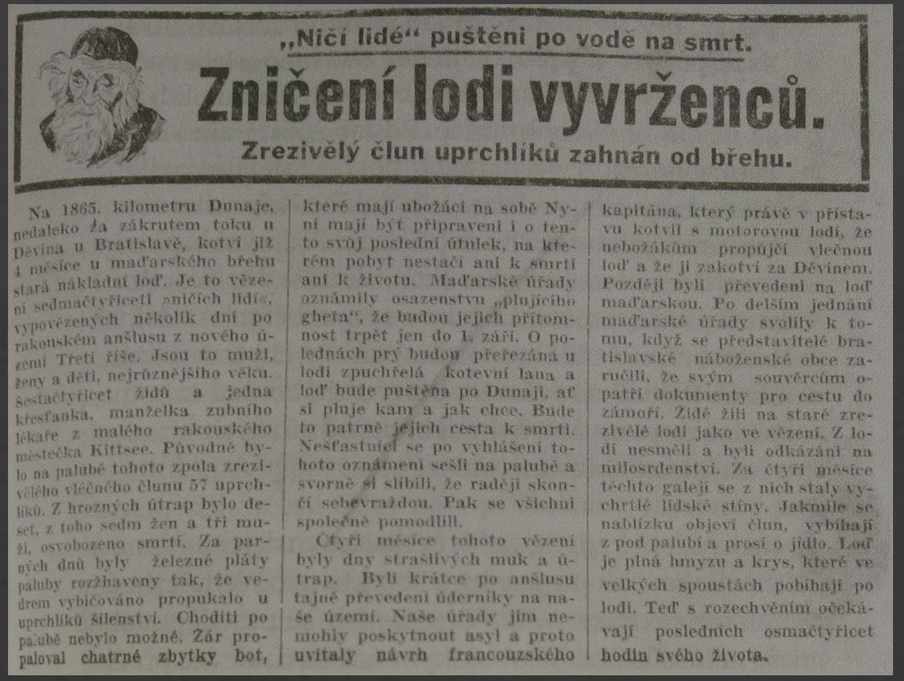

„Ničí lidé“ puštěni po vodě na smrt.

Zničení lodi vyvržených.

Zrezivělý člun uprchlíků zahnán od břehu.

Na 1865. kilometru Dunaje, nedaleko ža zákrutem toku u Děvína u Bratislavě, kotví již 4 měsíce u maďarského břehu stará nákladní loď. Je to vězeni sedmačtyřicetí „ničích lidí“, vypovězených několik dní po rakouském anšlusu z nového území Třetí říše. Jsou to muži, ženy a děti, nejrůznějšího věku. Sedmačtyřicet židů a jedna křesťanka, manželka zubního lékaře z malého rakouského městečka Kittsee. Původně bylo na palubě tohoto zpola zrezivělého vlečného člunu 57 uprchlíků. Z hrozných útrap bylo deset, z toho sedm žen a tři muži, osvobozeno smrtí. Za parných dnů byly železné pláty paluby rozžhaveny tak, že vedrem vybičováno propukalo u uprchlíků šílenství. Choditi po palubě nebylo možné. Zár propaloval chatrné zbytky bot, které mají ubožáci na sobě. Nyní mají být připraveni i o tento svůj poslední útulek, na kterém pobyt nestačí ani k smrti ani k životu. Maďarské úřady oznámily osazenstvu „plujícího ghetta“, že budou jejich přítomnost trpět jen do 1. září. O posledních prý budou přeřezána u lodi zpuchřelá kotevní lana a loď bude puštěna po Dunaji, ať si pluje kam a jak chce. Bude to patrně jejich cesta k smrti. Nešťastníci se po vyhlášení tohoto oznámení sešli na palubě a svorně si slíbili, že raději skončí sebevraždou. Pak se všichni společně pomodlili.

Čtyři měsíce tohoto vězeni byly dny strašlivých muk a útrap. Byli krátce po anšlusu tajně převedeni úderníky na naše území. Naše úřady jim nemohly poskytnout asyl a proto uvítaly návrh francouzského kapitána, který právě v přístavu kotvil s motorovou lodí, že nebožákům propůjčí vlečnou loď a že ji zakotví za Děvínem. Později byli převedeni na loď maďarskou. Po delším jednání maďarské úřady svolily k tomu, když se představitelé bratislavské náboženské obce zaručili, že svým souvěrcům opatří dokumenty pro cestu do zámoří. Židé žili na staré zrezivělé lodi jako ve vězení. Z lodi nesměli a byli odkázáni na milosrdenství. Za čtyři měsíce těchto galejí se z nich staly vychrtlé lidské stíny. Jakmile se nablízku objeví člun, vybíhají z pod palubi a prosí o jídlo. Loď je plná hmyzu a krys, které ve velkých spoustách pobíhají po lodi. Teď s rozechvěním očekávají posledních osmačtyřicet hodin svého života.

Večerní České slovo líčí tragický osud židovských uprchlíků z Kittsee, 30.8.1938.
Zdroj: ČAPKOVÁ, Kateřina a FRANKL, Michal. *Nejisté útočiště.* Paseka: Praha a Litomyšl 2008, str. 307.

Zdroje:

Jaroslav Šíma. *Českoslovenští přestěhovalci v letech 1938–1945.* Příspěvek k sociologii migrace a theorii sociální péče. Praha: Societas, 1945, s. 245.
Jaroslav Vaculík, *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*, Brno: Masarykova univerzita, 2010.
Dušan Drbohlav a kol. – *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.
P. Heumos. *Die Emigration aus der Tschechoslowakei nach Westeuropa und dem Nahen Osten 1938–1945*, München, 1989 (citováno v: Martin Hořák, Tomáš Jelínek. *Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí*. Praha: Galen, 2006).

Reemigrace 1918–1925

V roce 1918 vznikla samostatná Československá republika. Přijetí zákonů o pozemkové reformě zdánlivě vytvořilo dobré podmínky pro návrat vystěhovalců. Přesto byly některé skupiny zahraničních Čechů od návratu odrazovány – zejména Češi usedlí ve východní Haliči či Volyňsku, neboť panovaly obavy, že prodej majetku na území bývalého Ruska by vzhledem k nízké hodnotě tamní měny nestačil k zabránění pádu těchto rodin v Československu do chudoby.

Reemigranti se vraceli zejména z Rakouska a USA, a to hlavně individuálně. Proběhl pouze jeden významný pokus o organizovanou reemigraci – přesídlení českých evangelíků z Německa a Polska pod záštitou organizace Kostnická jednota. Tato imigrace neměla ekonomický podtext. Reemigranti po návratu do Československa naráželi na nedostatek bytů, pracovních příležitostí, reemigrace jako státní politika pak čelila odporu velkostatkářů, na jejichž pozemky měli být navrátilci usídleni.

Odhadovaný počet reemigrantů: dobová literatura až **200 000 osob**, dobové statistiky 60 000 osob.

Současné odhady:

- 10 000 osob z Ruska
- 40 000 osob z USA
- 100 000 osob z Rakouska

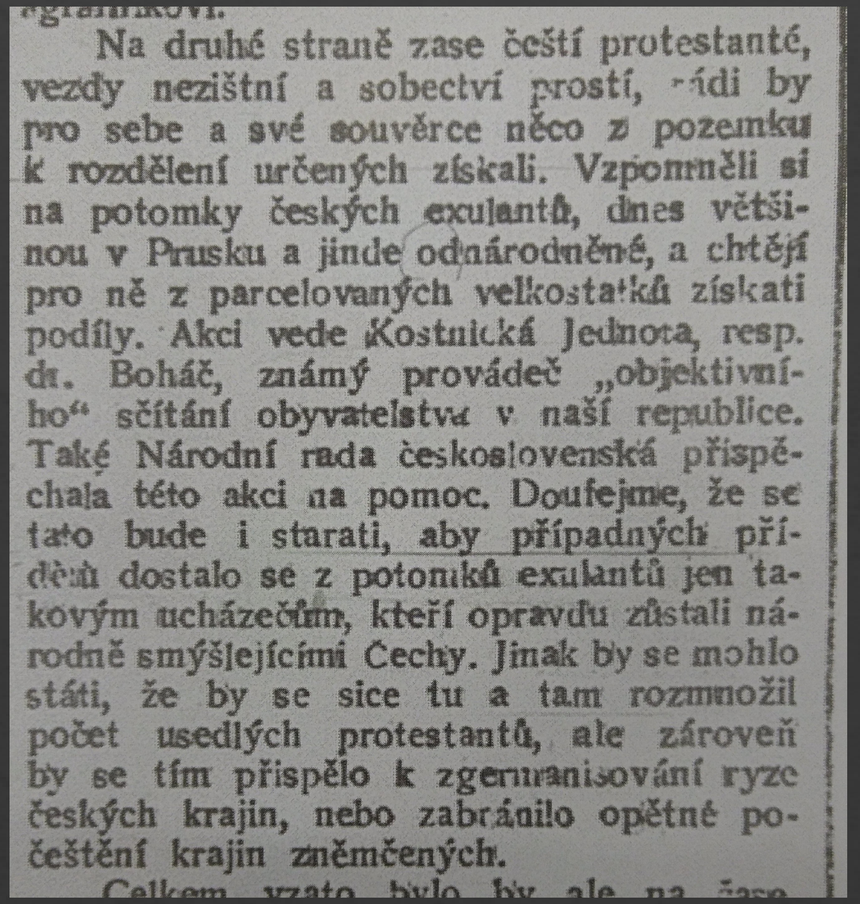

Na druhé straně zase čeští protestanté, vezdy nezištní a sobectví prostí, rádi by pro sebe a své souvěrce něco z pozemku k rozdělení určených získali. Vzpomněli si na potomky českých exulantů, dnes většinou v Prusku a jinde odnárodněné, a chtějí pro ně z parcelovaných velkostatků získati podíly. Akci vede Kostnická Jednota, resp. dr. Boháč, známý provádeč „objektivního“ sčítání obyvatelstva v naší republice. Také Národní rada československá přispěchala této akci na pomoc. Doufejme, že se tato bude i starati, aby případných přídělů dostalo se z potomků exulantů jen takovým ucházečům, kteří opravdu zůstali národně smýšlejícími Čechy. Jinak by se mohlo státi, že by se sice tu a tam rozmnožil počet usedlých protestantů, ale zároveň by se tím přispělo k zgermanisování ryze českých krajin, nebo zabránilo opětné počeštění krajin zněmčených.

Zdroj: Čech. *Politický týdeník katolický 46, č. 345.* Praha: Václav Kotrba, 16. 12. 1921, str. 1.

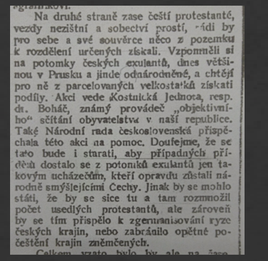

Zdroje:
Jaroslav Vaculík, *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*, Brno: Masarykova univerzita, 2010.
Dušan Drbohlav a kol. – *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.

Ruští uprchlíci před bolševiky 1920–1925

Mnoho uprchlíků před bolševiky z řad Rusů, Ukrajinců, Kavkazanů, Kalmyků a dalších národů přišlo do Československa spolu s vracejícími se Československými legiemi (armáda, jež vznikla v Rusku během 1. světové války, aby bojovala proti vojskům Ústředních mocností – tedy také Rakousku-Uhersku –, později se zapojila do boje s Rudou armádou a dočasně získala kontrolu nad velkou částí transsibiřské železnice a většinou velkých sibiřských měst). Řada dalších přicházela později individuálně, přičemž mnozí z nich byli ze Sovětského svazu vyhnáni či byli zbaveni sovětského občanství z důvodů svých politických, uměleckých či jiných aktivit.

Počátkem dvacátých let je počet „ruských“ uprchlíků odhadován na 5000–8000 osob, kolem roku 1925 jejich počet dosáhl zhruba **25 000 osob**.

Pro uprchlíky připravila mladá Československá republika podmínky, jaké nebyly v žádné jiné zemi. Již v r. 1919 vláda schválila pomocnou akci, hrazenou z rozpočtu Ministerstva zahraničních věcí (Ruská pomocná akce). V jejím rámci bylo zemědělcům, studentům a vědcům umožněno přijet do Československa pracovat, dokončit studia nebo pokračovat ve vědecké práci, ale i založit zde školy, vědecké, společenské a kulturní instituce. Praha byla vnímána jako „ruský Oxford“ – vznikla zde například Ruská lidová univerzita, Ruský institut, Ruská právnická fakulta, Archeologický ústav N. P. Kondakova aj.). Ruská pomocná akce se tak stala jedinečným pokusem o vytvoření zahraničního, v tomto případě ruského, vědeckého a vzdělávacího komplexu v exilu. Politici předpokládali, že se po porážce bolševiků pomocná akce příznivě odrazí v ekonomických i politických vztazích s novým Ruskem.

Prvá výprava 450 hladovějících ruských dětí ze Simbirské gubernie po 7odenní svízelné cestě Ruskem za vedení maj. Ducháčka (1) z min. zahr. zál., nadpor. Dohnala (2) z min. nár. obr., nadp. Kabeka (3) a MUDra Podobského (4) dospěla před Štědrým večerem do Mor. Ostravy, kdež dostalo se dětem lidumilnosti nádražního restauratéra p. O. Látala (5) občerstvení. Nyní jsou v Pardubicích a jsou přidělovány rodinám.

Zdroje:

Dana Hašková. *Meziválečná ruská emigrace a SLÚ.* Praha: Středisko společných činností AV ČR, 2019.
Michal Frankl. *Prejudiced asylum: Czechoslovak Refugee Policy 1918–60.* Journal of Contemporary History 3 (2014), s. 537–555.

Politicky motivované imigrace 1933–1938

S nástupem nacismu v Německu přichází do ČSR politicky motivovaní uprchlíci z Německa – zejména sociální demokraté a první Židé. Německé federální volby v roce 1932 vyhrála Hitlerova NSDAP se 33 % hlasů. 30. ledna 1933 německý prezident Hindenburg jmenoval Hitlera říšským kancléřem. Požár říšského sněmu se stal záminkou k pronásledování politických odpůrců. V roce 1934, po smrti prezidenta Hindenburga Hitler převzal pravomoci prezidenta a tituluje se „Führer und Reichskanzler“. Dochází k potlačení demokracie a k postupnému zakazování ostatních politických stran.

První němečtí uprchlíci začali překračovat československé hranice počátkem roku 1933. Ať už disponovali platnými doklady či nikoliv, československé úřady jim zpočátku nekladly do cesty zbytečné administrativní překážky, ač panovaly obavy, že na trhu práce budou uprchlíci konkurovat československým nezaměstnaným, jejichž počet byl v důsledku kulminující hospodářské krize vysoký. Otázka uprchlíků zároveň štěpila politickou scénu. Na rozdíl od „Ruské pomocné akce“ z 20. let se také neočekávalo jejich trvalé usazení v ČSR. Mezi roky 1933–37 nepřekročil počet registrovaných uprchlíků z Německa 2000 osob, ani při započtení neregistrovaných (ilegálních) uprchlíků jich nebylo více než 4000.

Celkově prošlo ČSR zhruba **20 000 německých emigrantů**, jen 3000 jich zde zůstalo.

Od poloviny 30. let rovněž začínají úřady přistupovat odlišně k židovským uprchlíkům. V souvislosti s omezením imigrace židovských uprchlíků do Palestiny ze strany britské vlády a zvyšujícím se tlakem Německa po přijetí Norimberských zákonů (1935) české úřady začínají považovat židovské uprchlíky za „ekonomické migranty“, jejichž přijímání není žádoucí. Protižidovský obrat v československé imigrační politice kulminuje roku 1938, kdy se uzavírají hranice pro Židy z Rakouska a Rumunska. Zadrženo a vráceno zpět bylo cca 10 000 židovských uprchlíků. Po mnichovské konferenci (30. 9. 1938) se ČSR uzavírá také Židům ze Sudet.

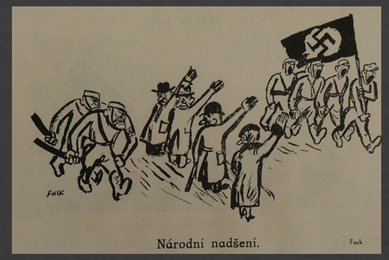

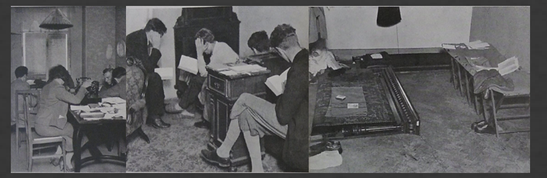

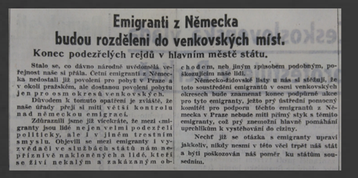

Zdroj:

Michal Frankl. *Prejudiced asylum: Czechoslovak Refugee Policy 1918–60.* Journal of Contemporary History 3 (2014), s. 545-549.

Kateřina Čapková, Michal Frankl, *Nejisté útočiště.* Paseka, Litomyšl, 2008.

Dariusz Stola. *Forced Migrations in Central European History, International Migration Review 2* (1992), s. 330.

Martin Hořák, Tomáš Jelínek. *Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí.* Praha: Galén, 2006.

Imigrace ze Sudet:
září 1938 – březen 1939

Na základě dohody mezi Německem, Itálií, Francií a Velkou Británií uzavřené 29. září 1938 v Mnichově byly Německu postoupeny Sudety – pohraniční území Československa osídlené převážně etnickými Němci. Zároveň došlo k záboru území Těšínska polskou armádou a maďarské anexi jižního Slovenska (na základě první vídeňské arbitráže) a Podkarpatské Rusi.

V důsledku anexí z československého pohraničí uprchlo do českého vnitrozemí 219 216 osob, z toho z území postoupených Německu 171 401 osob, z Těšínska 19 560 osob, z území anektovaných Maďarskem včetně Podkarpatské Rusi 11 625 osob, ze Slovenska 8228 osob a z jiných území 8402 osob.

Národnostní složení uprchlíků:

- **Cca 180 000 Čechů**
- **13 000 Němců**
- **23 000 Židů**

Vedle uprchlíků se z anektovaného území do vnitrozemí navrátilo 53 887 státních zaměstnanců a 129 582 jejich rodinných příslušníků převážně české národnosti.

Celkem se v letech 1938–39 přestěhovalo z pohraničí na „zbytkové“ území Čech a Moravy **přes 400 000 osob**. Počet přestěhovalců z pohraničí je doposud předmětem ostrého sporu mezi některými českými a sudetoněmeckými historiky, kteří tvrdí, že jejich počet byl výrazně menší.

Endlich frei von der Tschechoslowakei! Jeden z mnoha sudetoněmeckých propagačních plakátů děkujících za připojení k nacistické říši.

Stylizovaná demarkační čára nemůže souhlasit s novými státními hranicemi vzhledem k územním změnám, dodatečně provedeným.

Zdroj:
Jaroslav Šíma. *Českoslovenští přestěhovalci v letech 1938–1945.* Příspěvek k sociologii migrace a theorii sociální péče. Praha: Societas, 1945.
Jan Benda. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939.* Praha: Karolinum, 2012.
Migrace obyvatelstva ČSR v letech 1938–39: První republika jako „válka Čechů s Němci“. *Sudetoněmecké krajanské sdružení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* [online]. [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: https://www.sudetsti-nemci.cz/cs/hist0/hist3/

Židé v českých zemích po Mnichově, holocaust

Mnichovská dohoda vyvolala hlubokou krizi české společnosti a zhroucení stávajícího systému parlamentní demokracie. V období II. Republiky (září 1938 – březen 1939) posílily hlasy konzervativních a antidemokratických proudů a došlo k výbuchu a následnému etablování antisemitismu ve veřejném diskurzu. Židé byli (spolu s liberály) označeni za příčinu společenského rozkladu. K protižidovským náladám přispěl též příliv německy mluvících židovských uprchlíků z pohraničí.

Od ledna 1939 se začala připravovat zákonná opatření, která měla omezovat plnoprávné postavení Židů. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava (15. března 1939) byla postupně omezována práva Židů – nejdříve (již 17. března) vydala protektorátní vláda zákaz výkonu lékařských povolání a schválila vyloučení Židů z advokátní komory. Postupně přibýval bezpočet dalších diskriminačních opatření. V červnu 1939 vyhlašuje říšský protektor Konstantin von Neurath nařízení o židovském majetku, které na základě norimberských zákonů upravuje pojmy „Žid“ a „židovský míšenec“. 4. července 1940 vchází v platnost nařízení o postavení Židů ve veřejném životě, jež stanovuje způsoby izolace Židů v Protektorátu.

Rozhodnutí o vyvraždění evropských Židů bezpochyby padlo nejpozději na jaře 1941. V září 1941 Hitler vydal rozhodnutí o vysídlení Židů z říše na nově dobytá východní území. Je zahájeno budování ghetta v Terezíně a zorganizovány první transporty. Konference v Berlíně – Wannsee, konaná v lednu 1942, stanovila definitivní průběh „konečného řešení židovské otázky“ – přeměnění pracovních táborů na východě v tábory vyhlazovací.

Dle oficiálních statistik se v roce 1939 v Protektorátu nacházelo 118 310 osob židovského původu dle norimberských zákonů (103 960 se hlásilo k židovskému náboženství).

V terezínském koncentračním táboře, kde vedle protektorátních Židů byli internováni též Židé z pohraničí, Německa, Rakouska a dalších zemí, zahynulo **33 316 osob**. Do vyhlazovacích táborů bylo v 63 transportech odvezeno přes **87 000 osob**, **3 800** z nich přežilo. Dalších zhruba 8 000 osob se skrývalo či působilo v odboji, 850 z nich přežilo.

Transportům se vyhnulo zhruba 3 000 Židů, kteří zůstali na svobodě.

Ústředna pro židovské vystěhovalectví, zřízená v červenci 1939, umožnila legální vystěhování 26 093 Židům. Dalších cca 3 000 odešlo ilegálně, zejména přes Slovensko a Polsko.

Zdroje:
Martin Hořák, Tomáš Jelínek, Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí. Galen, Praha 2006.
Michal Frankl, Počátek masového vraždění. Online, dostupné z: https://web.archive.org/web/20110908003349/http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/general/general10 (přístup 15.5.2020).

Emigrace Čechů ze Slovenska (1938–1945)

Před rokem 1918 žilo na Slovensku 7468 Čechů. Po vzniku Československa se česká menšina na Slovensku rozrostla, a to zejména uzavíráním smíšených manželství a dalším přistěhovalectvím při obsazování míst ve státní správě, školství a zdravotnictví, na poštách, železnici a v armádě. Dle sčítání lidu v roce 1930 jich zde pobývalo již 120 936. S Československem se Slováci identifikovali daleko méně než Češi – ať už pro po 20 let nenaplněný slib autonomie, či Masarykův konstrukt československého národa a československého jazyka, ve kterém byla slovenština přisouzena role pouhého dialektu češtiny.

Dle sčítání v roce 1938 pak k 31. prosinci 1938 pobývalo na území Slovenska 77 488 Čechů; odhadovaný skutečný počet je až 120 000 osob a odpovídá stavu v roce 1930. Po první vídeňské arbitráži (konané 2. října 1938) museli odejít čeští kolonisté, kteří v rámci pozemkové reformy získali půdu na území jižního Slovenska, které bylo Maďarsku touto arbitráží odstoupeno. Po vzniku samostatného Slovenského státu pod patronací Německa 14. března 1939 odchod české menšiny pokračoval a velká část osob české národnosti ze Slovenska dobrovolně či pod nátlakem odešla. Řešení tzv. „české otázky“ se stalo frekventovaným pojmem ludácké terminologie, za nímž se skrýval program vystěhování Čechů ze Slovenska, což mělo řešit nezaměstnanost slovenské inteligence.

Z 20 541 českých státních zaměstnanců k 1. říjnu 1938 jich k 1. říjnu 1939 odešlo 19 367. Slováci usilovali též o vyhoštění Čechů zaměstnaných v soukromém sektoru, proti čemuž zasáhli v roce 1940 Němci, kteří nestáli o příliv zchudlých Čechů na území Protektorátu. Vystěhovávání Čechů bylo zcela zastaveno. Ač bylo nakonec Čechům dovoleno na Slovensku zůstat, ocitli se v postavení neplnoprávných občanů.

Z oficiálně přítomných 77 488 Čechů v roce 1938 jich v roce 1943 zůstalo jen 31 451, odešlo tedy 46 037 osob. Odhaduje se, že mezi roky 1938–45 odešlo ze Slovenska až **63 000** Čechů (včetně rodinných příslušníků a lidí zaměstnaných v soukromé sféře).

VENKOV

70 haléřů.

PRAHA, STŘEDA, 8. BŘEZNA 1939.
ROČNÍK XXXIV. * ČÍSLO 57.

POČASÍ VE STŘEDU:
Zamračené počasí se srážkami, mírné teplo, jihozápadní vítr s přibývající silou.
POČASÍ VE ČTVRTEK:
Polojasné počasí, ubývání srážek, teplota poklesne, slábnoucí severozápadní vítr.

Musí býti jasno!

Jsou-li v rodině nesváry a zmatky, není tam štěstí. Chceme, aby se štěstí mohlo usídliti pod krovy obou národů: slovenského i českého. Musí proto vymizet vše, co vzájemný poměr obou národů a zemí ruší.

Takovou nějaká clona jako by spadla mezi ony národy — — nějaké cizí ruce se vztáhly mezi nás, cizí vůle, chtějící dokázat, že ti, kdož si byli po staletí bratry, mají žiti v nesváru a rozkolu. Tajemná clona musí býti odstraněna; cizí ruce musí býti odraženy.

Dochází k dohodování o definitivní úpravě vzájemných poměrů obou národů, slovenského a českého. Jest právě vypsána slovenská půjčka pro obnovu Slovenska. Její zdar jest slejné tak našim českým zájmem, jako slovenským. S naší strany bude vykonáno vše pro její zdar. Naše srdce dávno již přilnulo k slovenským horám, tím víc, když jsme ztratili naši Šumavu a Krkonoše. Rádi vzpomínáme na perly Slovenska, jeho lázně. Chceme, aby Slovensko mohlo vybudovati vše, co se ukázalo býti nutným po oddělení části státního území.

Právě nyní, když jde o účinné důkazy našeho zájmu o Slovensko, musí vymizet chmury, jež kalí dobrý poměr. Český člověk, české podniky, peněžnictví, všichni dohromady chceme se přičiniti ze všech sil o zdar slovenské půjčky. Právě v této době jest nutno upevniti si trvale vzájemný poměr

Dosud jsou na Slovensku lidé, kteří se dopouštějí chyb, ať z neznalosti nebo z vášně; doplatil by na ně celý národ. Jsou to často cizí živly, jež svádějí část slovenského lidu k protičeskému postupu.

Tito lidé v cizích službách musí býti slovenským lidem prohlédnuti a odstraněni.

Jest nejvýš na čase, aby nastalo jasno. I po těžkých bouřích, jež lámou staleté stromy a dravým živlem mění půdu v rokle, opět slunce svítne a přijde pohoda a uklidnění. Dobrá vůle a práce odstraní škody, bouří způsobené. Hleďme na Slovensko jako na kraj po bouři. Slováci snad ani netuší, kolik křivd a bolestí napáchali tím, když dovolili organisovati se Maďarům, Rusínům, Němcům, všem bez rozdílu, jedině ne Čechům. Rozpuštění Sokola, zabrání majetku spolkům, polupné slučování Čechů se Židy, vyhnání Čechů ze Slovenska, trpení českých lidí — — to vše způsobilo škody samotnému Slovensku; zahořklá, uražená a rozbolněná duše českého lidu bude na to dlouho bolestně vzpomínat.

Chceme zapomenout. Káže tak nejvyšší zájem — budoucnost Česko-Slovenska.

V trůnním sále královského paláce v Bukurešti přečetl rumunský král Carol II. v den 1. výročí nové ústavy významné poselství. Po prvé měl král Carol při veřejném vystoupení brýle.

Zdroj: *Venkov XXXIV*, č. 57. Praha: "NOVINA", tiskařské a vydavatelské podniky v Praze, 8. 3. 1939, str. 1.

Zdroj:
Jan Rychlík. *Češi a Slováci ve 20. století.* Praha: Vyšehrad, 2012, s. 217.
Jaroslav Vaculík. České menšiny v Evropě a ve světě. Praha: Libri, 2009.

Nuceně nasazení Češi v Německu (1939–1945)

Na rozdíl od zbrojícího Německa panovala za období druhé republiky v Českých zemích nadále vysoká nezaměstnanost, posílená příchodem uprchlíků z anektovaného pohraničí. Německá strana projevila zájem o české zaměstnance již v roce 1938, v lednu 1939 obě země uzavřely smlouvu o poskytnutí 40 000 československých dělníků Německu. Zpočátku byl o nábor mezi nezaměstnanými zájem vzhledem k výhodnému kurzu marky, ten však opadá poté, co se začnou šířit informace o neutěšených podmínkách takto najatých v Německu. V září 1939 začíná v Protektorátu platit pracovní povinnost a na práci do říše nyní může být povolán kdokoliv. Za neuposlechnutí výzvy hrozí pokuty i vězení.

V roce 1942 již Německo čelí kritickému nedostatku pracovní síly (němečtí dělníci jsou povoláni do armády), jemuž čelí totální mobilizací pracovní síly na Němci ovládaných územích. V květnu 1942 je vydáno vládní nařízení legalizující totální nasazení v říši a již v polovině roku zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich požaduje nasazení 100 000 českých dělníků v říši. O rok později požaduje říšský ministr pro zbrojení Albert Speer odchod dalších 60 000 protektorátních dělníků do říše na zaškolení a práci v leteckém průmyslu. Dalších 10 000 mužů mělo být nasazeno na stavbu zákopů před postupující Rudou armádou.

Německý policejní aparát považoval nuceně nasazené za bezpečnostní riziko. Čeští pracovníci stáli mimo německý právní řád a za „neodůvodněné odpírání práce“ jim hrozily tvrdé tresty. Diskriminováni byli též v osobním životě – za intimní styk s Němkami hrozilo českým dělníkům uvěznění v koncentračním táboře. Porušování předpisů, nízký pracovní výkon a další méně závažné prohřešky byly trestány internací v pracovně-výchovném táboře. Nuceně nasazení nesměli od roku 1941 bydlet v soukromí, proto pobývali v hromadných ubytovacích zařízeních v nuzných hygienických podmínkách. Pracovali obvykle 12 hodin denně.

Vyčíslit přesný počet nuceně nasazených Čechů není možné. Do září roku 1943 se v říši (včetně Sudet) nacházelo 286 663 Čechů, do dubna 1944 bylo dle tehdejší statistické ročenky odvedeno přes 400 000 osob.

Celkový odhad se pohybuje v rozmezí **400 – 450 000** osob.

Německé úřady oznámily pražskému statistickému úřadu celkem **3461 případů úmrtí** v důsledku totálního nasazení.

Hromadná žaloba českých občanů proti německým a rakouským firmám vedla zejména v americkém tisku k zahájení široce pojaté mediální kampaně.
Zdroj: HOŘÁK, Martin a GLAUNING, Christine, eds. *Im Totaleinsatz. Zwangsarbeit der tschechischen Bevölkerung für das Dritte Reich. / Totálně nasazeni. Nucená práce českého obyvatelstva pro třetí říši. Katalog výstavy.* Praha / Berlín: Česko-německý fond budoucnosti / Dokumentační centrum nucené práce v Berlíně, 2008, str. 149.

Zdroj:
Martin Hořák, Tomáš Jelínek. *Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí.* Praha: Galén, 2006.
Stanislav Kokoška. *Krize nacistické okupační politiky v Protektorátu Čechy a Morava v roce 1944 a pokusy o její překonání. Soudobé dějiny 4* (2001), s. 591–620.

Nuceně nasazení cizinci v Sudetech (1939–1945)

Protektorát byl nacisty považován za zásobárnu pracovních sil, avšak z obav z „konspirativního sbratřování“ Čechů s cizinci zde nebyli cizinci na práci nasazováni. V Sudetech v důsledku souběhu několika faktorů – budování válečného průmyslu, povolávání mužů do Wehrmachtu a odchodu českých pracovníků po anexi – panoval nedostatek pracovních sil už roku 1940. Do Podkrušnohoří přicházely desítky tisíc lidí doslova z celé Evropy. Jen na výstavbě rafinérie syntetického benzínu v Záluží u Mostu pracovalo 30 000 lidí všech národností. Ke konci války bylo každé čtvrté pracovní místo v pohraničí obsazeno cizincem. Neexistovala vesnice, obec ani podnik, v nichž by na nucenou práci nebyli nasazeni cizinci.

V září 1944 se v Sudetské župě nacházelo **240 000 civilních pracovníků z ciziny**, z toho 1/3 žen. Vedle toho zde v dubnu 1944 bylo v pracovních táborech vězněno **70 000 válečných zajatců**.

Další skupinou nuceně nasazenou v Sudetech byli zahraniční Židé a zajatci koncentračních táborů. Kmenové koncentrační tábory Flossenbürg, Groß-Rosen a Auschwitz (Osvětim) od roku 1942 pokryly pohraniční oblasti sítí 34 pobočných táborů zaměřených na zbrojní výrobu, v kterých bylo ke konci války uvězněno na 30 000 osob. Největší pobočný koncentrační tábor se nacházel v Litoměřicích, další například v Chrastavě, Králíkách, Rabštejnu, Žacléři, Jiřetíně pod Jedlovou a jinde.

NUCENĚ NASAZENÍ CIZINCI
- Ostarbaiteři (obyvatelé obsazených území – Poláci a občané SSSR) – 60 000
- Francouzi – 20 000
- Čeští přesídlenci – 85 000

VÁLEČNÍ ZAJATCI:
- Rudá armáda: 27 000
- Francouzi: 20 000
- Britové: 8000
- Italové: 8000

VĚZŇOVÉ KONCENTRÁKŮ
- 30 000 ve 34 táborech (např. 9000 Poláků v Litoměřicích)

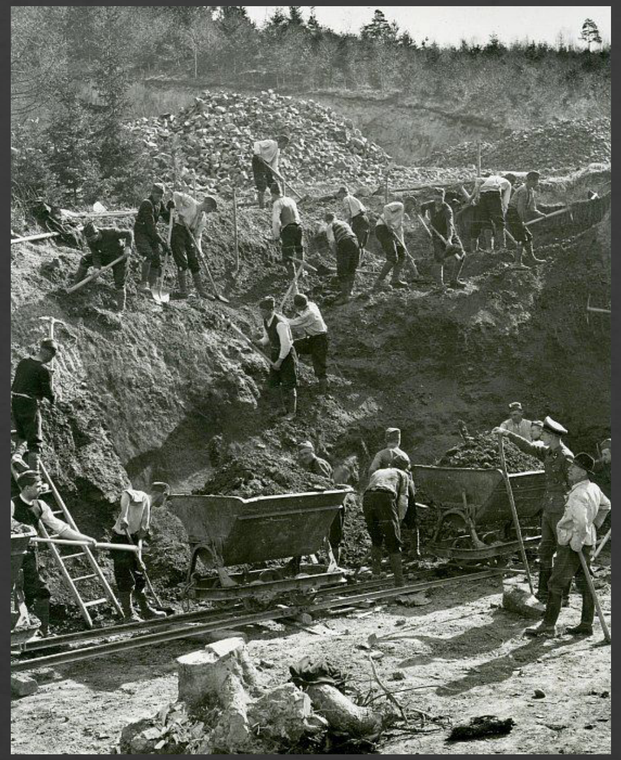

Ilustrativní foto, Zapomenutá místa nucených prací v České republice, foto Nationalarchiv, 110-11-38.
Zdroj: KACHLÍKOVÁ, Markéta. *Vergessene Orte der Zwangsarbeit in der Tschechischen Republik* [online]. Praha: Radio Prague International, Český rozhlas, 2016 [vid. 23. 11. 2021].
Dostupné z: **https://www.radio.cz/de/rubrik/geschichte/vergessene-orte-der-zwangsarbeit-in-der-tschechischen-republik**

Zdroj:
Alfons Adam, Nuceně nasazení cizinci v pohraničních oblastech českých zemí v letech 1939–1945. In: *Nucená práce* 1939–1945.
Institut Terezínské iniciativy, Nucená práce.
Online, dostupné z: **http://www.terezinstudies.cz/projects/nucena_prace/subcamps.html** (přístup 18.5.2020).

Oběti 2. světové války z řad obyvatelstva českých zemí (1939–1945)

Přibližně 73 000 obětí židovského holocaustu.

Minimálně 6000 obětí romského holocaustu.

Přibližně 20 000 zemřelých v koncentračních táborech (především z řad politických odpůrců nacismu, ale rovněž z dalších nacisty pronásledovaných skupin obyvatelstva, jako byli tzv. asociálové, lidé s psychickým či fyzickým postižením, homosexuálové a příslušníci náboženských menšin).

8237 popravených na území Protektorátu.

Přes 8000 obětí pražského Květnového povstání.

3461 obětí nuceného nasazení.

Minimálně 1000 obětí v okupovaném pohraničí z řad antifašistů (min. 766 německých sociálních demokratů a 200 obětí z řad českých vojáků a četníků v období 1938/39).

2000 obětí říšského záboru Těšínska.

Celkový počet obětí z řad obyvatelstva je kolem **122 000 osob**.

Kromě toho v českých zemích zemřelo dalších cca 12 000 osob v důsledku bombardování (civilní i vojenské ztráty).

Pražské povstání, Staroměstské náměstí, květen 1945, foto DENÍK / Archiv VLP.
Zdroj: *OBRAZEM: Pražské povstání vypuklo před 73 lety. Podívejte se na unikátní snímky* [online]. Praha: Pražský deník.cz, Vltava Labe Media, a. s., 2018 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.denik.cz/galerie/kvetnove-povstani-na-historickych-fotografiich.html?photo=7

Zdroj:
Martin Hořák, Tomáš Jelínek. *Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí.* Praha: Galén, 2006.

1945–1948

- Migrační procesy (1945–1948)
- VYSÍDLENÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ (1945–1953)
- OSÍDLENÍ POHRANIČÍ (1945–1950)
- Návrat Židů do českých zemí po válce (1945–1948)
- Repatriace – návraty Čechů pobývajících přes válku v cizině (1945–1948)
- Průchod židovských uprchlíků z Polska (1946–1947)
- Přesídlení Maďarů ze Slovenska do Čech (1945–1947)
- Příchod Slováků do Čech (1945–1950)
- Ukrajinští optanti (1945)
- Bulharští zemědělští pracovníci (1946–1947)
- Vysídlení Ukrajinců, Rusů, Bělorusů a Rusínů z Československa (1946–1948)
- Odchod slovenských Maďarů z pohraničí (1948–1949)
- Emigrace Židů do Palestiny (1948–1949)
- Operace Link (1950–1951)

ZPĚT NA OBSAH

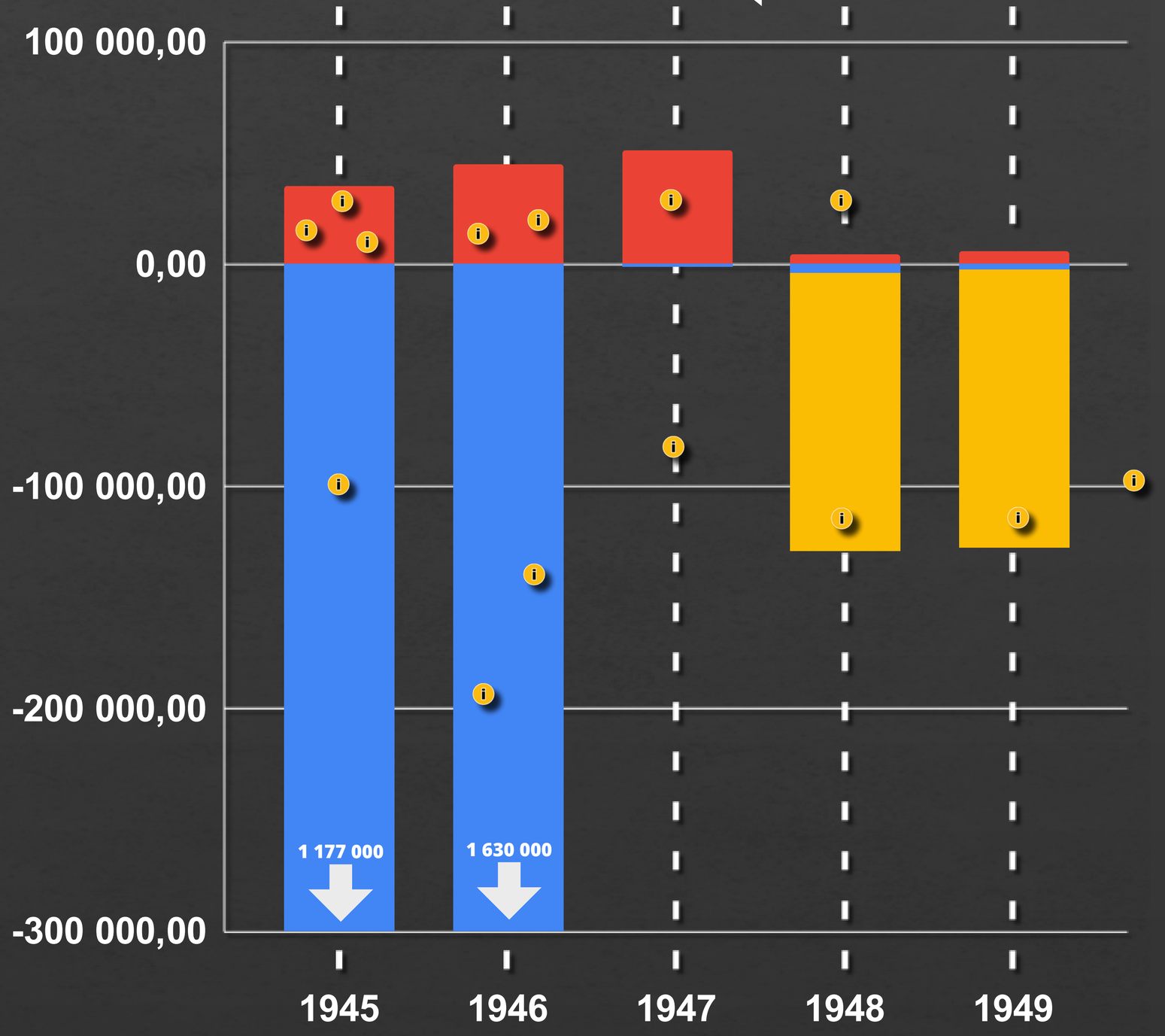

Imigrace
Imigrace Slováků do Česka

Emigrace legální
Emigrace ilegální
Emigrace Čechů na Slovensko

Migrační procesy 1945–1948

Na konci 1. světové války se v Evropě vytvářely a upravovaly nové hranice, zatímco lidé víceméně (tedy s výjimkami) zůstávali tam, kde byli. Po roce 1945 nastal v Evropě proces zcela opačný: hranice zůstaly (až na výjimky, z nichž největší bylo Polsko) téměř nedotčené, a místo nich byli přesouváni lidé. Výsledkem bylo, že se Evropa (až na výjimky) stala světadílem národních států, jež byly etnicky homogennější než kdykoliv předtím.

Prvá poválečná léta patřila – co se objemu i mnohočetnosti migrací týče – ke zcela mimořádným epochám také u nás. V letech 1945–1947 se v Československu – na území státu s tehdy 15 000 000 občanů – zapojilo do migračních procesů, vyvolaných okupací, válkou, transferem a znovuosídlením celkem **5 000 000 osob**.

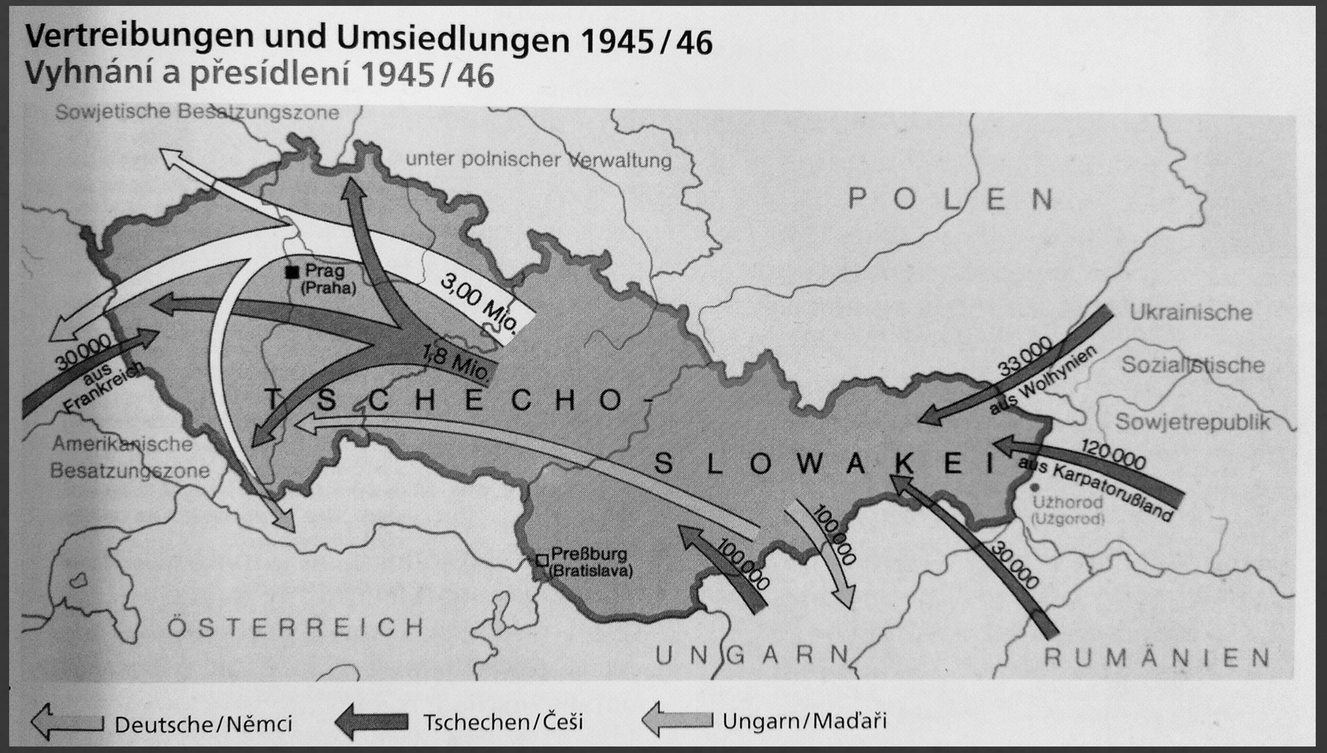

Mapa migračních procesů z let 1945-1946
Zdroj: KRAFT, Daniel et al. *Kde domov můj… - Wo ist Maine Heimat… Spuren tschechisch-deutscher Gemeinsamkeiten im 19. und 20. Jahrhundert - Stopy německo-české vzájemnosti v 19. a 20. století [Ausstellungskatalog / Katalog výstavy].* Korrigierte Erstausgabe / První, přepracované vydání. Dresden / Prag: Brücke / Most-Stiftung, 1999, str. 303.

Zdroj:
Tony Judt. *Poválečná Evropa*, Praha: Slovart, 2007, s. 27.
Jiří Pešek. Nucené migrace v Československu a z Československa 1938–1989, *Theatrum historiae* 7 (2010), s. 307.
Dostupné online: **https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/58431/PesekJ_NucenaMigrace_2010.pdf?sequence=1** (Přístup 18. 5. 2020).

Návrat Židů do českých zemí po válce (1945–1948)

Po válce se vrací do českých zemí Židé, kteří přežili koncentrační tábory, případně emigrovali.

Židé nebyli v poválečném Československu uznáni za národnostní menšinu, československá vláda podporovala vznik židovského státu v Palestině jako nejlepší řešení pro tu část židovského obyvatelstva, která se považovala za součást židovského národa. Od Židů, kteří se nechtěli odstěhovat do Palestiny, se pak očekávalo, že se jazykově a kulturně asimilují.

Národnostně zradikalizovanou českou společností po válce dále rezonoval antisemitismus vybičovaný za Protektorátu, který posilovaly snahy navracejících se Židů domoci se zpět majetku, který byl ukraden německými okupanty. Známým restitučním případem, v němž se projevil poválečný český antisemitismus, byla tzv. varnsdorfská aféra. V roce 1947 se snažil domoci navrácení své textilky židovský majitel Emil Beer, proti čemuž odbory v celém okrese zorganizovaly generální stávku.

O právo na přiznání občanství a o právo zůstat v Československu musely bojovat dvě skupiny Židů:

- Židé, kteří sami, nebo jejich rodiče, udali při posledním sčítání lidu v roce 1930 německou či maďarskou národnost, mohli být zařazeni do „odsunu“. Vysídlení se patrně neubránilo několik desítek osob; jejich vysídlování zastavil až zvláštní výnos ministerstva vnitra ze září 1946. Většina z nich i přesto zemi kvůli neznalosti češtiny opustila.
- Židé z Podkarpatské Ukrajiny, kteří po přičlenění tohoto území k Sovětskému svazu museli optovat za československé občanství. Oběma skupinám Židů, kteří dohromady tvořili zhruba polovinu židovské komunity v českých zemích, tak hrozilo vystěhování.

Hrubě lze odhadnout, že z exilu či koncentračních táborů se vrátilo kolem **20 000 osob**. Dalších zhruba **15 000 osob** přijelo do Československa, zejména do Prahy a vylidněných Sudet, z Podkarpatské Ukrajiny, neboť se nechtěli stát občany Sovětského svazu.

Nina Weilová, která prošla Terezínem, foto Vice.
Zdroj: STONIŠOVÁ, Tereza. *Uhrančivě silné portréty přeživších holocaust. Ze snímků čiší síla i naděje* [online]. Praha: Reflex.cz, CZECH NEWS CENTER a.s., 2017 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.reflex.cz/galerie/fotogalerie/87363/uhrancive-silne-portrety-prezivsich-holocaust-ze-snimku-cisi-sila-i-nadeje?foto=0

Varnsdorfská stávka, 1947.
Zdroj: *Památky naživo - Po stopách Varnsdorfské stávky* [online]. Varnsdorf: Muzeum Varnsdorf, Oblastní muzeum v Děčíně, 2018 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: http://www.muzeumvarnsdorf.cz/program/pamatky-nazivo-po-stopach-varnsdorfske-stavky

Zdroj:
Michal Frankl. *Prejudiced asylum: Czechoslovak Refugee Policy 1918–60. Journal of Contemporary History 3* (2014), str. 552.
Návrat a odchod. In: *Naši nebo cizí? Židé v českém 20. století*, Praha: Institut Terezínské iniciativy, 2018.
Dostupné online: http://www.nasinebocizi.cz/wp-content/uploads/2014/02/4-07_Navrat_-_a_odchod.pdf (přístup 18. 5. 2020).

Průchod židovských uprchlíků z Polska (1946–1947)

V letech 1946–1947 proběhl průchod až 200 000 židovských uprchlíků z Polska přes Československo do americké a britské okupační zóny Německa a Rakouska, odkud doufali pokračovat do USA, Kanady či Palestiny.

Polští Židé utíkali individuálně přes Československo hned po válce na falešné cestovní doklady (s polskými hrozil návrat do Polska). Zlomovým bodem byl pogrom v Kielcích (červenec 1946), jehož spouštěčem byla fáma, že židovští uprchlíci vracející se z SSSR vraždí polské (křesťanské) děti. Pogrom, při němž byla většina ze 41 zavražděných Židů zmasakrována davem v budově místní židovské obce, se stal impulsem pro masový odchod Židů z Polska a symbolem nevykořitelnosti polského antisemitismu. Tranzitní tábory na českém území se nacházely v Náchodě, Broumově, Hradci Králové či v Praze–Hloubětíně.

Celkově přešlo přes československé území odhadem **200 000 osob**.

GAFNI, Elchanan. *Židovští uprchlíci z Polska na nádraží v Náchodě, 1946*, fotografie z archivu Odeda Gafniho. **Zdroj:** HÁJKOVÁ, Anna a ŠMOK, Martin. KOMENTÁŘ: *Hlavně aby nám tu nezůstali. Uprchlíků se děsili už naši dědové* [online]. Praha: iDNES.cz, MAFRA, a. s., 2015 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/glosa-hajkova-smok-uprchlici-winton.A150928_134837_domaci_aha/foto/AHA5e3b1a_1a.jpg

Zdroj:

Návrat a odchod. In: *Naši nebo cizí? Židé v českém 20. století*, Praha: Institut Terezínské iniciativy, 2018.
Dostupné online: http://www.nasinebocizi.cz/wp-content/uploads/2014/02/4-07_Navrat_-_a_odchod.pdf (přístup 18. 5. 2020).
Petr Sedlák. *Poté: Postoj a přístup k Židům v českých zemích po druhé světové válce (1945–1947/1953)*. Brno, 2008.
Závěrečná práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Jiří Malíř, s. 248–251.
Dostupné online: https://is.muni.cz/th/b8na1/Sedlak-dizertace.pdf (Přístup 18. 5. 2020).
Tereza Štěpková, Pogromy v poválečném Polsku. Holocaust.cz.
Online: https://www.holocaust.cz/dejiny/holocaust/historicky-kontext/antisemitismus-po-roce-1945/pogromy-v-povalecnem-polsku/ (Přístup 18. 5. 2020).

Repatriace – návraty Čechů pobývajících přes válku v cizině (1945–1948)

Dle směrnice Ministerstva vnitra z listopadu 1946 je repatriant definován jako osoba, která byla do mnichovské dohody ČS státním příslušníkem, pak z různých důvodů pobývala v cizině a po válce se vrátila. Reemigranti byli naopak krajané českého (či slovenského) původu, kteří před rokem 1938 trvale pobývali v cizině, kde byli občany jiných států, v nichž tvořili národnostní menšinu.

Mezi repatrianty patří navracející se uprchlíci, vězni koncentračních táborů, vojáci bojující v čs. jednotkách v cizině či nuceně nasazení. Celkový počet osob, které za války do zahraničí uprchly či tam byly dopraveny násilím, se odhaduje na 1,3 milionů. Jak velký byl počet repatriantů, tedy kolik se jich po válce vrátilo, je obtížné zjistit – odhady se pohybují v rozmezí **700 000 – 900 000 osob**.

MALÍK, Viliam. *Fotografický cyklus Repatrianti*, 1945, Bratislava.
Zdroj: *Z cyklu Repatrianti, Viliam Malík* [online]. Bratislava: Web umenia, lab.SNG, Slovenská národná galéria, 2021 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: **https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:TMP.248**

Zdroj:
Andreas Wiedermann. *Pojď s námi budovat pohraničí*. Praha: Prostor, 2016.

Reemigrace – přesídlení krajanů (1945–1950)

Reemigranti jsou krajané české národnosti, kteří před válkou pobývali v zahraničí a měli občanství cizího státu. (Na rozdíl od repatriantů – čs. občanů, kteří se po válce vrátili z ciziny, kam byli odvedeni či uprchli).

Podle odhadů žilo v roce 1945 v zahraničí více než 2 miliony osob, které se hlásily k české či slovenské národnosti (přes 1 milion v USA, asi 913 000 v Evropě, zejména v zemích bývalého Rakouska-Uherska).

Dle prohlášení prezidenta Beneše z roku 1945 byla poválečná doba ideální k opětovnému sjednocení, aby se „národ, který byl rozehnán do všech koutů Evropy, mohl zase vrátiti domů.“ Čs. vláda byla ve skutečnosti motivována zejména hospodářskopolitickými cíli – bylo nutné redukovat zoufalý nedostatek pracovních sil po nuceném vysídlení německého obyvatelstva a posílit slovanskou přítomnost v českém pohraničí (kam bylo výhradně možné přesídlit, ač polovinu reemigrantů tvořili Slováci). Reemigranti byli vedle vlastenecké hrdosti a idealizací poměrů v Československu motivováni nadějí na zlepšení vlastní ekonomické situace, ale též snahou uniknout nacionálním tenzím v zemích emigrace (např. Poláci vs. Ukrajinci na Volyni či Chorvati vs Srbové v Jugoslávii).

Reemigrace postupovala ve 2 fázích: v letech 1945–46 spontánní navracení krajanů zejména z Vídně, Polska, ale i USA, Francie či Belgie, kterého se účastnilo zhruba 64 000 osob. Organizovaná reemigrace probíhala od poloviny roku 1946 a zahrnovala zejména krajany z Volyně, Maďarska a Rumunska.

První odhady počítaly s návratem až 700 000 reemigrantů. Nakonec se do roku 1950 přestěhovalo kolem 200 000 krajanů, což pro ČSR znamenalo 100 000 pracovníků a značný ekonomický přínos.

Počty přestěhovaných krajanů z jednotlivých zemí:

- Z Maďarska: 71 787
- Z Volyně: 38 859
- Z Rumunska: 21 001
- Z Francie: 12 915
- Z Rakouska: 11 117
- Z Polska: 10 341
- Z Jugoslávie: 5200
- Z Německa: 4059

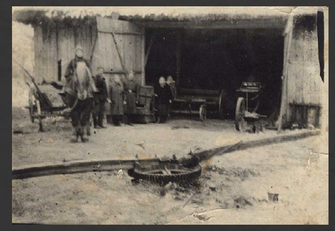

Zdroj:
Andreas Wiedemann. *Pojď s námi budovat pohraničí*. Praha: Prostor, 2016.
František Čapka, Lubomír Slezák, Jaroslav Vaculík. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: CERM, 2005.

Vysídlení sudetských Němců 1945–1953

Stav obyvatelstva a předpoklady vysídlení:

Německá populace v českých zemích dle říšskoněmeckého sčítání r. 1939: **3 331 415 osob**
Německá populace r. 1945 v pohraničí těsně po válce: dle počtu potravinových lístků vydaných v květnu 1945: kolem **3 325 000 osob**, z toho zhruba **600 000 Čechů** (18 % obyvatelstva) a cca **2 725 000 Němců** (82 %).

Periodizace vysídlení:

Květen–prosinec 1945: ..... tzv. „divoký odsun“ – masové a neorganizované vyhánění. Vyhnáno 730 000 osob.
Leden–listopad 1946: ..... tzv. „systematický odsun“ – organizované vysídlení Němců prostřednictvím transportů. Nuceně vysídleno 1 845 885 osob.
1947–1953: ..... „dodatečný odsun“ – smí odejít skupiny vyloučené z odsunu, např. za účelem sloučení rodiny, antifašistům či „nepostradatelných odborníků“. Odešlo cca 80 000 osob.

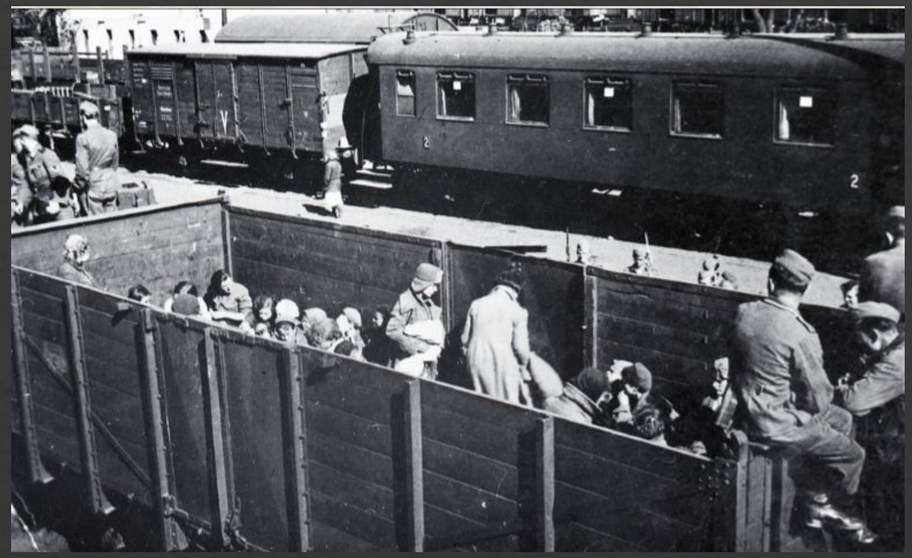

Vysídlení sudetských Němců v Ústí nad Labem, foto Obecní úřad Tisá.
Zdroj: ČTK. *Čtyři z deseti Čechů považují odsun Němců za spravedlivý. Jejich podíl postupně klesá* [online]. Praha: Aktuálně.cz, Economia, a. s., 2019 [vid. 25. 11. 2021].
Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/odsun-nemcu-usti-nad-labem/r~68bcafacf68d11e9a24cac1f6b220ee8/r~0c9bd4be1cfd11ea9d020cc47ab5f122/

Kdo zůstal, bilance a oběti vysídlení:

Celkově vysídleno **2,8 milionu německy** mluvícího obyvatelstva

listopad 1946: ..... zůstává 239 000 Němců
1953: ..... zůstává 160 766 Němců
oběti vysídlení z řad Němců: ..... 15 000 – 30 000 obětí

Přesídlení Maďarů ze Slovenska do Čech (1945–1947)

Maďaři (podobně jako Němci) přichází dekretem prezidenta Beneše z 2. srpna 1945 o čs. občanství, ovšem k masovému vysídlování Maďarů nedošlo pro odpor Spojenců. V roce 1946 je uzavřena dohoda mezi ČSR a Maďarskem o vzájemné výměně obyvatelstva, na jejímž základě je do Maďarska nuceně vysídleno 89 660 osob maďarské národnosti a z Maďarska se dobrovolně přestěhuje 71 787 osob české a slovenské národnosti.

Vedle vzájemné výměny obyvatelstva řeší vláda nemožnost vysídlení dalších Maďarů pokusem o jejich reslovakizaci a vnitřním přesídlením: v rámci prvních nucených deportací v roce 1945 přichází ze Slovenska do Čech prvních 9400 Maďarů. Další Maďaři jsou k přesídlení lákáni dobrovolným náborem. Ten ztroskotá, proto je v letech 1946–47 na dekretu o všeobecné pracovní povinnosti deportováno převážně do českého pohraničí dalších 44 129 osob.

Celkově bylo z jižního Slovenska do Čech deportováno kolem **55 000 osob**.

Počítalo se s jejich trvalým usazením, avšak mnoho se jich již v letech 1948–49 vrátilo zpět. V roce 1948 bylo všem Maďarům na území ČSR, kteří se neprovinili proti „lidovědemokratickému“ charakteru republiky, vráceno čs. občanství.

RAVASZ, Károly. Maďaři nuceně přesídlení z města Gúta (dnes Kolárovo) vybalují svůj majetek z vlaku v Mladé Boleslavi, únor 1947.
Zdroj: *Slovakization* [online]. Wikiwand, nedatováno [vid. 22. 12. 2021].
Dostupné z: **https://www.wikiwand.com/en/Slovakization**

Zdroj:
Andreas Wiedemann. *Pojď s námi budovat pohraničí.* Praha: Prostor, 2016.

Příchod Slováků do Čech (1945–1950)

Masové přistěhovalectví slovenských emigrantů do českých zemí bylo po nuceném vysídlení německého obyvatelstva největším přesunem národností v ČSR po válce. Přebytek pracovních sil bez šance na sehnání práce byl v nedostatečně rozvinutém, agrárně profilovaném Slovensku odhadován na 200 000 osob.

Slováci, zpočátku většina z válkou silně poškozeného východu země, přichází do Čech již od roku 1945 během náboru pracovních sil do průmyslových oblastí. V roce 1950 žije dle sčítání lidu v českých zemích již **258 000 Slováků** (reálně ještě více).

Počet v českých zemích žijících Slováků přesáhl již roku 1950 úroveň 258 000 osob a jejich podíl stoupal i přes postupující industrializaci Slovenska dále až do 80. let, kdy byla překročena hranice 350 000 osob.

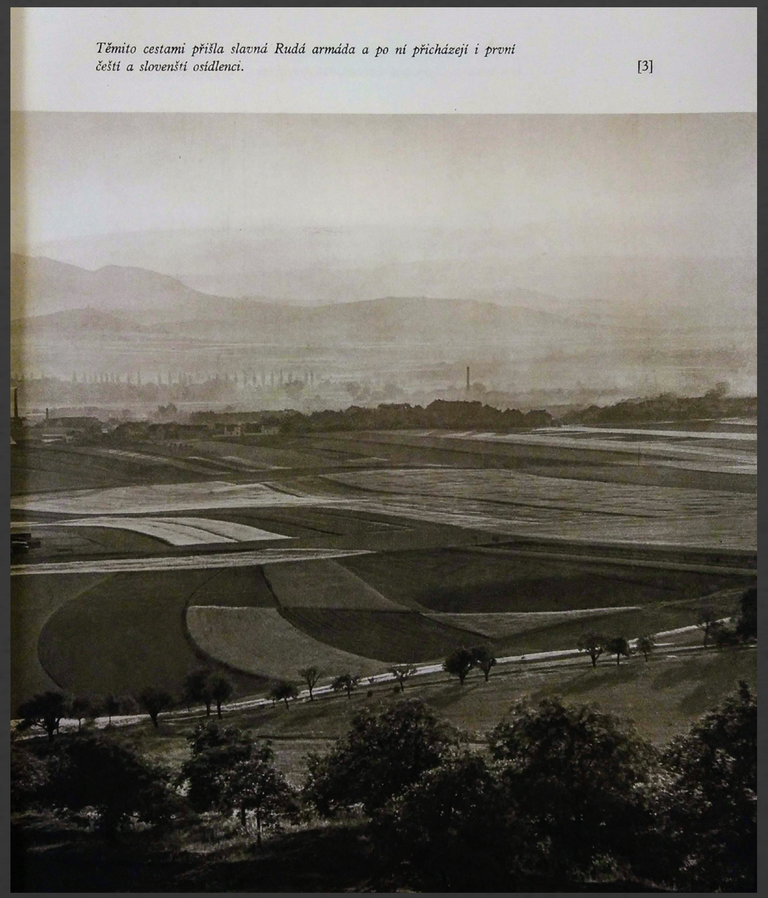
Těmito cestami přišla slavná Rudá armáda a po ní přicházejí i první čeští a slovenští osídlenci. [3]

Z knihy Budujeme pohraničí od Zdeňka Formana, Vojtěcha Jasného a Karla Kachyni, která vyšla v roce 1950.
Zdroj: FORMAN, Zdeněk, JASNÝ, Vojtěch a KACHYŇA, Karel. *Budujeme pohraničí.* Praha: Orbis, 1950, str. 3.

Ilustrační obrázek, propagandistický dobový plakát, autor neznámý, 1948-1953.
Zdroj: HAVELKOVÁ, Alžběta. *Propagandistický plakát 50. let jako médium vládnoucí ideologie* [online]. Diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2015 [vid. 27. 11. 2021]. Dostupné z: **https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/64180**, str. 79.

Zdroj:
Andreas Wiedemann. *Pojď s námi budovat pohraničí.* Praha: Prostor, 2016.
Jiří Pešek. Nucené migrace v Československu a z Československa 1938–1989, *Theatrum historiae* 7 (2010).

Ukrajinští optanti (1945)

Po odstoupení Podkarpatské Rusi SSSR roku 1945 měli právo opce pro československé občanství vedle Čechů a Slováků také Ukrajinci, kteří bojovali v zahraniční armádě. Pro Československo optovalo 5377 Ukrajinců, většina odešla do bývalých Sudet.

Ilustrační obrázek z Podkarpatské Rusi, foto: Profimedia.cz.
Zdroj: WIRNITZER, Jan. *Dejme vyhnancům z Podkarpatské Rusi odškodné, rozhodli poslanci* [online]. Praha: iDNES.cz, MAFRA, a. s., 2009 [vid. 22. 12. 2021].
Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/dejme-vyhnancum-z-podkarpatske-rusi-odskodne-rozhodli-poslanci.A090218_075350_domaci_jw

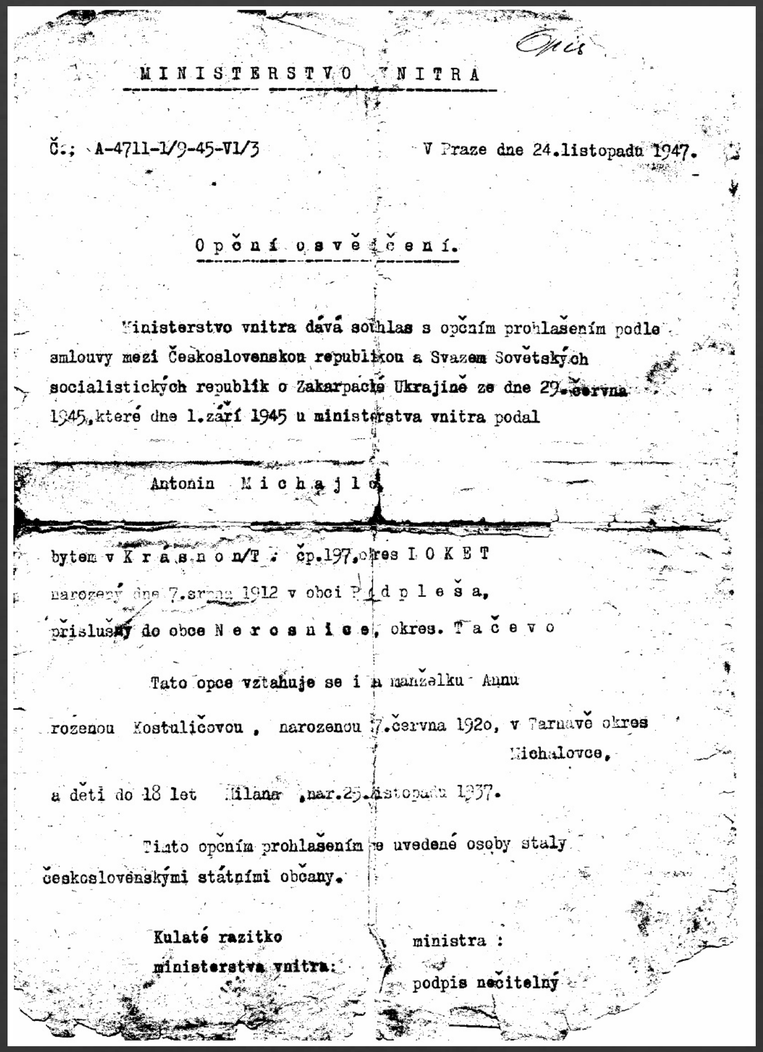

MINISTERSTVO VNITRA

Č.j.: A-4711-1/9-45-VI/3 V Praze dne 24.listopadu 1947.

Opční osvědčení.

Ministerstvo vnitra dává souhlas s opčním prohlášením podle smlouvy mezi Československou republikou a Svazem Sovětských socialistických republik o Zakarpatské Ukrajině ze dne 29.června 1945, které dne 1.září 1945 u ministerstva vnitra podal

Antonin Michajlo

bytem v Krasnom n/T.: čp.197,okres LOKET

narozený dne 7.srpna 1912 v obci Podpleša,

příslušný do obce Nerosnice, okres. Tačevo

Tato opce vztahuje se i na manželku Annu

rozenou Kostuličovou, narozenou 7.června 1920, v Tarnavě okres Michalovce,

a děti do 18 let Milana, nar.25.listopadu 1937.

Tímto opčním prohlášením se uvedené osoby staly československými státními občany.

Kulaté razítko ministerstva vnitra: ministra : podpis nečitelný

Opční osvědčení, 1947
Zdroj: Optanti z Podkarpatské Rusi mezi námi – problém náhrad za majetek, **Autorka:** Eva Fenklová, První české gymnázium v Karlových Varech, Národní 25, 360 20 Karlovy Vary, 2006
https://adoc.tips/optanti-z-podkarpatske-rusi-mezi-nami-problem-nahrad-za-maje.html

Zdroj:
Jaroslav Vaculík: Optanti z Podkarpatské Rusi v letech 1945–1948. *Slezský sborník* 1–2 (1997), s. 140–146.
Andreas Wiedemann. *Pojď s námi budovat pohraničí.* Praha: Prostor, 2016.

Bulharští zemědělští pracovníci (1946–1947)

V průběhu let 1946–48 existoval program čs. vlády, na jehož základě byli přizváni bulharští zemědělci na práci v zemědělství v pohraničí. Přicházely celé rodiny a usazovaly se zejména v severních a jižních Čechách, kde pracovali v zemědělských družstvech. Po skončení zemědělských programů se Bulhaři přesunuli do průmyslové výroby ve větších městech.

Celkem přišlo zhruba **12 000 osob**.

Další skupina **zhruba 4000 Bulharů**, neevidovaná pro svou specifičnost v československých statistikách, přišla do Československa v roce 1957.

Bulharští zemědělci při práci, 1947
Zdroj: *Svět v obrazech 3, č. 15.* Praha: Svět v obrazech, spol. s r. o., vydavatelství ministerstva informací, 12. 4. 1947, s. 7.

Zdroj:
Zdeněk Uherek, Simona Hošková, Jaroslav Otčenášek. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců.* Praha: MV ČR – AV ČR, 2002.
Milada Horáková. *Legal and illegal labour migration in the Czech Republic: background and current trends.* Geneva: International Migration Branch, International Labour Office, 2000.

Osídlení pohraničí (1945–1950)

Stav obyvatelstva a předpoklady osídlení

Těsně po válce v pohraničí žije **kolem 3 325 000 osob**, z toho zhruba 600 000 Čechů (18 % obyvatelstva) a **cca 2 725 000 Němců** (82 %).

Před válkou je zde umístěno více než **40 % průmyslové kapacity** státu.

Stav obyvatelstva v březnu 1947: **2 435 418 obyvatel** včetně 178 830 Němců (vesměs specialistů s rodinnými příslušníky), což je **o cca 800 000** osob **méně** než před vysídlením Němců v roce 1945.

Cíle osídlení:

- Bezpečnostně-politické – „zabránit dalšímu Mnichovu“
- Hospodářské – zabránit ochromení republiky kolapsem průmyslu v pohraničí – „pojď s námi budovat pohraničí“

Kdo odkud do pohraničí přišel?

1,5 – 1,7 milionu etnických Čechů z vnitrozemí

- 202 526 reemigrantů
- cca 40 – 50 000 Maďarů z jižního Slovenska
- 12 000 bulharských zemědělců
- zhruba 12 000 řeckých uprchlíků
- 150–190 000 lidí ze Slovenska; ne všichni jsou etničtí Slováci (jejich podíl je odhadován na 75 %; zbytek tvoří mix osob romské, maďarské či ukrajinské národnosti)
- 5000 optantů z Ukrajiny

JÁKL, Tomáš. *Revoluční gardy a Jednotka Pěst na cestě do pohraničí.*
Zdroj: RYCHLÍK, Martin a LIDOVÉ NOVINY. *Symbolem 20. století je vagon na dobytek, říká autor knihy Krvavé léto 1945* [online]. Praha: Lidovky.cz, MAFRA, a. s., 2016 [vid. 27. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/symbolem-20-stoleti-je-vagon-na-dobytek.A161204_142317_ln_domov_ele/foto/ELE67bf3f_272.jpg

Zdroj:
Matěj Spurný, Nejsou jako my: Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945 – 1960), Antikomplex, o.s., 2012.

Vysídlení Ukrajinců, Rusů, Bělorusů a Rusínů z Československa (1946–1948)

Na základě smlouvy mezi ČSR a SSSR z roku 1946 byla provedena výměna 40 000 Čechů z Volyně za zhruba stejný počet Rusů, Ukrajinců a Bělorusů z čs. území. Těch se ovšem na čs. území takové množství nenacházelo, proto k nim byli přiřazeni též Rusíni z východního Slovenska.

V rámci výměny bylo vysídleno cca 50 000 osob (včetně 500 – 1000 osob deportovaných násilně sovětskou armádou do gulagů, mezi něž patřili např. přední představitelé bývalé ruské antibolševické emigrace žijící v Československu od počátku dvacátých let).

Ilustrační obrázek, Židovská mládež v Chustu na Podkarpatské Rusi, začátek 40. let 20. Století, foto archiv pamětníka Antonína Moťoviče (1927).
Zdroj: *Antonín Moťovič* [online]. Praha: Paměť národa, POST BELLUM, Z. Ú., 2008-2021 [vid. 22. 12. 2021].
Dostupné z: **https://www.pametnaroda.cz/cs/motovic-antonin-1927**

Zdroj:
Paul Robert Magocsi. *With Their Backs to the Mountains.* Budapest: Central European University Press, 2015, s. 324.
Vladimír Bystrov. *Únosy československých občanů do Sovětského svazu v letech 1945–1955*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003.
Dostupné online: **https://www.policie.cz/soubor/unosy-ceskoslovenskych-obcanu-do-sovetskeho-svazu-v-letech-1945-1955-pdf.aspx** (Přístup 22. 5. 2020).
Jan Dvořák. *Čechoslováci a Gulag: represe vůči československým občanům v SSSR* (online). Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, nedatováno.
Dostupné online: **http://www.gulag.online/articles/cechoslovaci-a-gulag?locale=cs**
(Přístup 22. 5. 2020).

Odchod slovenských Maďarů z pohraničí (1948–1949)

V letech 1945–47 bylo do Čech deportováno (či v daleko menší míře přišlo dobrovolně) za prací kolem 55 000 slovenských Maďarů. Další stovky rodin měly být přesunuty v roce 1949 v rámci nezdařené „Akcie Juh“. Pokus vyřešit problém maďarské menšiny na jižním Slovensku formou nuceného vysídlení a pracovního nasazení v Čechách ztroskotal, neboť řada osob se snažila o návrat zpět.

V roce 1948 bylo všem Maďarům na území ČSR, kteří se neprovinili proti „lidovědemokratickému“ charakteru republiky, vráceno čs. občanství a umožněn návrat na jižní Slovensko; od roku 1949 dokonce s pomocí státu.

Do konce roku 1948 se na jižní Slovensko vrátilo 17 000 osob, v následujících letech **většina z původního počtu**.

Ilustrační obrázek: Některé obce v pohraničí po válce zcela zanikly, foto ZANIKLAOBECPOPOV.CZ.
Zdroj: JANCURA, Vladimír. *Keď Slováci zaľudňovali české pohraničie* [online]. Bratislava: Pravda, OUR MEDIA SR a. s., 2016 [vid. 22. 12. 2021].
Dostupné z: **https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/391777-ked-slovaci-zaludnovali-ceske-pohranicie/**

Zdroj:
Andreas Wiedemann. *Pojď s námi budovat pohraničí.* Praha: Prostor, 2016.

Emigrace Židů do Palestiny (1948–1949)

Poválečná československá vláda podporovala vznik židovského státu v Palestině jako nejlepší řešení pro tu část židovského obyvatelstva, která se považovala za součást židovského národa.

Dalších minimálně 4000 osob o emigraci uvažovalo, nicméně ve druhé polovině roku 1949 čs. ministerstvo vnitra politiku vydávání pasů Židům změnilo a emigrace do Izraele se téměř zastavila – vycestovat směli pouze starší lidé za účelem sloučení se svými rodinami. Tito lidé byli z hlediska uplatnění na trhu práce považováni za bezcenné.

Podle izraelských statistik vycestovalo v roce 1948 do státu Izrael 2558 osob narozených v Československu, v roce 1949, kdy došlo k uzavření dohody mezi čs. vládou a izraelským velvyslancem v Československu, odešlo 15 689 osob. Od druhé poloviny roku 1950 se začal zhoršovat vztah zemí východního bloku se státem Izrael a legální vycestování do Izraele již nebylo možné.

V celém Československu tou dobou zůstávalo pouhých 14–18 tisíc Židů. Odhaduje se, že zhruba jedna třetina z nich ze země utekla po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968.

V letech 1948–50 odešlo ze socialistického Československa do Palestiny zhruba **19 000 Židů**.

The Palmach, Immigration to Israel, 18. 7. 1947, foto Frank Scherschel, The Palmach Archive via the PikiWiki - Israel free image collection project.
Zdroj: *File:PikiWiki Israel 20841 The Palmach.jpg* [online]. San Francisco: Wikipedie, otevřená encyklopedie, Wikimedia Foundation Inc., 2012 [vid. 27. 12. 2021].
Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:PikiWiki_Israel_20841_The_Palmach.jpg

Zdroj:
Michal Frankl. *Prejudiced asylum: Czechoslovak Refugee Policy 1918–60. Journal of Contemporary History 3* (2014), str. 533.
Návrat a odchod. In: *Naši nebo cizí? Židé v českém 20. století*, Praha: Institut Terezínské iniciativy, 2018.
Dostupné online: http://www.nasinebocizi.cz/wp-content/uploads/2014/02/4-07_Navrat_-_a_odchod.pdf (přístup 18. 5. 2020).

Operace Link (1950–1951)

Za konečnou fázi „odsunu“ lze považovat operaci Link, zprostředkovanou Mezinárodním červeným křížem z iniciativy vlády NSR v letech 1950–51: do NSR je umožněno odejít 16 147 osobám, do Rakouska a NDR pak dalším 1818 osobám.

Červený kříž se stěnou pohřešovaných, Tábor Friedland, 1953, foto German Federal Archive (Deutsches Bundesarchiv), Accession number B 145 Bild-F001153-0015A.
Zdroj: *Lager_Friedland%2C_Suchmeldung_an_Wand* [online]. Wikimedia Commons, 2020 [vid. 27. 12. 2021]. Dostupné z: **https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Bundesarchiv_B_145_Bild-F001153-0015A%2C_Lager_Friedland%2C_Suchmeldung_an_Wand.jpg**

Zdroj:
Jiří Pešek, Mezinárodní rámec odsunu sudetských Němců. In: *Rozumět dějinám*, Gallery, Praha, 2002.

ZPĚT NA OBSAH

1948–1989

- IMIGRACE ZA SOCIALISMU (1948–1989)
- EMIGRACE ZA SOCIALISMU (1948–1989)
- ŘEČTÍ UPRCHLÍCI V ČESKOSLOVENSKU (1948–1989)
- VIETNAMSKÁ IMIGRACE ZA SOCIALISMU (1948–1989)
- Příchod dalších Bulharů (1957)
- PRACOVNÍ MIGRACE (1948–1989)
- Polské pracovnice (a pracovníci) (1960–1985)
- UNIVERZITA 17. LISTOPADU (1961–1974)
- Invaze vojsk Varšavské smlouvy (srpen 1968)
- Kyperští stavební dělníci (1976)
- Kubánští pracovníci (1978–1989)
- Proměna stěhování Slováků do českých zemí za socialismu (1948–1989)
- Průběžné odcházení Němců za socialismu (1948–1989)
- Odchod sovětských okupačních vojsk (1988–1991)
- Namibijské děti (1985–1991)

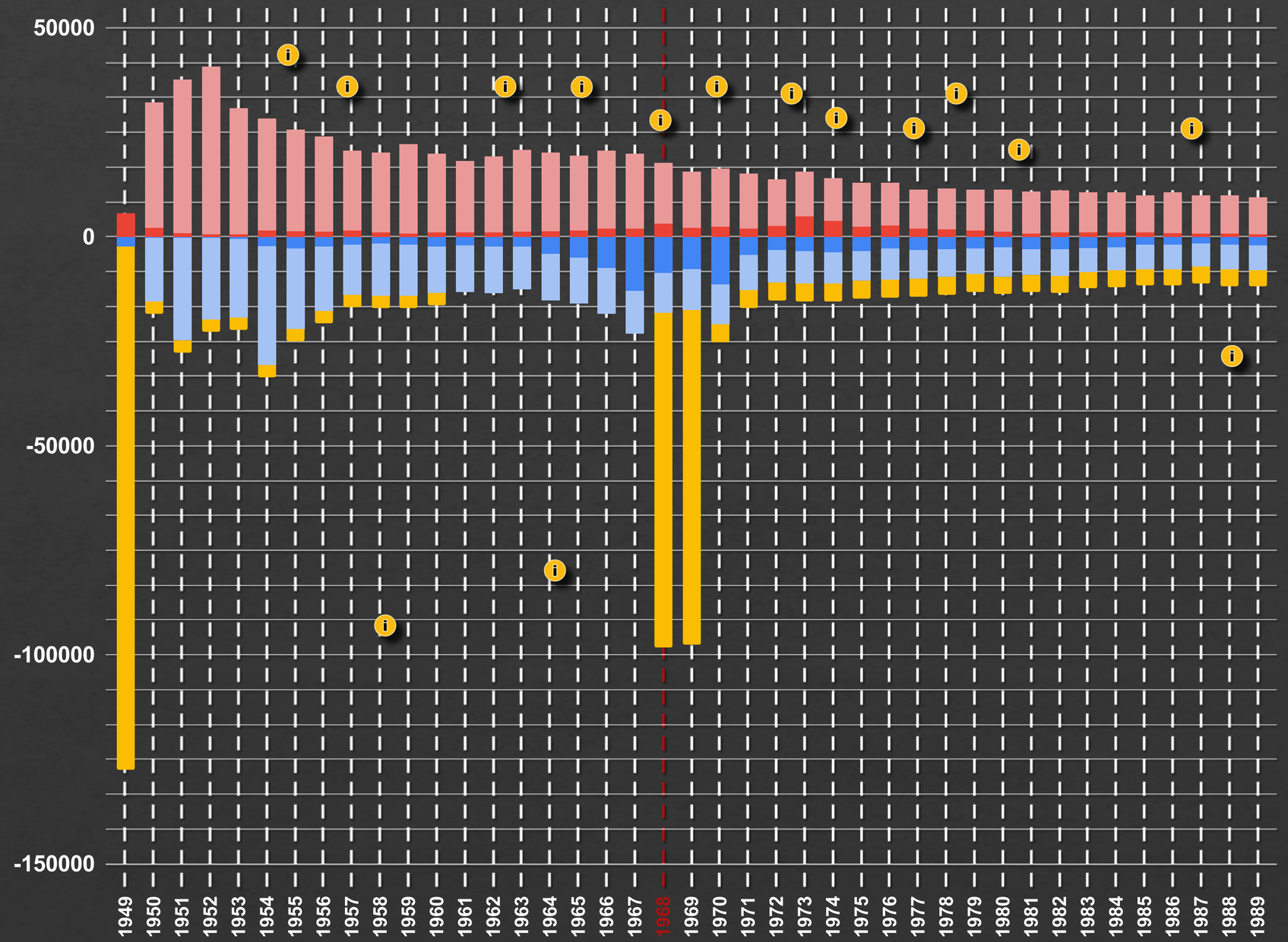

Příchod dalších Bulharů (1957)

Druhá skupina téměř **5000** Bulharů, přišla do Československa na základě mezistátní dohody z roku 1957. Část přichází pracovat do stavebnictví a zemědělství a část do průmyslových podniků za účelem zvýšení své profesní kvalifikace. Platnost dohody skončila roku 1968 a do roku 1970 měla být likvidována. V republice bylo dovoleno zůstat jen těm Bulharům, kteří se zde oženili s československými občankami.

Vlevo: – Jaké je? – táže se František Machala, který o dovolené nastoupil v rodném družstvu jako pomocník kombajnéra.

Na samém kraji prosluněného Žitného ostrova, několik desítek kilometrů od vinorodých Malých Karpat, leží rozsáhlá družstevní obec; snad bychom ji mohli nazvat „moderním Babylonem". Tady v Podunajských Biskupicích žijí pod jednou střechou Slováci, Maďaři, Bulhaři i přesídlenci z Maďarska, Rumunska a Jugoslavie.

Začátkem žní tu našlo svůj dočasný domov i několik Čechů – kombajnérů a traktoristů.

Lidé na vsi jsou už takoví – občas se „horňák" nahněvá na „dolňáka", občas zas se „dolňák" podívá křivě na „horňáka". V některých dnech se však drží svorně jako články v řetězu.

SPOJILA JE STAROST

Na sklonku června se přehnaly přes Žitný ostrov prudké bouře. Krupobití udusalo někde i celé lány obilí. Okraj bouřky přeletěl i nad podunajskobiskupickým katastrem. Rozkymácely se televisní anteny na novějších i starších domech, vichr očesal listí z mladičkých okrasných stromů na náměstí, ale skutečné škody napáchal na

Žitný ostrov u Bratislavy - "moderní babylon", 1957.
Zdroj: *Květy 7, č. 31*. Praha: Rudé právo, 01. 8. 1957, str. 12.

Zdroj:
Ondřej Klípa. *Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému.* Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013.

Emigrace za socialismu (1948–1989)

Legální emigrace

Legální migrace československých občanů podléhala tzv. vízové politice státu, která umožnila vycestovat do nesocialistického státu jen minimu občanů. Emigrace byla státem přísně regulována z ekonomických důvodů, neboť socialistický stát se od samého počátku potýkal s nedostatkem pracovních sil.

Dle údajů ve statistických ročenkách odešlo za socialismu legálně **140 371 osob**, z toho **cca 60 000 Němců**.

Podrobněji o charakteru legální emigrace za socialismu (1948–1989)

Nelegální emigrace

Opuštění státu bez úředního povolení bylo nezákonné – nelegální emigranti automaticky ztráceli československé občanství a byli odsuzováni k několikaletému trestu vězení.

V letech 1948–1968 opustilo nelegálně zemi **až 250 000 osob**, naprostá většina v prvních několika rocích socialistické vlády.

Více o nelegální emigraci po roce 1948.

Počet nelegálních emigrantů po invazi vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 do roku 1989 se odhaduje až na **230 000 osob**.

Více o nelegální emigraci po roce 1968.

ANONYM. *"Zrádná emigrace ve službách západních imperialistů"*, 1951. Tak byli líčeni českoslovenští emigranti komunistickou vládou.
Zdroj: KOLEKTIV AUTORŮ. *Moc obrazů, obrazy moci: politický plakát a propaganda: Galerie U Křižovníků 26. 1. - 30. 3. 2005 = Power of images, images of power: political poster and propaganda: Gallery U křižovníků 26. 1. - 30. 3. 2005* [katalog výstavy]. Praha: Galerie U Křižovníků, 2005, str. 251.

Zdroje:
Dušan Drbohlav a kol. – *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.
Milada Horáková. *Legal and illegal labour migration in the Czech Republic: background and current trends.* Geneva: International Migration Branch, International Labour Office, 2000.
Kateřina Portmann. Jednou Němec, vždycky Němec. In: *„Nechtění" spoluobčané.* Liberec – Praha: TUL – ÚSTR, 2018.
Zdeněk R. Nešpor. The Disappointed and Disgruntled. *Sociologický časopis* 6 (2002), s. 797–800.

Vietnamská imigrace za socialismu (1948–1989)

Humanitární imigrace: Vietnamské děti (1956–1959)

První Vietnamci přijížděli do Čech studovat již ve čtyřicátých letech 20. století. První větší skupinou **byla stovka** válečných sirotků a dětí vietnamských vojáků ve věku 6–13 let, které socialistické Československo přijalo v roce 1956 na ozdravný pobyt, trvající do roku 1959. Vietnamské děti byly umístěny do dětského domova v Chrastavě u Liberce, kde do té doby přebývaly děti partyzánů z Řecka. Děti u nás měly získat vzdělání, které by po návratu mohly využít k rozvoji své vlasti. V roce 1957 je navštívil prezident Ho Či Min. Přijetí dětí bylo gestem pomoci severnímu Vietnamu (podporovanému socialistickým blokem) ve válce se (Západem podporovaným) jižním Vietnamem.

Více o vietnamských dětech

Internacionální rozvojová pomoc: Vietnamští praktikanti (1957–1977)

Od roku 1957 začínají na žádost vietnamské strany přicházet do Československa praktikanti, učňové a pracovníci na zaškolení ve strojírenství, metalurgii a spotřebním průmyslu. Tento trend posiluje v letech 1967–1974, kdy je zde vystřídá **2100** Vietnamců. Po ukončení americko-vietnamského konfliktu zájem vietnamské strany o vysílání občanů do zahraničí dále zesílil. Mezi lety 1974–1977 jich do Československa přijelo přes **5000** na základě nově podepsané mezistátní dohody o odborné přípravě.

Více o praktikantech

Vietnamci jako levná pracovní síla (1979–1985)

Počet Vietnamců u nás prudce stoupl mezi roky 1979–1985. V roce 1981 pobývalo na našem území již **30 000–35 000** vietnamských občanů, z toho dvě třetiny pracovaly v dělnických profesích či vykonávaly těžkou, nekvalifikovanou práci, kterou nebylo možné obsadit domácími pracovníky. Vietnamští pracovníci protestovali proti nízkým mzdám a špatným pracovním podmínkám formou stávek. V roce 1985 počet pracovníků poklesl na 19 350 osob, z toho byla naprostá většina mužů (14 973). Vietnamci byli rozmístěni po celém území České republiky, nejvíce v Praze — kolem 4000 osob.

Více o pracovní migraci Vietnamců do ČSSR

Zdroj:
Jiří Kocourek. Vietnamci v ČR. *Sociologické studie* 6 (2007).
Šárka Martínková Šimečková. Chrastavské děti. *South East Asia – liaison* (11. 7. 2006). Dostupné z: http://www.sea-l.cz/cs/clanky/posts/chrastavske-deti/ (přístup 21. 1. 2020).
Alena Alamgir. *Socialist Internationalism at work: changes in the Czechoslovak-Vietnamese Labor exchange program 1967–1989*. Rutgers: The State University of New Jersey-New Brunswick, 2014.
Tereza Freidingerová. Vietnamská diaspora v České republice. *Encyklopedie migrace*, online: https://www.encyclopediaofmigration.org/vietnamska-diaspora-v-ceske-republice/, přístup 24. 4. 2020.

Řečtí uprchlíci v Československu (1948–1989)

Řecká akce (1948–1950)

Po únorovém komunistickém převratu v roce 1948 se Československo ocitlo za železnou oponou a stalo se zemí, z níž se mnohem více lidí snažilo uniknout, než v ní najít útočiště. Pokud k tomu ve výjimečných případech došlo, vždy to souviselo s politikou solidarity zemí východního bloku s komunistickým hnutím v různých částech světa.

Nejdříve v roce 1948 Československo přijalo **4000 řeckých dětí**, jejichž rodiče ve válce zahynuli či se o své rodiny nebyli schopni postarat. Jakmile bylo zřejmé, že „demokratické“ síly v Řecku budou poraženy, Československo přijalo rovněž velké množství dospělých uprchlíků, z nichž většina patřila mezi řecké komunisty. V rámci „řecké akce“, jak byly převoz Řeků v letech 1949–1950 a jejich následné usídlení nazývány, přicestovalo kolem **8000 osob**. Ke konci roku 1950 tak dobové dokumenty uvádějí přítomnost **celkem 12 095 řeckých uprchlíků** na území Československa.

Více o řeckých uprchlících v Československu

V Řecku před 70 lety propukla občanská válka. Do Československa emigrovaly tisíce Řeků, foto makeleio.gr.
Zdroj: Řečtí uprchlíci [online]. Praha: extraStory.cz, Extra Online Media, 2021 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.extrastory.cz/mediatorch.&galItem=1954&galAlbum=1942&source=3473&galTag=

Zdroje:
Konstantinos Tsivos, *Řecká emigrace v Československu* (1948–1968), disertační práce, 2011.
Kateřina Králová, Konstantinos Tsivos et al. *Vyschly nám slzy*.... Praha: Dokořán, 2012.
Michal Frankl. *Prejudiced asylum: Czechoslovak Refugee Policy 1918–60*. Journal of Contemporary History 3 (2014).

Universita 17. listopadu (1961–1974)

Založení University 17. listopadu (zkratka USL) bylo po Univerzitě družby národů Patrice Lumumby v Moskvě či Herderově institutu při Univerzitě Karla Marxe v Lipsku jedním z projevů soutěže o sféry vlivu ve světové politice mezi západním a východním blokem. Vycházelo z předpokladu, že nynější studenti z rozvojových zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky jsou budoucí součástí nově se rodících elit, které zaujmou důležité a vlivné posty v dekolonizovaném světě. Vzdělávání těchto studentů bylo chápáno jako „vysoká politická příprava kádrů z rozvojových zemí“ a také jako jedna z forem socialistické rozvojové pomoci.

USL byla založena roku 1961 a sídlila v Praze na Senovážném náměstí, disponovala celou řadou školicích středisek mimo hlavní město (Dobruška, Holešov, Zahrádky, Poděbrady, Teplice…), k univerzitě náležela menza a kolej Kajetánka. USL byla zrušena v roce 1974 z důvodu vysokých nákladů, malé návštěvnosti a opadnutí zájmu KSČ o rozvojové země.

Více o Universitě 17. listopadu

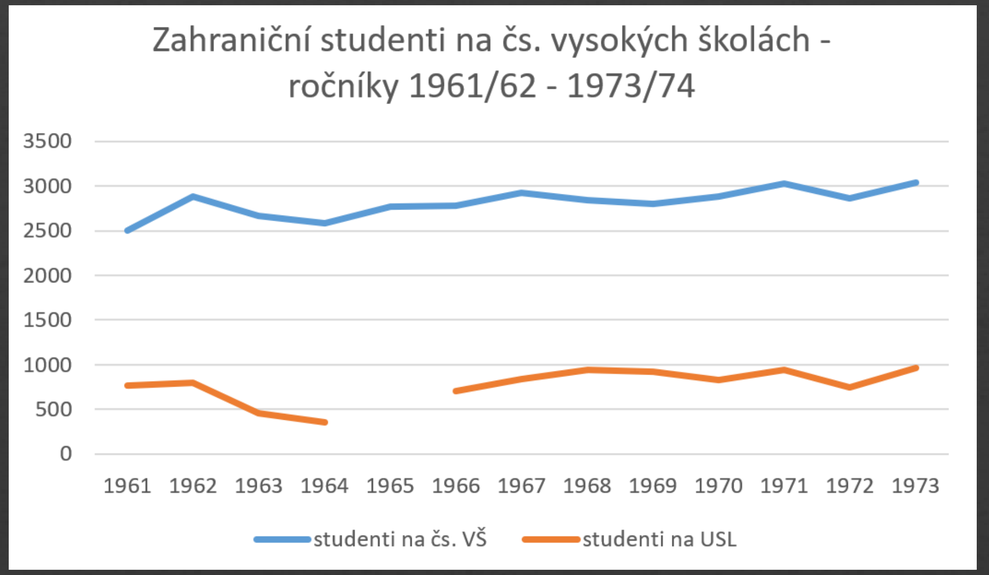

(data dle Statistických ročenek)

Zdroj:

Marta Edith Holečková. Universita 17. listopadu a její místo v československém vzdělávacím systému. In: *Možnosti a meze výzkumu dějin vysokého školství po roce 1945*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010.
Josef Frolík: *Špión vypovídá*. Kolín nad Rýnem: Index, 1982, s. 183–190.

Pracovní migrace (1948–1989)

Zdrojové země pracovní migrace za socialismu

Hlavními zdrojovými zeměmi socialistické pracovní migrace do Československa, z nichž přicházely desetitisíce pracovníků, byl Vietnam, Polsko a Kuba. V menší míře zde pracovali též lidé z Bulharska, Maďarska, Jugoslávie, Mongolska, a dokonce i z (kapitalistického) Kypru. Zahraniční pracovníci přicházeli do ČSSR typicky na základě dvoustranných mezivládních dohod o odborné přípravě a dočasném zaměstnání.

Více informací o zdrojových zemích

Proletářská družba nebo bezskrupulózní vykořisťování?

Výuční programy s návaznou výrobní praxí, oficiálně představované jako „proletářský internacionalismus“, byly ve skutečnosti vykořisťováním, jež vedlo v 80. letech k sérii stávek vietnamských dělníků, a bylo také předmětem mezinárodní kritiky – ať již ze strany vysílajících států, ale dokonce ze strany mezinárodních organizací jako International Federation of Human Rights a International Federation of Labor.

Více informací o socialistickém vykořisťování zahraničních dělníků

Konec zahraničních pracovníků ze socialistických zemí v Československu

Podle oficiálních statistik **na konci roku 1989** v československých podnicích pracovalo **46 000** pracovníků ze zahraničí. Mezivládní dohody, na jejichž základě zahraniční pracovníci přicházeli, byly v roce 1990 plošně ukončeny usnesením československé vlády č.274/1990. Naprostá většina se vrátila zpět do vlasti – k dubnu 1993 v ČR zůstává pouze 1110 Vietnamců, 210 Poláků, 10 Angolanů.

Více informací o konci socialistické pracovní migrace

Dobový motivační plakát k dosídlování pohraničí.
Zdroj: KOLEKTIV AUTORŮ. *Tachovsko: krajina v paměti / paměť v krajině, katalog k výstavě*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014, str. 58.

Zdroj:

Ondřej Klípa. *Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba*. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013.
Alena Alamgir. *Socialist Internationalism at work: changes in the Czechoslovak-Vietnamese Labor exchange program 1967–1989*. Rutgers: The State University of New Jersey-New Brunswick, 2014.
Tereza Freidingerová pro Český rozhlas. In: *Interaktivní grafika ke století republiky: žádná lidská činnost neformovala naši zemi víc než migrace*. Online: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/data-interaktivni-mapa-100-let-ceskoslovenska_1810260711_cib (přístup 27.5.2020).
Andrea Baršová, Pavel Barša. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005.

Imigrace za socialismu (1948–1989)

Rodinné důvody

V socialistickém Československu existovala též regulovaná a nepříliš významná **imigrace** – nejčastěji z **rodinných důvodů** (sňatek, sloučení rodiny). Za celé období socialismu se takto dle dostupných statistik do Československa přistěhovalo 75 127 osob, tedy v průměru méně než 2000 ročně.

Humanitární migrace

Zejména v prvních letech po roce 1948 měla **imigrace** do Československa též **humanitární**, avšak výrazně ideologický charakter: v letech 1948–50 Československo umožnilo přistěhování a plné začlenění zhruba 12 000 komunistických uprchlíků z Řecka, roku 1956 přišla stovka vietnamských válečných sirotků a dětí vietnamských vojáků. V 80. letech pak přichází 56 namibijských dětí.

Studijní migrace

Specifický typ imigrace představovali **zahraniční** studenti, učňové či stážisté obvykle ze spřátelených socialistických zemí, případně z dekolonizovaných rozvojových zemí ve sféře zájmů socialistického bloku. Na učebně-pracovní pobyty přijížděli vedle Vietnamců a Kubánců v menší míře také učni z:

- **Angoly**
  (přijato cca **400** angolských občanů k odborné přípravě na dělnická povolání a dočasné zaměstnání),
- **Laosu**
  (**200 učňů**, kteří byli zaměstnáni v Československých podnicích a jejichž program hradil stát formou daru ve výši 20 milionů Kčs),
- **Severní Korey**
  (v letech 1987–89 se v odborných učilištích připravovalo a v podnicích následně pracovalo 560 severokorejských žáků; program byl po r. 1989 předčasně ukončen).

Pracovní migrace

Od šedesátých let narůstá význam **řízené**, ekonomicky motivované pracovní imigrace, která měla dočasný charakter. Československá ekonomika od 60. let stále více potřebovala především nízce kvalifikované mužské dělnické síly zejména na stavební (především sídlištní výstavba Prahy), ale i lesní (odstraňování polomů), důlní a hutní práce. Opět se jednalo o pracovníky ze spřátelených socialistických zemí – zpočátku zejména z Vietnamu a Polska, později (koncem 70. a počátkem 80. let, kdy nedostatek pracovníků v české ekonomice začal představovat vážný problém) přicházeli též pracovníci z Kuby, Mongolska, KLDR, a dokonce z kapitalistického Kypru. ČSSR se v oblasti dovozu pracovníků snažila o navázání spolupráce též s Indií, Alžírskem, Egyptem, Jugoslávií, Čínou, dokonce i s Portugalskem. Ke konci roku **1989** československé podniky zaměstnávaly zhruba **46 000 zahraničních pracovníků**, kteří byli často segregováni od majoritní populace.

Zdroje:
Dušan Drbohlav a kol. – *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.
Milada Horáková. *Legal and illegal labour migration in the Czech Republic: background and current trends*. Geneva: International Migration Branch, International Labour Office, 2000.
Ondřej Klípa. *Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013.

Polské pracovnice (a pracovníci) (1960–1985)

Polští pracovníci začínají přicházet do českého pohraničí, zpočátku neorganizovaně, hned po válce. Organizovaná spolupráce v oblasti pracovních sil začíná s politickým uvolnění na počátku 60. let. Československá strana je k přijímání polských pracovních sil motivována nedostatkem práceschopné populace v pohraničí, polská strana nedostatkem práce pro dospívající silné poválečné ročníky. Polští pracovníci byli umísťováni podle ekonomických potřeb ČSSR – zejména do textilního a sklářského průmyslu v severočeském kraji a hutního a hornického průmyslu na severu Moravy; některé podniky byly na polské pracovní síle téměř životně závislé.

Spolupráce v pracovních silách se nejdříve rozvíjela v rámci „družebních vztahů“ mezi východočeskými a severočeskými regionálními samosprávami (KNV a vojvodskou národní radou ve Vratislavi), později byla kodifikována Protokolem a Ujednáním mezi Státní plánovací komisí ČSSR a Výborem pro práci a mzdy PLR a v roce 1972 byla konečně vymezena dohodou mezi vládami obou zemí.

V polovině 60. let pracovalo v ČSSR zhruba 4000 Poláků, v roce 1970 kolem 16 000 osob, nejvyšší počet byl zaznamenán roku **1973 – přes 21 700 osob**. Od roku 1975 jsou polští pracovníci postupně stahováni, neboť nedostatkem pracovních sil již trpěla i polská strana.

Naprostou většinu pracovních sil přicházejících z Polska tvořily **ženy**. Mezi českými zaměstnanci se šířila fáma, že polské pracovnice přijíždějí do ČSSR otěhotnět, do čehož se patrně promítal stereotypní pohled na Poláky a obecnější nedůvěra k cizincům. Biografické rozhovory s polskými pamětnicemi ukazují, že důležitou motivací polských žen k přijetí práce v ČSSR byla snaha uniknout sociální kontrole domácího (často venkovského) prostředí či pořídit si (v Polsku nedostatkové) zboží.

Smíšený sňatek českého muže s polskou dělnicí, Lysá nad Labem, 80. léta, foto Polský Klub v Lysé nad Labem.
Zdroj: KLÍPA, Ondřej. *Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému.* [online]. Dizertační práce, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2013 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/130481/?lang=en, str. 122.

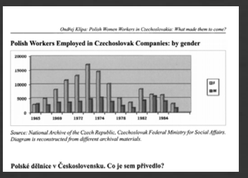

Zdroj:
Ondřej Klípa. Polish Women Workers in Czechoslovakia: what made them to come? In: *Český lid* 1 (2011), s. 31–52.
Dušan Drbohlav a kol. – *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.
Ondřej Klípa. *Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému.* Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013.

Kubánští pracovníci (1978–1989)

Prvních několik stovek Kubánců-pilotů přicestovalo na výcvik do Československa již v 50. letech. V 60. letech je v rámci socialistické internacionální pomoci vystřídali (zejména) technici přicházející se zaškolit na strojích a zařízeních dodávaných na Kubu a několik stovek studentů vysokých a středních škol. V roce 1962 byl v Praze otevřen Dům kubánské kultury. Roku 1977, kdy končilo jedno ze smluvních období o zaměstnávání polských pracovníků v čs. podnicích, bylo odsouhlaseno využití kubánské nabídky 5000 pracovníků do odvětví, kde dosud pracovaly polské dělnice (mezivládní Dohoda o odborné přípravě a dočasném zaměstnání byla podepsána roku 1978).

Na jejím základě přichází v následujících letech **23 160 Kubánců** na zpravidla čtyřleté pobyty, během kterých pracují zejména v textilním průmyslu. V roce 1985 je v ČSSR přítomno téměř 10 000 kubánských pracovníků. Téměř 20 % kubánských zaměstnanců pobyt v ČSSR opustilo předčasně, nejčastějšími příčinami byly zdravotní důvody, porušování právních předpisů a následné politické změny. Po roce 1989 jsou mezivládní dohody se socialistickými zeměmi ze strany Československa vypovídány a naprostá většina Kubánců odchází. V roce 1990 jich v Československu zůstává jen **101**.

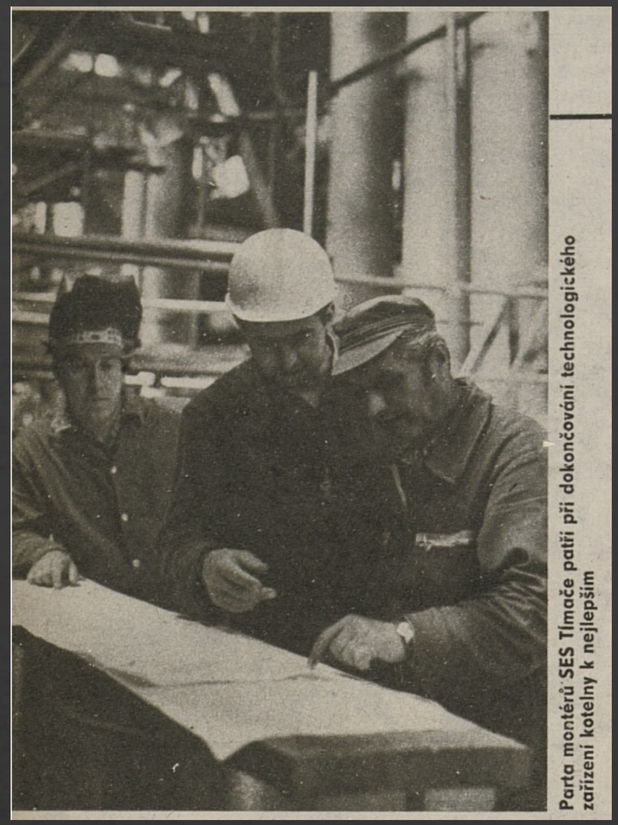

LABÍK, Zdeněk. Stavba elektrárny Mělník III.
Zdroj: *Květy XXX, č. 36.* Praha: Rudé právo, vydavatelství ÚV KSČ, 4. 9. 1980, str. 4.

Zdroj:
Jorge Perez-Lopez, Sergio Diaz-Briquets. Labor Migration and Offshore Assembly in the Socialist World: The Cuban Experience. *Population and Development Review* 2 (1990), s. 273–299.
Hana Bortlová. *Československo a Kuba v letech 1959–1962*. Praha: FF UK, 2011.
Veronika Kuthanová. *Národnostní situace Československa v letech 1948–1989. Sondy do problematiky imigrace do ČSR/ČSSR a postavení legislativně uznaných národností/menšin.* Diplomová práce. Praha: FF UK, 2010.
Ondřej Klípa. *Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému.* Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013.

Kyperští stavební dělníci (1976)

Nezvládnutým výstřelkem se stal dovoz pracovníků z Kypru. Vedení podniků se v roce 1976 s Kypřany špatně domluvilo, takže se obě strany cítily nakonec podvedeny. Kypřané si stěžovali na nesplnění podmínek v ubytování, stravě a mzdách. Československé podniky zas na špatnou pracovní morálku, stávkování a nedostatečnou zdravotní kontrolu. ČSSR zde navíc narazila na odlišný politický systém Kypru, ve kterém se muselo počítat s demokratickými mechanismy. Byla totiž napadána Pokrokovou stranou pracujícího lidu Kypru (AKEL), která jako organizátorka projektu utrpěla újmu z nezdařené spolupráce v předvolebním demokratickém klání.

V dalších letech se sice s vysíláním kyperských pracovníků pokračovalo, ovšem v nevýznamných počtech. Na základě dohody z roku 1976 přijelo z Kypru zhruba **1500** kvalifikovaných stavebních pracovníků.

Kyperský ministr zahraničí o spolupráci s ČSSR

Přátelské, harmonické vztahy

NIKÓSIE 15. května (ČTK) — »Postoj Československa ke kyperskému problému a jeho spolupráce s Kyprem je velice kladným a konstruktivním prvkem, morální podporou a povzbuzením v našem boji,« prohlásil kyperský ministr zahraničních věcí Ioannis Christofides v pátek večer po svém návratu do Nikósie.

Zdroj: *Rudé právo 56, č. 116.* Praha: ústřední výbor KSČ, 17. 5. 1976, str. 6.

Zdroj:

Ondřej Klípa. *Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému.*
Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013.

Invaze vojsk Varšavské smlouvy (srpen 1968)

V noci z 20. na 21. srpna 1968 překročilo hranice Československa až 500 000 vojáků zemí Varšavské smlouvy. Formálním spouštěčem invaze byl „zvací dopis“ protireformních členů UV KSČ žádající SSSR o pomoc všemi prostředky k záchraně Československa před údajným nebezpečím kontrarevoluce. Invaze ukončila období „pražského jara“, krátkou etapu budování „socialismu s lidskou tváří“ formulovanou nově zvoleným prvním tajemníkem KSČ Alexandrem Dubčekem. Cílem tohoto reformního procesu bylo transformovat ekonomiku od těžkého ke spotřebnímu průmyslu a liberalizovat společnost (obnovit svobodu tisku, projevu, pohybu atd.). Požadavek na politickou svobodu a obnovení politických stran, formulovaný v manifestu Dva tisíce slov, sice Dubček odmítl, avšak obavy ze ztráty mocenského monopolu KSČ otřásly konzervativním křídlem strany a posílily obavy SSSR z šíření reformního procesu do dalších zemí sovětského bloku a jeho možného rozpadu.

Invaze se účastnila vojska 4 zemí Varšavské smlouvy (**statisíce vojáků ze Sovětského svazu, 40 000 vojáků z Maďarska,** přes **2000 vojáků z Bulharska a 70 000 vojáků z Polska**). Vojska NDR (až na několik desítek pozorovatelů) se invaze na žádost Leonida Brežněva účastnila pouze nepřímo: východoněmečtí vojáci zastavili civilní dopravu směrem k hraničním přechodům s Československem, čímž usnadnili postup intervenčním sovětským armádám či v prvních dnech srpnové okupace často překračovali československé hranice, aby v přilehlých českých obcích strhávali a zabavovali transparenty nebo nápisy s politickým podtextem.

V říjnu 1968 československá vláda prohlašuje, že 86 % vojáků Varšavské smlouvy z území Československa odešlo. Podpisem prezidenta Ludvíka Svobody vstupuje v platnost smlouva o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území ČSSR, na jejímž základě je na československém území **rozmístěno 75 000 sovětských vojáků**. V roce 1991 opouští Československo 73 500 sovětských vojáků a 39 921 jejich rodinných příslušníků (celkem 113 421 osob).

Ač k bojovým střetům mezi okupačními a československými vojsky však prakticky nedošlo, vyžádala si okupace Československa do konce roku 1968 **137 mrtvých**, zhruba 500 těžce a stovky lehce zraněných zejména z řad civilního obyvatelstva.

Zdroje:

Tony Judt. *Postwar.* New York: Penguin, 2005.
Chronologie událostí 20. a 21. srpna 1968. Ústav pro studium totalitních režimů. Online: https://www.ustrcr.cz/uvod/srpen-1968/srpen-1968-chronologie/ (přístup 25. 5. 2020).
Lukáš Zezula. *NDR a obrodný proces v Československu v roce 1968*. Diplomová práce. Plzeň: ZČU, 2018.

Odchod sovětských okupačních vojsk (1988–1991)

Sovětský svaz v roce 1988 rozhoduje o snížení počtu osob a techniky vojsk rozmístěných na území ČSSR. V únoru 1990 je podepsána mezivládní dohoda, na jejímž základě probíhá odsun sovětských okupačních vojsk. 30. června **1991** oficiálně opouští území Československa poslední sovětský voják – tehdejší velitel generál Eduard Vorobjov.

Řada vojáků se snažila odchodu zabránit za každou cenu: zběhnutím či skrýváním, žádostmi o politický azyl či snahou o uzavření manželství s čs. občany. Podle generála Vorobjova nemělo 61 % důstojníků v SSSR zajištěné bydlení a vojákům hrozilo umístění do oblasti silně zasažených jaderným výbuchem v Černobylu.

Odsunuto je **113 421 osob** (73 500 vojáků, 16 911 rodinných příslušníků, 23 010 civilních zaměstnanců).

K odsunu sovětských vojsk

PRAHA (ČTK) — O odsunu sovětských vojsk z území bývalé československé federace informuje ČTK. Do konce května bylo z území ČSFR a dvou třetin území bývalé NDR odsunuto 50 000 lidí, 1 100 tanků, 700 bojových vozidel pěchoty, 1 000 děl a minometů a 61 stíhacích letounů. To vše na 82 vlacích, 2 000 nákladních autech a 70 letadlech. Zbytek vojsk, asi samozřejmě pouze různý při ústředních technických, se nachází na území Polska a Německa. Do konce roku by měl být odsun dokončen.

Zdroj:
Jana Kosová. *Odchod sovětských vojsk z území Německa, Československa a Polska*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, 2012. Dostupné online: **https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/104917/** (přístup 27. 5. 2020).

Po sovětských vojácích zůstala jen hromada smetí
Zdroj: Dana Kyndrová
https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1506858-po-sovetskych-vojacich-zustala-jen-hromada-smeti

Průběžné odcházení Němců za socialismu (1948–1989)

Po únorovém převzetí moci komunisty dochází v souvislosti s vizí „budování bezstřídní společnosti“ k odbourávání nejtvrdších opatření vůči Němcům, avšak postoj státu k nim zůstává v 50. letech rozporný: Snaha o dosažení národnostně homogenního státu (kde byli Němci vnímáni jako nežádoucí) naráží na ekonomickou realitu (nedostatek pracovních sil zejména v pohraničí). Pokusy o útěk byly přísně trestány, zároveň bylo v omezené míře umožněno vystěhování v rámci operace LINK, zprostředkované Mezinárodním červeným křížem z iniciativy vlády NSR v letech 1950–51, v jejímž rámci je do NSR umožněno odejít 16 147 osobám, do Rakouska a NDR pak dalším 1818 osobám.

V roce **1953**, kdy se **v českých zemích** stále nachází **160 766 Němců**, jim čs. vláda plošně navrací čs. státní občanství. Mnozí o ně nestáli, neboť tento akt znemožňuje řadě z nich odejít. Navrácení občanství též neznamenalo návrat menšinových práv; první oficiální sdružení občanů německé národnosti vzniklo až v roce 1969.

V 60. letech dospělo politické byro k rozhodnutí, že Němcům nemá být v odchodu nadále bráněno. V letech 1960–64 dle čs. údajů legálně odešlo do SRN přes 7500 Němců, v letech 1965–69 dalších 30 000 osob (dle německých dat dokonce 48 000 osob včetně ilegálních emigrantů), v letech 1970–85 pak dalších 15 000 osob.

V období 1948–1989 se převážně z českých zemí legálně vystěhovalo minimálně **60 000 osob** německé národnosti.

“Filmuje turista v chebu pamětihodnosti nebo svůj bývalý majetek?”, 1990.
Zdroj: *Květy I (CLVI), č. 47.* Praha: Delta, 23. 11. 1990, str. 22.

Zdroj:
Kateřina Portmann. Jednou Němec, vždycky Němec. In: *„Nechtění“ spoluobčané*. Liberec – Praha: TUL – ÚSTR, 2018.
Andreas Wiedemann. *Pojď s námi budovat pohraničí*. Praha: Prostor, 2016.

Namibijské děti (1985–1991)

V roce 1983 obdržela ČSSR žádost o prozkoumání možnosti zřízení školy pro namibijské děti, které žijí na základnách Organizace pro osvobození jihozápadní Afriky (SWAPO) v jižní části Angolské lidové republiky. Jednalo se o děti mladšího školního věku, kterým se mělo zajistit nejen dostatečné vzdělání, ale především ochrana před leteckými útoky Jihoafrické republiky nebo pozemními výpady jiných nepřátelských vojsk.

ČSSR schválilo přijetí **56 dětí**, které přijely **v roce 1985** – akce byla považována za akt jednorázové internacionální pomoci. Děti byly ubytovány nejprve v Bartošovicích a do školy chodily v Novém Jičíně, poté byly přesunuty do Prachatic. **V roce 1989** přijela do ČSSR další skupina čítající **64 namibijských dětí**, které byly umístěny do Bystrice nad Váhom na Slovensku. V roce 1990 získala Namibie samostatnost a rok poté byly děti repatriovány. Některé z nich se později vrátily do ČR pokračovat ve studiu na vysoké škole.

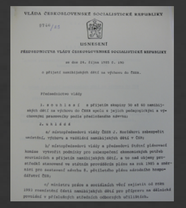

VLÁDA ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY

9746/23

USNESENÍ

PŘEDSEDNICTVA VLÁDY ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY

ze dne 24. října 1985 č. 190

o přijetí namibijských dětí na výchovu do ČSSR.

Předsednictvo vlády

1. s o u h l a s í s přijetím skupiny 50 až 60 namibijských dětí na výchovu do ČSSR spolu s jejich pedagogickými a výchovnými pracovníky podle předloženého návrhu;

2. u k l á d á

a/ místopředsedovi vlády ČSSR J. Korčákovi zabezpečit umístění, výchovu a vzdělání namibijských dětí v ČSR;

b/ místopředsedovi vlády a předsedovi Státní plánovací komise vytvořit podmínky pro zabezpečení ekonomických potřeb souvisících s přijetím namibijských dětí, a to nad objemy prostředků stanovené ve státním prováděcím plánu na rok 1985 a směrnici pro sestavení návrhu 8. pětiletého plánu národního hospodářství ČSR;

c/ ministru práce a sociálních věcí zajistit od roku 1993 rozmístění části namibijských dětí pro přípravu na dělnická povolání v příslušných středních odborných učilištích.

Zdroj: KUTHANOVÁ, Veronika. N*árodnostní situace Československa v letech 1948–1989. Sondy do problematiky imigrace do ČSR/ČSSR a postavení legislativně uznaných národností/menšin* [online]. Diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2010 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/yxxqj/, str. 82.

Zdroje:

K. Sieber, P. Zídek. Československo a subsaharská Afrika v letech 1948–1989. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2007.

Veronika Kuthanová. *Národnostní situace Československa v letech 1948–1989. Sondy do problematiky imigrace do ČSR/ČSSR a postavení legislativně uznaných národností/menšin*. Diplomová práce. Praha: FF UK, 2010.

Proměna stěhování Slováků do českých zemí za socialismu (1948–1989)

Poválečné masové přistěhovalectví emigrantů z agrárního Slovenska do pohraničí a dalších zejména průmyslových oblastí českých zemí, v jehož rámci přišlo do roku 1950 zhruba 200 000 osob, bylo po nuceném vysídlení německého obyvatelstva největším přesunem národností v ČSR.

Počet v českých zemích žijících Slováků dále stoupá i přes postupující industrializaci Slovenska: v prvním desetiletí socialistické vlády dominuje „průmyslová migrace“ zejména na Ostravsko a do Podkrušnohoří, kam odchází až 60 % všech slovenských imigrantů. Převládají nekvalifikovaní dělníci, řada z nich se zaškoluje a putuje zpět na Slovensko, aby spolu s českými odborníky rozběhli výrobu ve slovenských průmyslových podnicích.

Postupně se začíná charakter slovenské imigrace proměňovat – v roce 1988 sice počet Slováků v českých zemích dosahuje 419 000 osob, zároveň dochází k úbytku slovenských dělníků v severních a západních Čechách a růstu počtu Slováků ve městech, která díky svým administrativním a politickým funkcím přitahují slovenskou inteligenci (zejména Praha, ale také Brno). Rozmístění Slováků v ČR se však zásadně nezměnilo, nadále žijí rozptýleně ve všech českých okresech.

Stěhování mezi Slovenskem a českými zeměmi představovalo až do roku 1992 vnitrostátní migraci, která se ve srovnání s mezinárodní migrací vyznačovala minimem administrativních překážek. Dle statistik v letech 1945–1992 migrovalo mezi českými zeměmi a Slovenskem 1 200 000 osob a **celkový migrační zisk pro Čechy je 300 000 osob.**

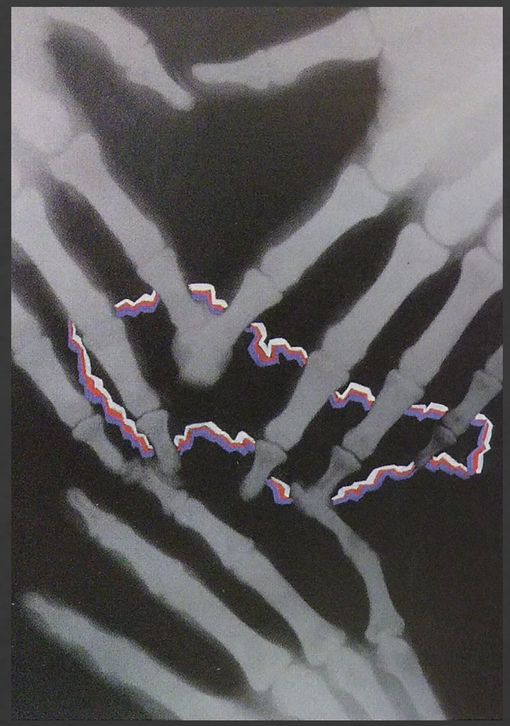

ŠEVČÍK, Václav. *Republika ve smrtelném ohrožení,* 1968. Fototemperový plakát, ilustrační obrázek.
Zdroj: ŠEVČÍK, Václav a MED, Jaroslav, ed. *České reflexe: politický plakát Václava Ševčíka 1959/1994* [Praha, říjen-listopad 1998]. Praha: Národní galerie, 1998, str. 28.

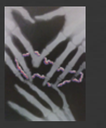

Zdroj:
Andreas Wiedemann. *Pojď s námi budovat pohraničí.* Praha: Prostor, 2016.
D. Prokop et al. Slováci v České republice po roce 1945. Cit. in: Dušan Drbohlav a kol. *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.
Petra Ezzeddine-Lukšíková, Lucia Pažejová. *Slovenská menšina a migranti v ČR*. Sociologické studie 6 (2007).

ZPĚT NA OBSAH

1989–současnost

- Polistopadová re-emigrace Čechů ze Západu (1989–1992)
- POREVOLUČNÍ IMIGRACE (1989 – SOUČASNOST)
- Porevoluční emigrace (1989 – současnost)
- Vietnamci v Česku po pádu socialismu (1989 – současnost)
- SLOVENSKÁ POLISTOPADOVÁ EMIGRACE DO ČECH (1989 – SOUČASNOST)
- Humanitární tváře současného Česka – uprchlíci z ex-Jugoslávie a přesídlovací programy (1991–2017)
- Přesídlení krajanů ze zemí ex-Sovětského svazu (1993–2015)
- Méně humanitární tvář současného Česka – uprchlická krize (2015–2016)
- Přesidlování uprchlíků a „uprchlické“ kvóty (2015–současnost)
- KDO V ČR PRACUJE A KOHO (A JAK) ČR LÁKÁ?

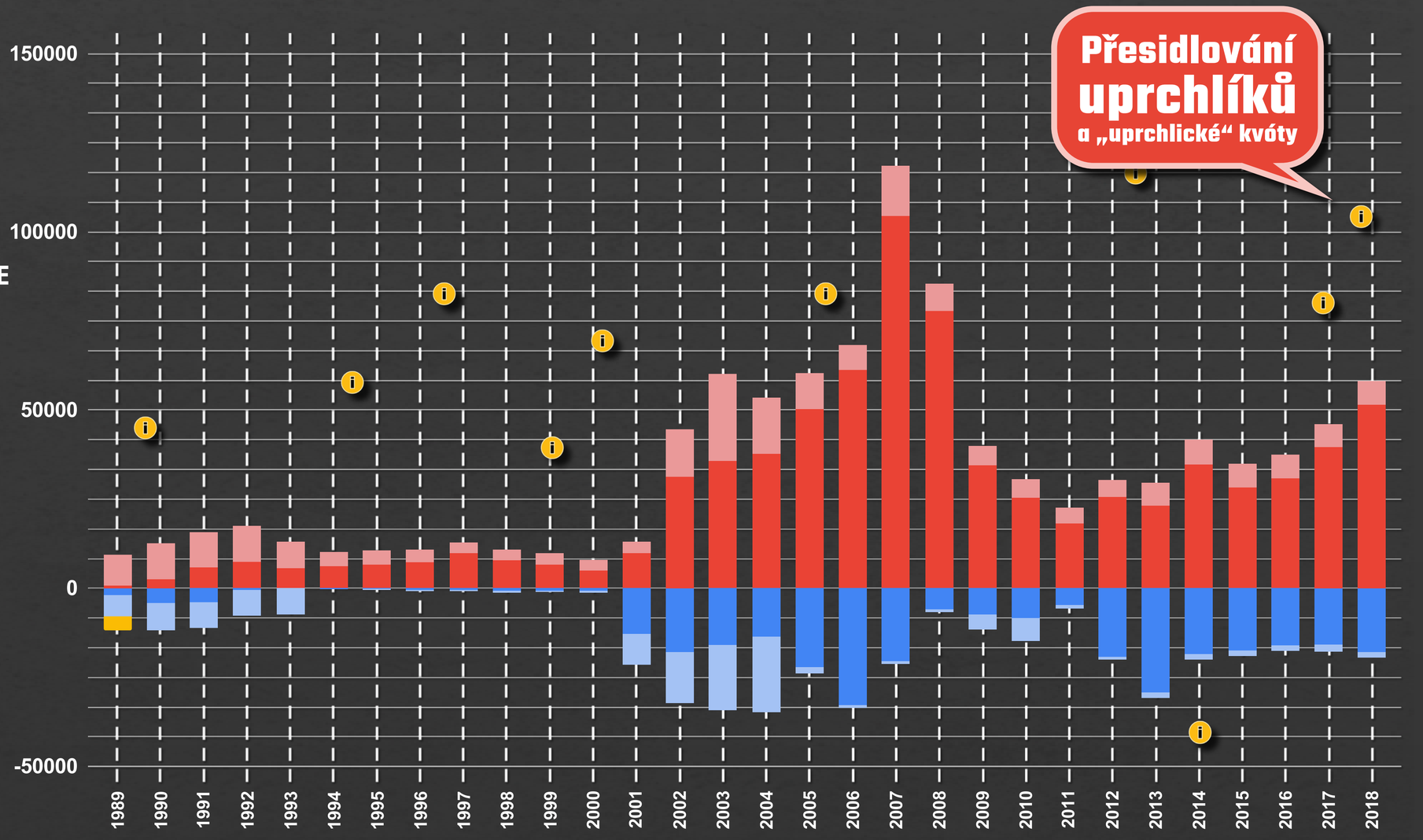

Imigrace
Imigrace Slováků do Česka

Emigrace legální
Emigrace ilegální
Emigrace Čechů na Slovensko

Vietnamci v Česku po pádu socialismu (1989–současnost)

Po roce 1985 se počet vietnamských občanů v Československu začíná snižovat, po roce 1989 byly smlouvy mezi ČSSR a Vietnamem zrušeny, došlo k vyrovnání finančních závazků, zrušení konzulátu v Saigonu a přerušení téměř všech hospodářských styků. Většina vietnamských občanů se musela vrátit do Vietnamu. Ti, co chtěli zůstat, byli nuceni změnit účel a formu pobytu – mnoho z nich se v průběhu 90. let vrátilo a začalo podnikat v té době se stále nedostatkovým levným spotřebním zbožím. Z období mezi lety 1988 a 1993 jsou známy případy vietnamských učňů a praktikantů, kteří opouštěli školy či zaměstnání. Někteří byli vyloučeni pro špatnou docházku, jiní byli prohlášeni za nezvěstné.

Zatímco vietnamská imigrace v socialistickém období byla výlučně organizované povahy, v 90. letech dochází k nárůstu individuálně organizované imigrace. V roce 1994 sice byly podepsány mezi českou a vietnamskou vládou dvě dohody navazující na spolupráci v období socialismu a do ČR opět přijíždějí pracující i učňové na základě oficiálních vztahů, ale v daleko menších počtech. Oproti tomu narůstá význam imigrace za účelem sloučení rodiny, studia a zejména realizace ekonomických aktivit (podnikání). Nově příchozí zpočátku do ČR míří téměř výlučně na základě rodinných či přátelských vazeb.

To se mění s vrcholem ekonomické konjunktury před nástupem krize v roce 2009, kdy do ČR v relativně krátkém čase přišlo několik tisíc smluvních dělníků z vietnamského venkova bez vazeb na zdejší etablovanou komunitu, která jim během ekonomické krize nebyla schopna poskytnout záchytnou síť.

Vietnamskou komunitu lze nyní zjednodušeně rozčlenit do 3 skupin – skupinu starousedlíků, potomky vietnamských imigrantů (vietnamští Češi / čeští Vietnamci) a nově příchozí ekonomičtí migranti.

V současnosti žije v ČR téměř **63 000 Vietnamců** (z toho přes 13 000 v Praze).

Zdroj:
Tereza Freidingerová, Vietnamci v Česku a ve světě. SLON, Praha 2014.
Jiří Kocourek, Vietnamci v ČR. In: Sociologické studie [Sociological studies], 6, 10, SOÚ AV ČR, v.v.i.: Praha 2007.

Slovenská polistopadová emigrace do Čech (1989–současnost)

Ve sčítání lidu roku 1991 se ke slovenské národnosti přihlásilo téměř 315 000 osob, v roce 2001 už pouze cca 193 000 osob. Pokles počtu slovenského etnika v českých zemích způsobený důsledkem zpětné migrace Slováků na Slovensko, ale přikloněním k české národnosti, kterou deklarovali starousedlí Slováci či děti ze smíšených československých rodin.

V prvních letech po rozdělení Československa (1993–95) si o české občanství zažádalo téměř 400 000 Slováků, 311 000 z nich jej získává, z toho 292 000 opcí (prohlášením).

Rozdělení Československa v roce 1993 se do migrace Slováků do Čech výrazně nepromítlo, neboť Česká republika se Slovenskem ještě v roce 1992 uzavřela Smlouvu o vzájemném zaměstnávání občanů.

Devadesátá léta minulého století významně změnila motivy stěhování. Zejména v době tzv. „Mečiarova režimu“ převládl hlavně u vysokoškolsky vzdělaných lidí, politiků, umělců a novinářů motiv politické emigrace. Mezi slovenskými emigranty převládají muži, vysoký je také podíl mladých lidí ve věku 15–29 let u obou pohlaví – často studentů vysokých škol. Těm byly v roce 1999 uděleny stejné podmínky jako českým studentům: nemusí platit školné a smějí ve studiu používat slovenský jazyk. Důvody příchodu slovenských studentů do ČR jsou pragmatické a orientované do budoucnosti – ideál je kariéra v Praze či na Západě. Návrat na Slovensko studenti nevylučují, ovšem mnoho se jich vyjadřovalo skepticky o stavu slovenské ekonomiky.

Po vstupu ČR a SR do EU v roce 2004 se slovenští pracovní migranti stali nejvýznamnějším pracovním zdrojem České republiky. V roce 2004 bylo v ČR zaměstnáno 72,5 tisíc Slováků, v roce 2019 to bylo již **191,5 tisíc osob**.

Cizinecké statistiky evidují v roce 2020 **121 tisíc Slováků** se zaevidovaným trvalým či přechodným pobytem v ČR.

Zdroje:
Jarmila Marešová. Cizinců na českém trhu práce přibylo. *Statistika a my 9* (2019).
Online: https://www.statistikaamy.cz/2019/09/cizincu-na-ceskem-trhu-prace-pribylo/ (Přístup 28. 5. 2020).
Petra Ezzeddine-Lukšíková, Lucia Pažejová. *Slovenská menšina a migranti v ČR*. Sociologické studie 6 (2007).

Polistopadová re-emigrace Čechů ze Západu (1989–1992)

Nepatrná část emigrantů se vrátila ze Západu do vlasti ještě před listopadem 1989 – ať už ze stesku po domovu či kvůli neúspěchu v exilu.

K rozsáhlejšímu navracení nedošlo ani po pádu komunistického režimu v roce 1989. Přesná čísla neexistují, ale dle migračních statistik se v letech 1989–2000 se do ČR ze Západu přestěhovalo nejméně **35 000 imigrantů**, z nichž ¾ přišlo z USA, Kanady, Rakouska a Švýcarska (tedy ze zemí s největším zastoupením české emigrace). Obecně se má za to, že většina z těchto nově příchozích byli čeští re-emigranti, kteří z ČSSR odešli ve druhé emigrační vlně (po srpnu 1968).

Častým důvodem návratu bylo vedle stesku po domově očekávání ekonomického zhodnocení vlastní migrační zkušenosti či záměr přispět k úspěšné transformaci země. Po návratu se řada re-emigrantů setkala se závistí a nedůvěrou, vyrovnávat se museli též se střetem liberálního individualismu (který většina z nich na Západě adoptovala) s přetrvávajícím nacionalistickým kolektivismem či nutkavým konzumerismem a snahou zbohatnout za každou cenu.

V Česku 90. let byla větší ochota pomoci potomkům českých krajanů z bývalého SSSR, než se vypořádat s morálními a majetkovými požadavky navracejících se emigrantů ze Západu.

„Po pádu Jakešova komunistického vedení byla atmosféra mnohem uvolněnější, lidi už neměli strach a všichni očekávali velké změny," uvádí autor fotografie Jaroslav Kučera.
Zdroj: VOCELKA, Tomáš. *Když Havel objal Dubčeka. Fotograf Jaroslav Kučera o ikonické fotce z roku 1989* [online]. Praha: Aktuálně.cz, Economia, a. s., 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://magazin.aktualne.cz/foto/kdyz-havel-objal-dubceka-fotograf-jaroslav-kucera-o-ikonicke/r~61a2381adf7511e984c6ac1f6b220ee8/r~bf158b10df7411e9b259ac1f6b220ee8/

Zdroj:
Zdeněk R. Nešpor. The Disappointed and Disgruntled. *Sociologický časopis* 6 (2002).
Andrea Baršová, Pavel Barša. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005.

Porevoluční emigrace (1989–současnost)

Zatímco o porevoluční imigraci disponujeme poměrně přesnými statistickými daty, údaje o odchodu Čechů po roce 1989 jsou naopak naprosto nedostatečné. Existuje sice zákonná povinnost odhlásit se z registru obyvatel při odchodu do zahraničí na dobu delší než 6 měsíců (ať už za studiem či prací), málokdo jí ovšem dostojí. Neexistuje rovněž žádný registr Čechů žijících v zahraničí. Chceme-li odhadnout počty osob, které po listopadu 1989 odešly, je nutné data rekonstruovat z cizineckých statistik cílových zemí.

Odhaduje se, že po roce 1989 ze země odešlo 250 000 osob.

Bourání železné opony, hranice ČSSR – Rakousko, 1990.
Zdroj: DRDA, Adam. *Adam Drda: Náraz na vlast. Jaký byl pro emigranty návrat domů v roce 1989* [online]. Praha: HlídacíPes.org, ÚSTAV NEZÁVISLÉ ŽURNALISTIKY, 2019 [vid. 30. 12. 2021].
Dostupné z: **https://hlidacipes.org/adam-drda-naraz-na-vlast-jaky-byl-pro-emigranty-navrat-domu-v-roce-1989/**

Aktuální počet Čechů ve světě

Stát	Počet (2010)	Poznámka
USA	1 703 000	čs. pův. 1 262 000, čsl. pův. 441 000, od 1848 – 500 000
Kanada	120 000	čs. pův. 56 000, čsl. pův. 64 000, od 1950 – 64 000
Rakousko	55 000	
Velká Británie	50 000	
Německo	50 000	
Slovensko	35 000	
Argentina	30 000	
Francie	30 000	
Austrálie	27 000	
Švýcarsko	13 500	1968 – 18 000
Chorvatsko	10 000	1948 – 39 000, reemigr. 5 000, 1991 – 13 000
Španělsko	10 000	
Ukrajina	10 000	
Irsko	11 000	
Švédsko	8 000	
Nový Zéland	7 500	
Řecko	5 000	
Belgie	4 000	
Itálie	4 000	
Rusko	3 000	
Polsko	3 000	

Zdroj: Miroslav Krupička. Kolik je Čechů ve světě? In: Stanislav Brouček, Tomáš Grulich (ed.). *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika.* Praha: Etnologický ústav AV ČR, Senát PČR, Mezinárodní organizace pro migraci, 2014, s. 131.
Online: **http://www.iom.cz/files/Nova_emigrace.pdf**

Zdroj:
Tereza Freidingerová pro Český rozhlas. In: *Interaktivní grafika ke století republiky: žádná lidská činnost neformovala naši zemi víc než migrace.*
Online: **https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/data-interaktivni-mapa-100-let-ceskoslovenska_1810260711_cib** (přístup 27.5.2020).

Přesídlení krajanů ze zemí ex-Sovětského svazu (1993–2015)

V porevolučním období bylo realizováno několik programů, v jejichž rámci byli přesídleni krajané ze zahraničí – zejména ze zemí bývalého Sovětského svazu – zpět do vlasti.

Mezi roky 1991–93 byli přesídleni **krajané z oblastí zamořených** radioaktivitou **po výbuchu v jaderné elektrárně Černobyl**. Celkem bylo přesídleno **1812 osob** – 1731 z Ukrajiny a 81 z Běloruska. Podnětem k této hromadné a státem organizované humanitární akci byla skutečnost, že Ukrajina nemohla obyvatelům českých vesnic zajistit společný přesun mimo ohroženou zónu.

Model „přesídlení z ohrožení“ se uplatnil také u dalších přesidlovacích akcí: v letech **1995–2001** český stát ve spolupráci s NNO Člověk v tísni přesídlil (již na individuální bázi) **201 krajanských rodin (785 osob)** z „vybraných vzdálených a ohrožených teritorií“ (převáženě z Kazachstánu, ale i Ruska, Uzbekistánu, Kyrgyzstánu a Moldavska). V roce **2007** proběhlo další přesidlování, v jehož rámci bylo přesídleno **48 rodin (157 osob)** – 127 občanů Kazachstánu, 29 Ruské federace a 1 občan Gruzie.

Čtvrtý program pro přesídlení krajanů probíhá od roku **2015**. Program využilo do září roku 2018 necelých **1100 osob (cca 500 rodin)** zejména z válkou postižených území Ukrajiny, ale i z Venezuely a dalších států. Asistenční program není teritoriálně omezen. Je otevřen všem krajanům ze zemí mimo EU, kteří mají zájem usadit se v ČR a nemají možnost si samostatně zajistit podmínky k pobytu.

Celkově bylo v období po roce 1989 repatriováno zhruba **4000 krajanů.**

Krajané, kteří projeví zájem žít trvale v ČR, mohou individuálně podat žádost o povolení k trvalému pobytu z důvodů hodných zvláštního zřetele. Ministr vnitra může v odůvodněných individuálních případech rozhodnout o poskytnutí finanční podpory pro splnění podmínek pro povolení trvalého pobytu a při následné integraci krajanů.

Repatriovaní lidé tráví první týdny po příjezdu do České republiky v zařízení ministerstva vnitra v Červené nad Vltavou na Písecku. Ministerstvo vnitra zde garantuje pobyt v plném komfortu na šest měsíců. Během té doby by se krajané měli integrovat do společnosti, naučit se řeč, najít si práci a vlastní bydlení.

Zdroj:
Tereza Freidingerová pro Český rozhlas. In: *Interaktivní grafika ke století republiky: žádná lidská činnost neformovala naši zemi víc než migrace.* Online: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/data-interaktivni-mapa-100-let-ceskoslovenska_1810260711_cib (přístup 27.5.2020).
Andrea Baršová, Pavel Barša. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005.
Do ČR přicestovalo téměř 1100 krajanů především z Ukrajiny. Ministerstvo vnitra.
Online: https://www.mvcr.cz/clanek/do-cr-pricestovalo-temer-1100-krajanu-predevsim-z-ukrajiny.aspx (Přístup 28. 5. 2020).

Humanitární tváře současného Česka – – uprchlíci z ex-Jugoslávie a přesídlovací programy (1991–2017)

V roce 1993 ČR okamžitě po svém vzniku ratifikuje **Úmluvu o právním postavení uprchlíků z roku 1951** a **Protokol úmluvy z roku 1967**. Na základě Úmluvy zde mohou lidé žádat o mezinárodní ochranu, mají nárok projít azylovým řízením a v případě, že je jejich žádost vyřízena kladně, ČR se o ně postará a pomůže jim s integrací do majoritní společnosti.

V letech 1991–2001, kdy probíhala série válek v zemích bývalé **Jugoslávie**, muselo opustit své domovy mezi 2,7 a 4 miliony lidí. Jednalo se o největší uprchlickou krizi na evropském kontinentu od 2. světové války. Česká republika poskytla v době konfliktu dočasné útočiště **asi 6000 osob** (z toho asi 3500 uprchlíkům z Bosny a Hercegoviny, často muslimského vyznání, a 2500 osob z dalších ex. jugoslávských zemí (Srbska, Chorvatska, Kosova)). Část z nich po válce zůstala v Česku, nebo požádala o azyl v jiné evropské zemi. Přijetí uprchlíků z bývalé Jugoslávie nebylo terčem protestů ani kontroverzí ze strany české veřejnosti.

Přesídlování (anglicky Resettlement) je desítky let trvající celosvětovou praxí, díky níž mohly miliony lidí, kteří byli nuceni opustit své domovy, začít nový život v přijímací zemi. Přesídlovací programy jsou příkladem řízené humanitární migrace, která může pomáhat nejpotřebnějším uprchlíkům. ČR od roku 2005 realizovala takových programů několik. Uprchlíci přesídlení do Česka jsou zařazováni do systému Státního integračního programu, který jim pomáhá s výukou češtiny, hledáním práce či bydlení. Česko se zařadilo mezi deset členských států EU, které programy přesídlení v té době realizovaly, a z nových členských zemí bylo dokonce první.

V letech 2005–2008 Ministerstvo vnitra ČR přesídlilo do Česka **30 uzbeckých a kubánských uprchlíků**. V letech 2008-2012 Ministerstvo vnitra ČR přesídlilo do Česka **103 barmských uprchlíků** z uprchlických táborů v Thajsku a Malajsii.

V roce 2017 bylo do ČR přesídleno **89 irácких křesťanských uprchlíků** (původně plánováno 153). Jednalo se o iniciativu nadačního fondu Generace 21, kterou schválila vláda ČR. Iniciativu ale provázely problémy – 25 osob záhy po příjezdu do Česka emigrovalo dál do SRN. Česká vláda projekt zastavila.

Zdroje:
Jan Schroth. Přesídlování a relokace do České republiky a zemí Visegrádské skupiny. *Encyklopedie migrace* 2019. Online: https://www.encyclopediaofmigration.org/presidlovani-a-relokace-do-ceske-republiky-a-zemi-visegradske-skupiny/ (přístup 29. 5. 2020).
Tomáš Jungwirth. Uprchlictví a migrace ze zemí bývalé Jugoslávie. *Encyklopedie migrace* 2017. Online: https://www.encyclopediaofmigration.org/uprchlictvi-ze-zemi-byvale-jugoslavie/ (přístup 29. 5. 2020).

Méně humanitární tvář současného Česka – uprchlická krize (2015–2016)

Uprchlická krize, která vyvrcholila v roce 2015, byla způsobena velkým počtem imigrantů směřujících do EU.

Migranti se do centrálních částí Evropy dostávají po dvou hlavních migračních trasách – Balkánskou trasou z Turecka přes Egejské moře a Balkán do střední Evropy a Středomořskou trasou ze severní Afriky přes Středozemní moře do Itálie.

Nejčastějším cílem imigrantů jsou státy západní a severní Evropy. Dle údajů OSN tvoří největší část žadatelů o azyl lidé ze zemí Blízkého a Středního východu (zejm. Syřané, Afghánci, Iráčané).

Přestože se krize České republice vyhnula (v roce 2015 požádalo v EU o azyl 1 256 000 osob, v **ČR pouze 1525**), zůstávala dlouhodobě jedním z hlavních mediálních a politických témat a radikálně proměnila postoj Čechů k migraci a cizincům. Zatímco ještě v březnu 2014 se dle výzkumů veřejného mínění vyjadřovalo přes 70 % respondentů ve prospěch přijímání uprchlíků, v prosinci 2015 bylo zhruba 70 % proti. Tento stav trvá do současnosti.

Válka v Sýrii, foto Reuters.
Zdroj: *Obrazem: Sedm let od začátku krvavé války v Sýrii. Půl milionu mrtvých a mír pořád v nedohlednu* [online]. Praha: Aktuálně.cz, Economia, a. s., 2018 [vid. 30. 12. 2021].
Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/foto-obcanska-valka-v-syrii-trva-uz-sest-let/r~220163a208bd11e79d89002590604f2e/r~f170f59a08bc11e7a8cc002590604f2e/

Přesidlování uprchlíků a „uprchlické“ kvóty

Zdroj:
Jan Schroth: Přesídlování a relokace do České republiky a zemí Visegrádské skupiny. *Encyklopedie migrace* 2019.
Online: https://www.encyclopediaofmigration.org/presidlovani-a-relokace-do-ceske-republiky-a-zemi-visegradske-skupiny/ (přístup 29. 5. 2020).

Porevoluční imigrace (1989–současnost)

Politické změny v roce 1989 zásadně ovlivnily další vývoj mezinárodní migrace v Česku. Pád „železné opony“, ekonomická transformace a zvyšující se životní úroveň (a s ní výše mezd) vedly k tomu, že se ČR nestala emigrační zemí (jak se po roce 1989 očekávalo), ale naopak přestala být pro migranty zemí tranzitní a postupně (výrazně od vstupu ČR do EU v roce 2004) se pro imigranty stala zemí cílovou. Počet cizinců v zemi po celé porevoluční období strmě narůstá: ještě v roce 1989 v zemi pobývalo 35 561 cizinců. Se vznikem samostatného státu v roce 1993 to bylo již 77 668 osob. V současnosti (k 31. 8. 2019) v ČR disponuje povolením k pobytu **583 668 cizinců**.

Cizinci tvořili v roce 2019 v Česku již přes 5% populace.
Zdroj: HRUBOŇ, Rudolf. *STATISTIKA: Cizinci tvoří v Česku již přes 5% populace* [online]. Národní Noviny, 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.narodninoviny.cz/statistika-cizinci-tvori-v-cesku-jiz-pres-5-populace/

Vstup a pobyt cizinců na území ČR řídí 2 zákony:

1. Cizinecký zákon člení cizince do 2 kategorií:
   - Cizince ze zemí EU (+ EHP) – těch bylo k 31. 8. 2019 evidováno 246 172 osob.
   - Cizinci z tzv. třetích zemí – těch bylo zaevidováno **341 496 osob**.
2. Zákon o azylu
   - Držitelů mezinárodní ochrany (ať už azylu či tzv. doplňkové ochrany) v roce 2018 na území ČR celkem **2 150 osob**.
   - Cizinci nejčastěji přichází do ČR se záměrem vykonávat ekonomické aktivity (pracovat či podnikat).

Počet cizinců v ČR dle země původu
Data: ČSÚ k 31.12.2019

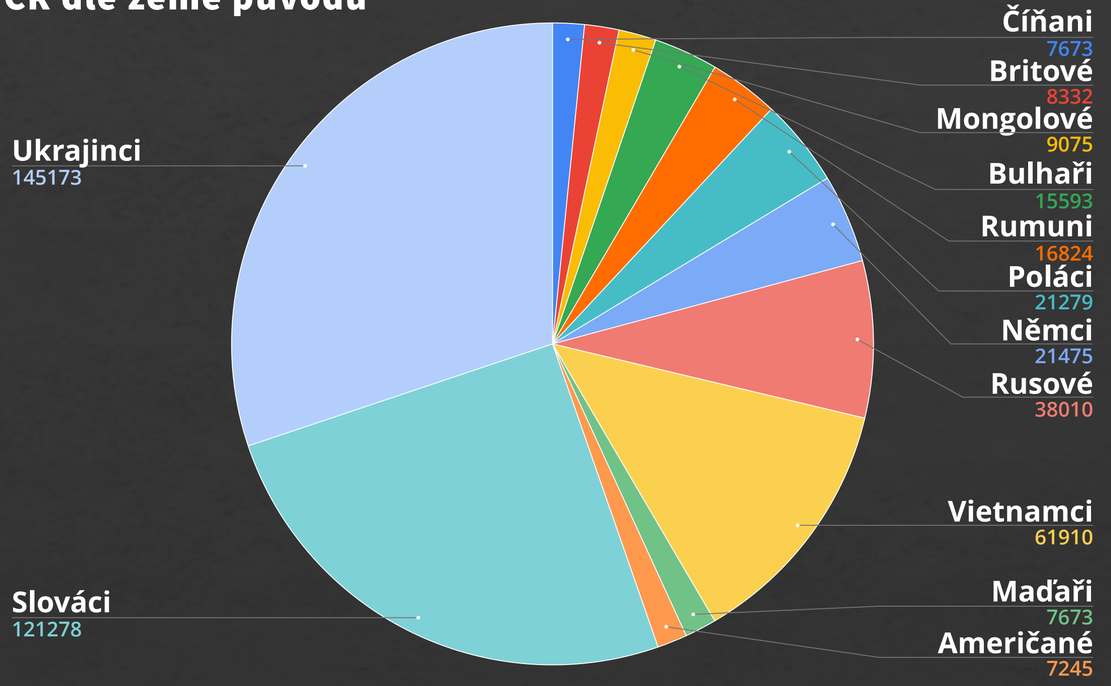

Kdo v ČR pracuje a koho (a jak) ČR láká?

Na rozdíl od socialistického období, kdy cizinci přicházeli do ČSSR pracovat na základě dvoustranných vládních dohod s velmi podrobně stanovenými podmínkami zaměstnávání cizinců, přichází v současnosti naprostá většina cizinců neorganizovaně, resp. organizační zajištění migrace (zajištění povolení k pobytu) je do značné míry závislé na aktivitě individuálního migranta.

V roce 2005, v návaznosti na vstup ČR do EU a politiku podpory zahraničních investic jako hlavní strategii hospodářského růstu, dochází k reformulaci migrační politiky země: Stát nyní podporuje imigraci, která státu a firmám přináší ekonomický užitek.

Deklaratorně se má jednat o kvalifikovanou migraci, ale reálně směřuje velká část migrace ze zemí mimo EU do velkých firem zpracovatelského průmyslu na především nízkokvalifikované pozice. Zahraniční pracovníky se stát snaží přilákat zejména zjednodušením a zrychlením administrativních procedur vydání povolení k pobytu. Tyto programy byly v minulosti rozšiřovány či omezovány v závislosti na situaci na trhu práce. Odbory se snaží imigraci na nízkokvalifikované pozice zastavit, protože ji vnímají jako způsob udržování typu ekonomiky s nízkou přidanou hodnotou a tedy nízkými mzdami.

V současnosti existuje několik vládních projektů, které mají zjednodušit pracovníkům z tzv. třetích zemí přístup na český pracovní trh. Například Program kvalifikovaný zaměstnanec umožňuje českým firmám žádat o pobytová oprávnění a pracovní povolení pro zahraniční zaměstnance z těchto zemí:

- Bělorusko..... (800 žádostí/rok)
- Filipíny..... (1000 žádostí/rok)
- Indie ..... (600 žádostí/rok)
- Kazachstán..... (300 žádostí/rok)
- Moldavsko ..... (600 žádostí/rok)
- Mongolsko..... (1000 žádostí/rok)
- Srbsko a Černá Hora... (2000 žádostí/rok)
- Ukrajina ..... (40 000 žádostí/rok)

CIZINCI NA TRHU PRÁCE V ČR (2019)

KTEŘÍ CIZINCI VYKONÁVAJÍ KVALIFIKOVANOU A KTEŘÍ NEKVALIFIKOVANOU PRÁCI?

VÝVOJ NEZAMĚSTNANOSTI, VOLNÉHO POČTU PRACOVNÍCH MÍST A POČTU CIZINCŮ V ČR

Jak byste nesl(a), kdybyste měl(a) za souseda:

Jak byste nesl(a), kdybyste měl(a) za souseda:

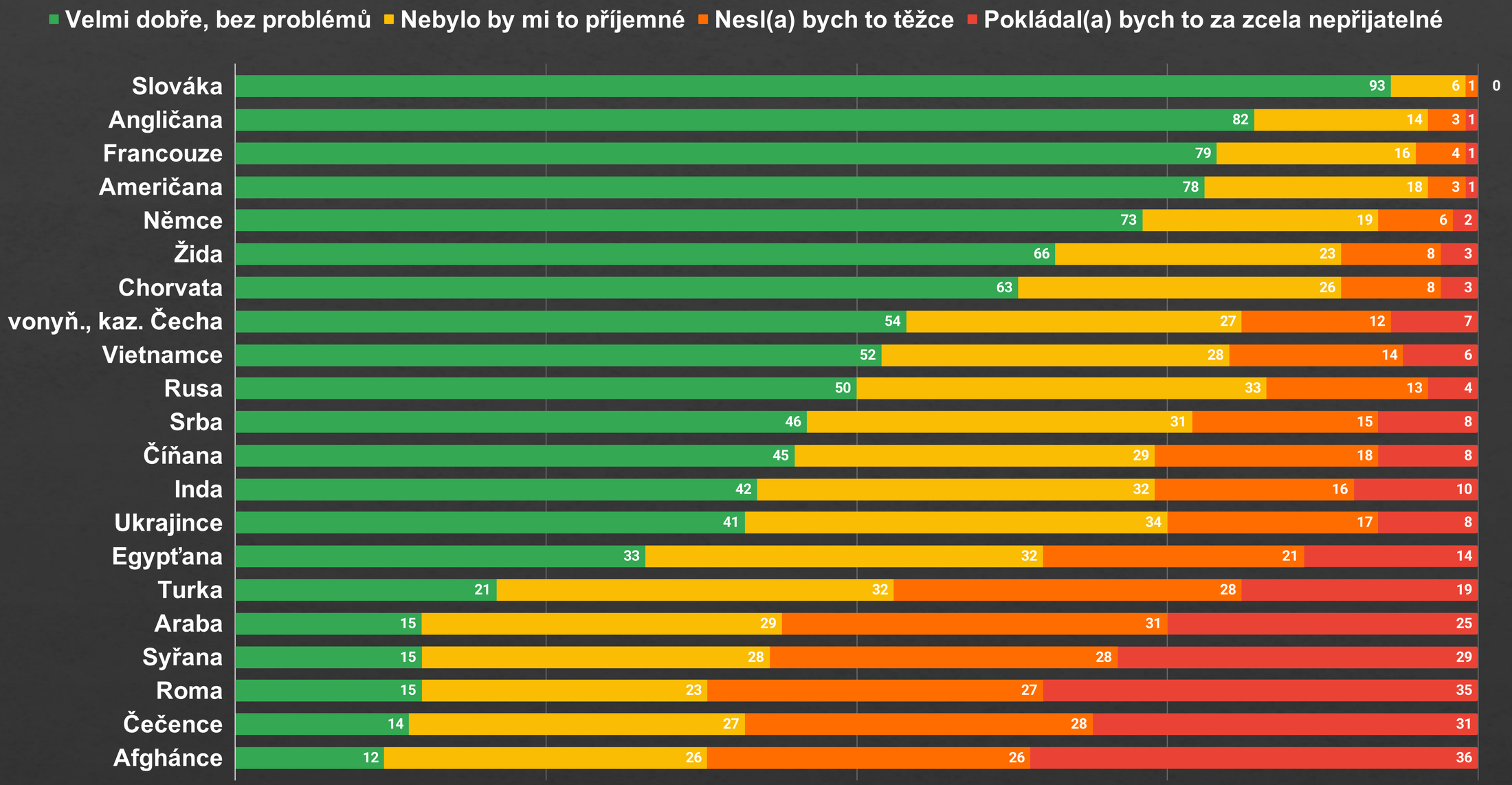

Pramen: STEM, Trendy 3/2016, 1050 respondentů

VÝVOJ NEZAMĚSTNANOSTI, VOLNÉHO POČTU PRACOVNÍCH MÍST A POČTU CIZINCŮ V ČR

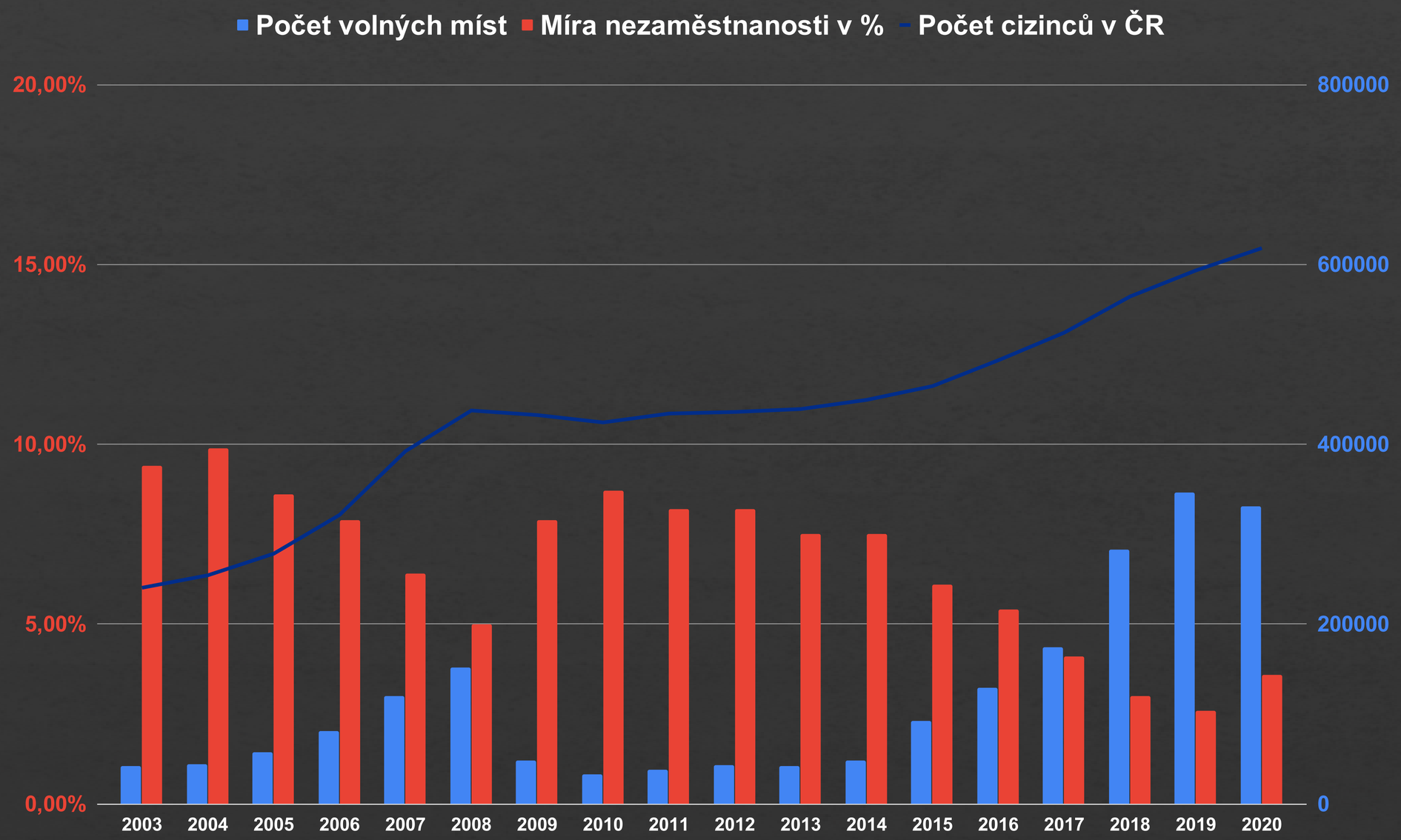

KTEŘÍ CIZINCI VYKONÁVAJÍ KVALIFIKOVANOU A KTEŘÍ NEKVALIFIKOVANOU PRÁCI?

Země původu	Vysoce kvalifikovaná práce (vědečtí, řídící, duševní pracovníci, lékaři…)	Polokvalifikovaná práce (dělníci, úředníci, prodavači…)	Nekvalifikovaná práce
SLOVÁCI	14 %	67 %	19 %
UKRAJINCI	13 %	29 %	58 %
RUSOVÉ	58 %	33 %	9 %
VIETNAMCI	8 %	83 %	9 %
POLÁCI	13 %	74 %	13 %
NĚMCI	78 %	21 %	1 %
BRITOVÉ	91 %	8 %	1 %
AMERIČANI	97 %	3 %	0 %
MONGOLOVÉ	2 %	73 %	25 %
MOLDAVANI	6 %	40 %	54 %

Zdroj:
Jan Pavel, Vlasta Turková. *Zaměstnanost cizinců v ČR*. Praha: Ministerstvo financí, 2007.
Cizinci: Zaměstnanost – G32 Top 10 zemí podle KZAM. ČSÚ 2010.

Zahraniční pracovníci stavebních společností.
Zdroj: *Čtvrtina zahraničních pracovníků stavebních společností odcestovala zpět do svých domovů* [online]. Praha: BusinessINFO.cz, Česká agentura na podporu obchodu/CzechTrade (příspěvková organizace MPO), 2020 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.businessinfo.cz/clanky/ctvrtina-zahranicnich-pracovniku-stavebnich-spolecnosti-odcestovala-zpet-do-svych-domovu/

Dle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí z roku 2017 byl každý desátý zaměstnanec v ČR cizinec.
Zdroj: *KAŽDÝ DESÁTÝ ZAMĚSTNANEC V ČR JE CIZINEC* [online]. Praha: Století statistiky, Český statistický úřad, nedatováno [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/kazdy-desaty-zamestnanec-v-cr-je-cizinec

CIZINCI NA TRHU PRÁCE V ČR (2019)

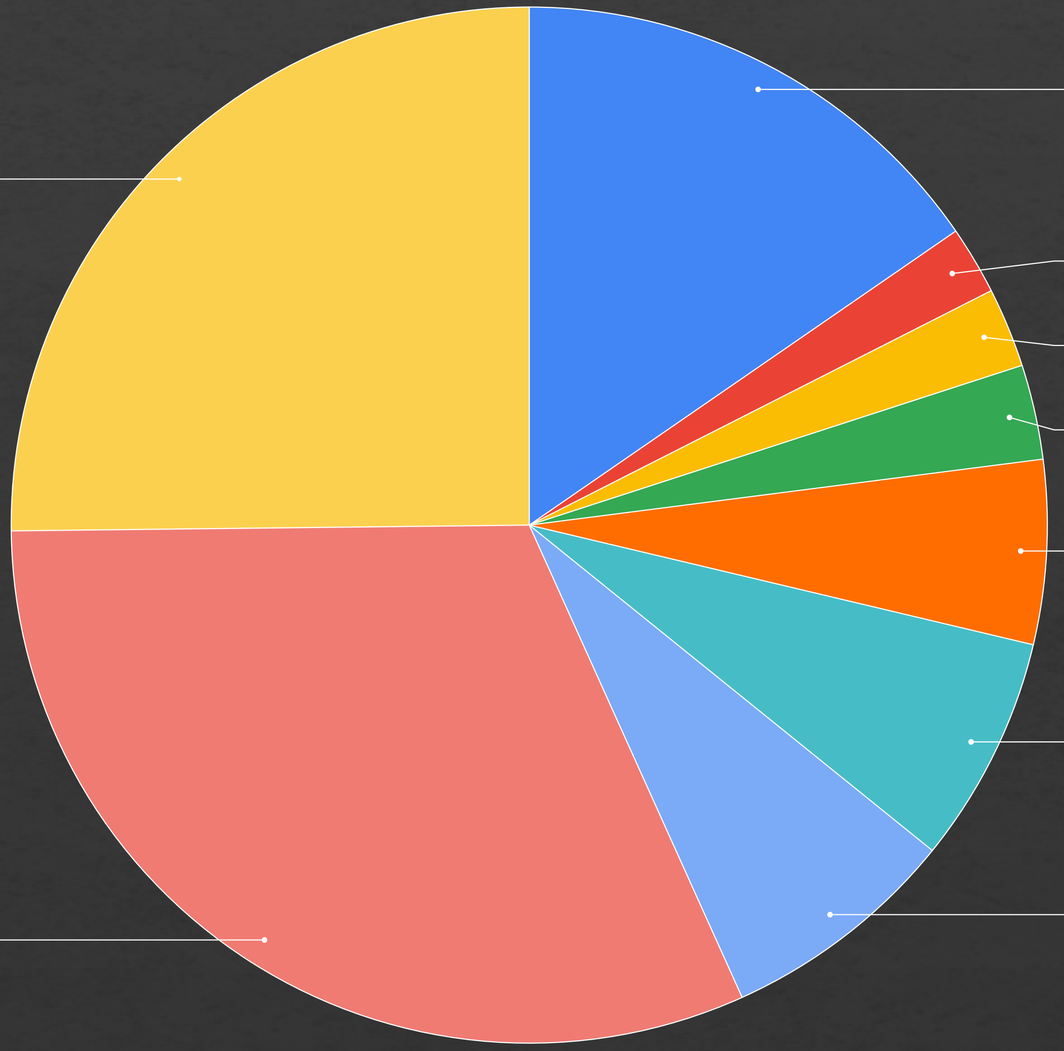

Jarmila Marešová. Cizinců na českém trhu práce přibylo. *Statistika a my 9* (2019).
Online: https://www.statistikaamy.cz/2019/09/cizincu-na-ceskem-trhu-prace-pribylo/
Marek Čaněk - Globální trh práce a migrace v Česku. Encyklopedie migrace, Praha 2020.
Online: https://www.encyclopediaofmigration.org/globalni-trh-prace-a-migrace-v-cesku/?fbclid=IwAR2mi2mTCnGyiC3uCNRRxcH8AmU0XejNUipwjAe4LPIHvCJ0zbsS85ahxgI

Přesidlování uprchlíků a „uprchlické“ kvóty

RESETTLEMENT (přesidlování uprchlíků)

V rámci Evropského přesídlovacího schématu v návaznosti na dobrovolný závazek ČR byl vládou také schválen přesídlovací program **400 uprchlíků** z uprchlických táborů ve třetích zemích. Do konce roku 2018 ČR přesídlila **52 uprchlíků** – 32 iráckých křesťanů z Libanonu a 20 Syřanů z Jordánska.

Postupně se však většina politiků a vláda ČR začala proti nouzovému relokačnímu mechanismu, stejně jako přesídlování ze zemí mimo EU, negativně vymezovat a jejich realizace byla pozastavena.

Pro neplnění závazků podala Evropská komise roku 2017 proti ČR, Maďarsku a Polsku žalobu u Evropského soudního dvora. Dle jeho rozhodnutí z dubna 2020 tyto země nesplnily povinnosti plynoucí z evropského práva.

RELOKACE (povinné kvóty)

V rámci řešení uprchlické krize se ČR v roce 2015 dobrovolně zapojila do evropského relokačního programu (v ČR se vžil termín „povinné kvóty“), a to závazkem relokovat **2691 osob** z Itálie a Řecka. Nakonec bylo v dubnu 2016 relokováno **12 syrských** uprchlíků z Řecka.

Ilustrační obrázek
Zdroj: https://czlobby.cz/cs/pozvanka-akce/skoleni-pro-pedagogy-na-tema-media-stereotypy-migrace

Zdroj:
Jan Schroth - Přesídlování a relokace do České republiky a zemí Visegrádské skupiny. *Encyklopedie migrace* 2019.
Online: https://www.encyclopediaofmigration.org/presidlovani-a-relokace-do-ceske-republiky-a-zemi-visegradske-skupiny/ (Přístup 29. 5. 2020).

EMIGRACE_IMIGRACE
Seznam zdrojů:

1918-1945

ADAM Alfons. *Nuceně nasazení cizinci v pohraničních oblastech českých zemí v letech 1939–1945*. In: Nucená práce 1939–1945. Institut Terezínské iniciativy, Nucená práce. Online, dostupné z: http://www.terezinstudies.cz/projects/nucena_prace/subcamps.html (přístup 18.5.2020).

BENDA Jan. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*. Praha: Karolinum, 2012.

ČAPKOVÁ Kateřina, Michal Frankl. *Nejisté útočiště*. Paseka, Litomyšl, 2008.

DRBOHLAV Dušan a kol. *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.

FRANKL Michal. *Počátek masového vraždění*. Online, dostupné z: https://web.archive.org/web/20110908003349/http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/general/general10 (přístup 15.5.2020).

FRANKL Michal. *Prejudiced asylum: Czechoslovak Refugee Policy 1918–60*. Journal of Contemporary History 3 (2014).

HAŠKOVÁ Dana. *Meziválečná ruská emigrace a SLÚ*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, 2019.

HOŘÁK Martin, Jelínek Tomáš. *Nacistická perzekuce obyvatel českých zemí*. Praha: Galén, 2006.

KOKOŠKA Stanislav. *Krize nacistické okupační politiky v Protektorátu Čechy a Morava v roce 1944 a pokusy o její překonání*. Soudobé dějiny 4 (2001).

Sudetoněmecké krajanské sdružení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. *Migrace obyvatelstva ČSR v letech 1938–39: První republika jako „válka Čechů s Němci"*. Sudetoněmecké krajanské sdružení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku [online]. [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: https://www.sudetsti-nemci.cz/cs/hist0/hist3/

ŠÍMA Jaroslav. *Československí přestěhovalci v letech 1938–1945. Příspěvek k sociologii migrace a theorii sociální péče*. Praha: Societas, 1945.

RYCHLÍK Jan. *Češi a Slováci ve 20. století*. Praha: Vyšehrad, 2012.

STOLA Dariusz. *Forced Migrations in Central European History*, International Migration Review 2 (1992).

VACULÍK Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009.

VACULÍK Jaroslav. *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*, Brno: Masarykova univerzita, 2010.

1945-1948

BYSTROV Vladimír. *Únosy československých občanů do Sovětského svazu v letech 1945–1955*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. Dostupné online: https://www.policie.cz/soubor/unosy-ceskoslovenskych-obcanu-do-sovetskehosvazu-v-letech--1945-1955-pdf.aspx (Přístup 22. 5. 2020).

ČAPKA František, Slezák Lubomír, Vaculík Jaroslav. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: CERM, 2005.

FRANKL Michal. *Prejudiced asylum: Czechoslovak Refugee Policy 1918–60*. Journal of Contemporary History 3 (2014).

DVOŘÁK Jan. *Čechoslováci a Gulag: represe vůči československým občanům v SSSR* (online). Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, nedatováno. Dostupné online: http://www.gulag.online/articles/cechoslovaci-a-gulag?locale=cs (Přístup 22. 5. 2020).

HORÁKOVÁ Milada. *Legal and illegal labour migration in the Czech Republic: background and current trends*. Geneva: International Migration Branch, International Labour Office, 2000.

Institut Terezínské iniciativy. *Návrat a odchod*. In: Naši nebo cizí? Židé v českém 20. století, Praha: Institut Terezínské iniciativy, 2018. Dostupné online: http://www.nasinebocizi.cz/wp-content/uploads/2014/02/4-07_Navrat_-_a_odchod.pdf (přístup 18. 5. 2020).

JUDT Tony. *Poválečná Evropa*, Praha: Slovart, 2007.

MAGOCSI Paul Robert. *With Their Backs to the Mountains*. Budapest: Central European University Press, 2015.

PEŠEK Jiří. *Nucené migrace v Československu a z Československa 1938–1989*, Theatrum historiae 7 (2010), s. 307. Dostupné online: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/58431/PesekJ_NucenaMigrace_2010.pdf?sequence=1 (Přístup 18. 5. 2020).

PEŠEK Jiří. *Mezinárodní rámec odsunu sudetských Němců*. In: Rozumět dějinám, Gallery, Praha, 2002.

SEDLÁK Petr. *Poté: Postoj a přístup k Židům v českých zemích po druhé světové válce (1945–1947/1953)*. Brno, 2008. Závěrečná práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Jiří Malíř. Dostupné online: https://is.muni.cz/th/b8na1/Sedlak-dizertace.pdf (Přístup 18. 5. 2020).

SPURNÝ Matěj. *Nejsou jako my: Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945 – 1960)*, Antikomplex, o.s., 2012.

ŠTĚPKOVÁ Tereza, *Pogromy v poválečném Polsku*. Holocaust.cz. Online: https://www.holocaust.cz/dejiny/holocaust/historicky-kontext/antisemitismus-po-roce-1945/pogromy-v-povalecnem-polsku/ (Přístup 18. 5. 2020).

UHEREK Zdeněk, Hošková Simona, Otčenášek Jaroslav. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců*. Praha: MV Č R – AV ČR, 2002.

VACULÍK Jaroslav: *Optanti z Podkarpatské Rusi v letech 1945–1948*. Slezský sborník 1–2 (1997).

WIEDEMANN Andreas. *Pojď s námi budovat pohraničí*. Praha: Prostor, 2016.

1948-1989

ALAMGIR Alena. *Socialist Internationalism at work: changes in the Czechoslovak-Vietnamese Labor exchange program 1967–1989*. Rutgers: The State University of New Jersey-New Brunswick, 2014.

ALAMGIR Alena. *Race is elsewhere:state-socialist ideology and the racialisation of Vietnamese workers in Czechoslovakia*. Race and Class 54, no. 4 (2017); 67-85.

BORTLOVÁ Hana. *Československo a Kuba v letech 1959–1962*. Praha: FF UK, 2011.

DRBOHLAV Dušan a kol. *Migrace a imigranti v Česku*. Praha: Slon, 2010.

EZZEDDINE-LUKŠÍKOVÁ Petra, PAŽEJOVÁ Lucia. *Slovenská menšina a migranti v ČR*. Sociologické studie 6 (2007).

HORÁKOVÁ Milada. *Legal and illegal labour migration in the Czech Republic: background and current trends*. Geneva: International Migration Branch, International Labour Office, 2000.

JUDT Tony. *Poválečná Evropa*, Praha: Slovart, 2007.

KLÍPA Ondřej. *Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému*. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013.

KLÍPA Ondřej. *Polish Women Workers in Czechoslovakia: what made them to come*? In: Český lid 1 (2011), s. 31–52.

KOSOVÁ Jana. *Odchod sovětských vojsk z území Německa, Československa a Polska*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, 2012. Dostupné online: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/104917/ (přístup 27. 5. 2020).

KUTHANOVÁ Veronika. *Národnostní situace Československa v letech 1948–1989. Sondy do problematiky imigrace do ČSR/ČSSR a postavení legislativně uznaných národností/menšin*. Diplomová práce. Praha: FF UK, 2010.

PEREZ-LOPEZ Jorge, Diaz-Briquets Sergio. *Labor Migration and Offshore Assembly in the Socialist World: The Cuban Experience*. Population and Development Review 2 (1990), s. 273–299.

PORTMANN Kateřina. *Jednou Němec, vždycky Němec*. In: „Nechtění" spoluobčané. Liberec – Praha: TUL – ÚSTR, 2018.

PROKOP Radim. et al. *Slováci v České republice po roce 1945*. Cit. in: Dušan Drbohlav a kol. Migrace a imigranti v Česku. Praha: Slon, 2010.

SIEBER Karel, Zídek Petr. *Československo a subsaharská Afrika v letech 1948–1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2007.

Ústav pro studium totalitních režimů. *Chronologie událostí 20. a 21. srpna 1968*. Ústav pro studium totalitních režimů. Online: https://www.ustrcr.cz/uvod/srpen-1968/srpen-1968-chronologie/ (přístup 25. 5. 2020).

WIEDEMANN Andreas. *Pojď s námi budovat pohraničí*. Praha: Prostor, 2016.

ZEZULA Lukáš. *NDR a obrodný proces v Československu v roce 1968*. Diplomová práce. Plzeň: ZČU, 2018.

1989-2020

BARŠOVÁ Andrea, Barša Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, 2005.

ČANĚK Marek. *Globální trh práce a migrace v Česku*. Encyklopedie migrace, Praha 2020. Online: https://www.encyclopediaofmigration.org/globalni-trh-prace-a-migrace-v-cesku/?fbclid=IwAR2mi2mTCnGyiC3uCNRRxcH8AmU0XejNUipwjAe4LPlHvCJ0zbsS85ahxgI

Český statistický úřad. *Cizinci: Zaměstnanost – G32 Top 10 zemí podle KZAM*. ČSÚ 2010.

Český statistický úřad. *Každý desátý zaměstnanec v ČR je cizinec* [online]. Praha: Století statistiky, Český statistický úřad, nedatováno [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/kazdydesaty-zamestnanec-v-cr-je-cizinec

EZZEDDINE-LUKŠÍKOVÁ Petra, Pažejová Lucia. *Slovenská menšina a migranti v ČR*. Sociologické studie 6 (2007).

FREIDINGEROVÁ Tereza. *Vietnamci v Česku a ve světě*. SLON, Praha 2014.

FREIDINGEROVÁ Tereza. *Interaktivní grafika ke století republiky: žádná lidská činnost neformovala naši zemi víc než migrace*. Český rozhlas 2018. Online: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/data-interaktivni-mapa-100-let-ceskoslovenska_1810260711_cib (přístup 27.5.2020).

HRUBOŇ Rudolf. *Statistika: Cizinci tvoří v Česku již přes 5% populace* [online]. Národní Noviny, 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.narodninoviny.cz/statistika-cizinci-tvori-v-cesku-jiz-pres-5-populace/

JUNGWIRTH Tomáš. *Uprchlictví a migrace ze zemí bývalé Jugoslávie*. Encyklopedie migrace 2017. Online: https://www.encyclopediaofmigration.org/uprchlictvi-ze-zemi-byvale-jugoslavie/ (přístup 29. 5. 2020).

KOCOUREK Jiří. *Vietnamci v ČR*. In: Sociologické studie [Sociological studies], 6, 10, SOÚ AV ČR, v.v.i.: Praha 2007.

KRUPIČKA Miroslav. *Kolik je Čechů ve světě?* In: Stanislav Brouček, Tomáš Grulich (ed.). Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika. Praha: Etnologický ústav AVČR, Senát PČR, Mezinárodní organizace pro migraci, 2014. Online: http://www.iom.cz/files/

Nova_emigrace.pdf

MAREŠOVÁ Jarmila. *Cizinců na českém trhu práce přibylo*. Statistika a m y 9 (2019). Online: https://www.statistikaamy.cz/2019/09/cizincu-na-ceskem-trhu-prace-pribylo/

NEŠPOR Zdeněk R. *The Disappointed and Disgruntled*. Sociologický časopis 6 (2002).

PAVEL Jan, TURKOVÁ Vlasta. *Zaměstnanost cizinců v ČR*. Praha: Ministerstvo financí, 2007.

SCHROTH Jan. *Přesídlování a relokace do České republiky a zemí Visegrádské skupiny*. Encyklopedie migrace 2019. Online: https://www.encyclopediaofmigration.org/presidlovani-arelokace-do-ceske-republiky-a-zemi-visegradske-skupiny/ (přístup 29. 5. 2020).

STEM. *Jaký je vztah občanů ČR k různým národům a etnikům?* STEM. Trendy 3/2016. Online: https://www.stem.cz/jaky-je-vztah-obcanu-cr-k-ruznym-narodum-a-etnikum/

VITNEROVÁ Marika. *Do ČR přicestovalo téměř 1100 krajanů především z Ukrajiny*. Ministerstvo vnitra. Online: https://www.mvcr.cz/clanek/do-cr-pricestovalo-temer-1100-krajanu-predevsim-z-ukrajiny.aspx (Přístup 28. 5. 2020).

Seznam obrazového materiálu:

1918-1945

EMIGRACE (1918-24)

Český svět: Ilustrovaný čtrnáctideník 15, č. 26. Praha: Emil Šolc, spol. s r. o., 28. 2. 1919, str. 459.

Hlas: Katolický jednodeník, St. Louis, USA, 3.7.1923.

EMIGRACE (1925-29)

KODÝTKOVÁ, Anna. 21 let v Argentině. Praha: MF, 1956, nečíslovaná 11. strana obrazové přílohy.

Ruští uprchlíci před Bolševiky (1920-25)

Světozor: Světová kronika současná slovem i obrazem: časopis pro zábavu i poučení 22, č. 8. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s r. o., 19.1.1922, str. 197.

KOPŘIVOVÁ, Anastasie. Střediska ruského emigrantského života v Praze (1921-1952). Praha: Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna, 2001, str. 13.

KOPŘIVOVÁ, Anastasie. Střediska ruského emigrantského života v Praze (1921-1952). Praha: Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna, 2001, nečíslovaná první strana obálky.

REEMIGRACE (1918-25)

VACULÍK, Jaroslav. Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období. Brno: Masarykova univerzita, 2010, nečíslovaná první strana obálky.

Čech. Politický týdeník katolický 46, č. 345. Praha: Václav Kotrba, 16. 12. 1921, str. 1.

EMIGRACE (1930-34)

WÜSTEN, Johannes (Petr Nikl). Emigranten sehen sich an "'statten, wo denn hier das Flüchtlingskomitee?" [Emigranti se rozhlíží "kde je tady výbor pro uprchlíky?"], Der Simplicus I., 12. 7. 1934.

ROKYTOVÁ, Bronislava. Dost tichého šepotu: exilová výtvarná scéna v Československu (1933-1939). Praha: Památník národního písemnictví, 2013, str. 71.

Venkov Čakeňský IV, č. 82. Chaco: La Colectividad Checoslovaca del Chaco, 10. 10. 1937, titulní strana.

Hlas, katolický jednodenník, St. Louis, USA, 22. 4. 1932

EMIGRACE (1935-39)

ČAPKOVÁ, Kateřina a FRANKL, Michal. Nejisté útočiště. Paseka: Praha a Litomyšl 2008, str. 307.

Dr. J. Láb, O rovnocennosti evropských plemen, Hlas, katolický jednodenník, St. Louis, USA, 1.1.1937.

POLITICKY MOTIVOVANÉ IMIGRACE (1933-1938)

ROKYTOVÁ, Bronislava. Dost tichého šepotu: exilová výtvarná scéna v Československu (1933-1939). Praha: Památník národního písemnictví,

2013, str. 112.

Světozor: světová kronika současná slovem i obrazem: časopis pro zábavu i poučení 33, č. 25. Praha: Vydavatelství "Světozora", 22.06.1933, nečíslované strany 6-7.

ROKYTOVÁ, Bronislava. Dost tichého šepotu: exilová výtvarná scéna v Československu (1933-1939). Praha: Památník národního písemnictví, 2013, str. 89.

ROKYTOVÁ, Bronislava. Dost tichého šepotu: exilová výtvarná scéna v Československu (1933-1939). Praha: Památník národního písemnictví, 2013, str. 29.

LADE, Kurt. V pražském exilu, 1936-1938. Zdroj: ROKYTOVÁ, Bronislava. Dost tichého šepotu: exilová výtvarná scéna v Československu (1933-1939). Praha: Památník národního písemnictví, 2013, str. 143.

Světozor: světová kronika současná slovem i obrazem: časopis pro zábavu i poučení 33, č. 25. Praha: Vydavatelství "Světozora", 22.06.1933, nečíslované strany 8-9.

Lidový Deník Večer 1937, č. 172. Praha: Novina, tiskařské a vydavatelské podniky, 24.7.1937, str. 2.

Večer 1934, č. 215. Praha: Novina, tiskařské a vydavatelské podniky, 19.9.1934, str. 1.

ZICHÁČKOVÁ, Adéla. Uprchlíci před Hitlerem (ne)vítáni? [online]. Praha: migraceonline.cz, Multikulturní centrum Praha, 2019 [vid. 20. 12. 2021]. Dostupné z: https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/uprchlici-pred-hitlerem-nevitani .

IMIGRACE ZE SUDET (ZÁŘÍ 1938 - BŘEZEN 1939)

GRIM, Tomáš. Československo a Česko na mapových pohlednicích: československý a český stát ve 20. a 21. století. Druhé, doplněné vydání. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální, 2014, str. 19.

ZELENÝ, Karel, ed. Vyhnání Čechů z pohraničí v roce 1938. Druhé, doplněné vydání. Praha: Toužimský & Moravec, 2018, str. 30 obrazové přílohy.

KRAFT, Daniel et al. Kde domov můj... - Wo ist Maine Heimat... Spuren tschechisch-deutscher Gemeinsamkeiten im 19. und 20. Jahrhundert - Stopy německo-české vzájemnosti v 19. a 20. století [Ausstellungskatalog / Katalog výstavy]. Korrigierte Erstausgabe / První, přepracované vydání. Dresden / Prag: Brücke / Most-Stiftung, 1999, str. 287.

KRAVETZ, Melissa. Giving Youth a Voice: U. S. Student Perceptions of Adolf Hitler, 1933-1939 [online]. Santa Barbara: Prof. Harold Marcuse, UCSB History Department, 2003 [vid. 22. 11. 2021]. Dostupné z: http://marcuse.faculty.history.ucsb.edu/classes/honsem/theses/mkravetz03/mkravetz035hitler.htm .

GRIM, Tomáš. Československo a Česko na mapových pohlednicích: československý a český stát ve 20. a 21. století. Druhé, doplněné vydání. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální, 2014, str. 19.

KRATOCHVÍL, Zdeněk. Ukřižování ČSR, 1938. Zdroj: ROKYTOVÁ, Bronislava. Dost tichého šepotu: exilová výtvarná scéna v Československu (1933-1939). Praha: Památník národního písemnictví, 2013, str. 162.

Foto ČTK. Zdroj: KRUPKA, Jaroslav. Vyhánění ze Sudet: Poláci obsadili Těšínsko, v Krumlově se válčilo s Němci [online]. Praha: Dotyk, Vltava Labe Media, a. s., 2018 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.dotyk.cz/magazin/vyhaneni-ze-sudet-polaci-obsadili-tesinsko-v-cesk-krumlove-se-valcilo-20181002.html?cast=1 .

Foto Městské muzeum a galerie Polička. Zdroj: KUCHTOVÁ, Šárka. Druhá republika v Poličce [online]. Pardubice: Český rozhlas, 2019 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://pardubice.rozhlas.cz/druha-republika-ve-vychodnich-cechach-7776405/1 .

Foto: Městské muzeum a galerie Polička. Zdroj: KUCHTOVÁ, Šárka. Druhá republika v Poličce [online]. Pardubice: Český rozhlas, 2019 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://pardubice.rozhlas.cz/druha-republika-ve-vychodnich-cechach-7776405/1#&gid=1&pid=1 .

ZELENÝ, Karel, ed. Vyhnání Čechů z pohraničí v roce 1938. Druhé, doplněné vydání. Praha: Toužimský & Moravec, 2018, str. 43 obrazové přílohy.

ZELENÝ, Karel, ed. Vyhnání Čechů z pohraničí v roce 1938. Druhé, doplněné vydání. Praha: Toužimský & Moravec, 2018, str. 41 obrazové přílohy.

ŽIDÉ V ČESKÝCH ZEMÍCH PO MNICHOVĚ, HOLOCAUST

Fotosbírka Židovského muzea v praze [online]. Praha: Židovské muzeum v praze, 2021 [vid. 21. 12. 2021]. Dostupné z: http://collections.jewishmuseum.cz/index.php/Detail/Object/Show/object_id/36953 .

KREJZA, Václav. Transport židovských vězňů na cestě z Bohušovic do Terezína, 1942. Zdroj: Fotosbírka Židovského muzea v praze [online]. Praha: Židovské muzeum v praze, 2021 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: http://collections.jewishmuseum.cz/index.php/Detail/Object/Show/object_id/31637 .

Odsun Židů do koncentračních táborů [online]. Historie Česka pro školáky [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: http://historie.lusa.cz/druha-svetova-valka/likvidace-zidu/odsun-zidu-do-koncentracnich-taboru/ .

Foto Židovské muzeum v Praze. Zdroj: NĚMCOVÁ, Barbora. Továrna na "ne-emigranty" [online]. Praha: Radio Prague International, Český rozhlas, 2009 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.radio.cz/cz/rubrika/special/tovarna-na-ne-emigranty .

Foto Reprofoto. Zdroj: DRCHAL, Václav. Čeští lékaři se po 72 letech omluví Židům za své předchůdce [online]. Praha: Lidovky.cz, MAFRA, a. s., 2010 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/cesti-lekari-se-po-72-letech-omluvi-zidum-za-sve-predchudce.A100315_215323_ln_domov_pks .

EMIGRACE ČECHŮ ZE SLOVENSKA (1938 – 1945)

DRCHAL, Václav. Čecha do mecha. Od října 1938 odešlo ze Slovenska přes 60 tisíc krajanů [online]. Praha: euro.cz, Internet info, s. r. o., 2019 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.euro.cz/udalosti/cecha-do-mecha-1443766 .

Venkov XXXIV, č. 57. Praha: "NOVINA", tiskařské a vydavatelské podniky v Praze, 8. 3. 1939, str. 1.

NUCENĚ NASAZENÍ ČEŠI V NĚMECKU (1939-45)

HOŘÁK, Martin a GLAUNING, Christine, eds. Im Totaleinsatz. Zwangsarbeit der tschechischen Bevölkerung für das Dritte Reich. / Totálně nasazeni. Nucená práce českého obyvatelstva pro třetí říši. Katalog výstavy. Praha / Berlín: Česko-německý fond budoucnosti / Dokumentační centrum nucené práce v Berlíně, 2008, str. 149.

NUCENĚ NASAZENÍ CIZINCI V SUDETECH (1944-45)

KALOČ, Jiří. Pohnuté osudy jedné chemičky [online]. Praha: PETROLmedia, s. r. o., 2015 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.petrol.cz/aktuality/pohnute-osudy-jedne-chemicky-6183 .

Ilustrativní foto, Zapomenutá místa nucených prací v České republice, foto Nationalarchiv, 110-11-38. Zdroj: KACHLÍKOVÁ, Markéta. Vergessene Orte der Zwangsarbeit in der Tschechischen Republik [online]. Praha: Radio Prague International, Český rozhlas, 2016 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.radio.cz/de/rubrik/geschichte/vergessene-orte-der-zwangsarbeit-in-der-tschechischen-republik .

OBĚTI 2. SVĚTOVÉ VÁLKY Z ŘAD OBYVATELSTVA ČESKÝCH ZEMÍ

SUDEK, Josef. Pohled z podesty Národního muzea směrem na Václavské náměstí a dům čp. 812/11 zbořený v průběhu Pražského povstání, 1945. Zdroj: MAŠTEROVÁ, Katarína (ed.). Josef Sudek: Topografie sutin. Praha: Artefactum, 2018, str. 82-83.

SUDEK, Josef. Pohled od severu na skladiště kovů na Maninách - v pozadí školní areál Pražačka a libeňský plynojem, 1945, detail. Zdroj: MAŠTEROVÁ, Katarína (ed.). Josef Sudek: Topografie sutin. Praha: Artefactum, 2018, str. 61.

Pražské povstání, Staroměstské náměstí, květen 1945, foto DENÍK / Archiv VLP.
Zdroj: OBRAZEM: Pražské povstání vypuklo před 73 lety. Podívejte se na unikátní snímky [online]. Praha: Pražský deník.cz, Vltava Labe Media, a. s., 2018 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.denik.cz/galerie/kvetnove-povstani-na-historickych-fotografiich.html?photo=7.

1945-1948

MIGRAČNÍ PROCESY 1945 – 48

Foto Hooverův institut. Zdroj: JANDÁKOVÁ, Lenka. Bez migrace zdegenerujeme, říká historik Matěj Spurný [online]. Praha: ROMEA, o. p. s., 2017 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/matej-spurny-migrace-je-normalni-tahle-zeme-neni-jen-pro-cechy .

KRAFT, Daniel et al. Kde domov můj... - Wo ist Maine Heimat... Spuren tschechisch-deutscher Gemeinsamkeiten im 19. und 20. Jahrhundert - Stopy německo-české vzájemnosti v 19. a 20. století [Ausstellungskatalog / Katalog výstavy]. Korrigierte Erstausgabe / První, přepracované vydání. Dresden / Prag: Brücke / Most-Stiftung, 1999, str. 303.

PRŮCHOD ŽIDOVSKÝCH UPRCHLÍKŮ Z POLSKA (1945-47)

GAFNI, Elchanan. Židovští uprchlíci z Polska na nádraží v Náchodě, 1946, fotografie z archivu Odeda Gafniho.
Zdroj: HÁJKOVÁ, Anna a ŠMOK, Martin. KOMENTÁŘ: Hlavně aby nám tu nezůstali. Uprchlíků se děsili už naši dědové [online]. Praha: iDNES.cz, MAFRA, a. s., 2015 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/glosa-hajkova-smok-uprchlici-winton.A150928_134837_domaci_aha/foto/AHA5e3b1a_1a.jpg .

GAFNI, Elchanan. Židovští uprchlíci z Polska na nádraží v Náchodě, 1946, fotografie z archivu Odeda Gafniho.
Zdroj: HÁJKOVÁ, Anna a ŠMOK, Martin. KOMENTÁŘ: Hlavně aby nám tu nezůstali. Uprchlíků se děsili už naši dědové [online]. Praha: iDNES.cz, MAFRA, a. s., 2015 [vid. 23. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/glosa-hajkova-smok-uprchlici-winton.A150928_134837_domaci_aha/foto/AHA5e3b1e_1b.jpg

REPATRIACE – NÁVRATY ČECHŮ POBÝVAJÍCÍCH PŘES VÁLKU V CIZINĚ (1945-48)

MALÍK, Viliam. Fotografický cyklus Repatrianti, 1945, Bratislava.
Zdroj: Z cyklu Repatrianti, Viliam Malík [online]. Bratislava: Web umenia, lab.SNG, Slovenská národná galéria, 2021 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.webumenia.sk/dielo/SVK:TMP.248 .

MALÍK, Viliam. Fotografický cyklus Repatrianti, 1945, Bratislava.
Zdroj: BUDOVA YMCA. Viliam Malík, Repatrianti, 1945. (...) [online]. Facebook, 2013 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.facebook.com/budovaymca/photos/a.409163679175901/438593569566245/?type=1&theater .

REEMIGRACE – PŘESÍDLENÍ KRAJANŮ (1945-50)

Foto KANDELAR Ladislav, ČTK. Zdroj: VÁLKOVÁ, Hana. Dostaňte volyňské Čechy domů, požádal prezident ministra Chovance [online]. Praha: iDNES.cz, MAFRA, a. s., 2014 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zeman-chovanec-volynsti-cesi.A140911_190209_domaci_hv .

ŠTRÁFELDOVÁ, Milena. Volyňští Češi IV: zpátky do Československa [online]. Praha: Radio Prague International, Český rozhlas, 2010 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.radio.cz/cz/rubrika/krajane/volynsti-cesi-iv-zpatky-do-ceskoslovenska .

Foto Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel (www.scvp.cz). Zdroj: ŠTRÁFELDOVÁ, Milena. Volyňští Češi IV: zpátky do Československa [online]. Praha: Radio Prague International, Český rozhlas, 2010 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.radio.cz/cz/rubrika/krajane/volynsti-cesi-iv-zpatky-do-ceskoslovenska .

NÁVRAT ŽIDŮ DO ČESKÝCH ZEMÍ PO VÁLCE (1945-48)

Foto Vice. Zdroj: STONIŠOVÁ, Tereza. Uhrančivě silné portréty přeživších holocaust. Ze snímků čiší síla i naděje [online]. Praha: Reflex.cz, CZECH NEWS CENTER a.s., 2017 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.reflex.cz/galerie/fotogalerie/87363/uhrancive-silne-portrety-prezivsich-holocaust-ze-snimku-cisi-sila-i-nadeje?foto=0 .

Památky naživo - Po stopách Varnsdorfské stávky [online]. Varnsdorf: Muzeum Varnsdorf, Oblastní muzeum v Děčíně, 2018 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: http://www.muzeumvarnsdorf.cz/program/pamatky-nazivo-po-stopach-varnsdorfske-stavky .

VYSÍDLENÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ (1945-1953): ZÁKLADNÍ FAKTA

ŠTĚTKA, Jan. Adieu, Karlsbad. Před 70 lety skončil odsun sudetských Němců [online]. Praha: Dotyk, Vltava Labe Media, a. s., 2016 [vid. 24. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.dotyk.cz/publicistika/adieu-karlsbad-pred-70-lety-skoncil-odsun-sudetskych-nemcu-20161027.html .

Deutsche auf der Flucht [online]. Mnichov: Bayerischer Rundfunk, ARD, 2016 [vid. 25. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.br.de/radio/bayern2/sendungen/land-und-leute/vertriebenenintegration-nach-1945-krauss100.html .

Foto Obecní úřad Tisá. Zdroj: ČTK. Čtyři z deseti Čechů považují odsun Němců za spravedlivý. Jejich podíl postupně klesá [online]. Praha: Aktuálně.cz, Economia, a. s., 2019 [vid. 25. 11. 2021]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/odsun-nemcu-usti-nad-labem/r~68bcafacf68d11e9a24cac1f6b220ee8/r~0c9bd4be1cfd11ea9d020cc47ab5f122/ .

RADA, V. Příchod vs. odchod Němců, 1945. Zdroj: Dikobraz: nezávislý satirický a humoristický týdeník 1, č. 2. Praha: Práce, tiskařské, nakladatelské a knihkupecké podniky, 1. 8. 1945, s. 4–5.

VYSÍDLENÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ (1945-1953): POTRAVINOVÉ LÍSTKY

Scanzen.cz [online]. Scanzen.cz, nedatováno [vid. 25. 11. 2021]. Dostupné z: http://www.scanzen.cz/files/dobove_listiny/pridelove_listky/Listek_na_potraviny_pro_mladistve_(1945).jpg .

Scanzen.cz [online]. Scanzen.cz, nedatováno [vid. 25. 11. 2021]. Dostupné z: http://www.scanzen.cz/files/dobove_listiny/pridelove_listky/Listek_na_tuky_(1945).jpg .

VYSÍDLENÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ (1945-1953): STAV OBYVATELSTVA A PŘEDPOKLADY VYSÍDLENÍ

VALAŠSKO NA STARÝCH FOTOGRAFIÍCH. Likvidace německých nápisů po osvobození (Valašské Klobouky, 1945) [online]. Facebook, 2020 [vid. 25. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.facebook.com/valassko/photos/a.1966583256899338/3245908755633442/?type=3&theater&ifg=1 .

Poválečný odsun z ČSR. ČPD novověku 8. seminář [online]. Brno: Masarykova univerzita, nedatováno [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1422/jaro2012/CM201Z/um/31901600/31901616/Vysidleni_Nemcu_z_povalecneho_Ceskoslovenska.pdf .

Foto MODERNI-DEJINY.CZ. Zdroj: JANCURA, Vladimír. Keď Slováci zaľudňovali české pohraničie [online]. Bratislava: Pravda, OUR MEDIA SR a. s., 2016 [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/391777-ked-slovaci-zaludnovali-ceske-pohranicie/ .

VYSÍDLENÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ (1945-1953): KOŠICKÝ VLÁDNÍ PROGRAM Z DUBNA 1945

KOLEKTIV AUTORŮ. Program vlády Národní fronty Čechů a Slováků v obrazech. Praha: Svět v obrazech, s. s r. o., vydavatelstvo ministerstva informací, 1945, nečíslované strany.

VYSÍDLENÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ (1945-1953): ÚSTAVNÍ DEKRET O ÚPRAVĚ ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTNÍHO OBČANSTVÍ OSOB NÁRODNOSTI NĚMECKÉ A MAĎARSKÉ Z 2. SRPNA 1945

Sbírka zákonů a nařízení. (Doba nesvobody.) Ročník 1945. Praha: Státní tiskárna, 1946, str. 57.

VYSÍDLENÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ (1945-1953): PERIODIZACE VYSÍDLENÍ

Foto ČTK. Zdroj: PLAČEK, Štěpán a ČTK. Fotky: Jeden vlak denně do americké zóny. Před 70 lety začal odsun sudetských Němců [online]. Praha: Aktuálně.cz, Economia, a. s., 2016 [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/povalecny-odsun-nemcu-na-archivnich-snimcich/r~9b5dace4311711e593f4002590604f2e/r~81018df0304711e5ba38002590604f2e/.

Foto German Federal Archive (Deutsches Bundesarchiv), inv. č. B 145 Bild-P003214 / CC-BY-SA 3.0. Zdroj: Soubor: Bundesarchiv B 145 Bild-P003214, Eckernförde, Flüchtlingsbaracken.jpg [online]. San Francisco: Wikipedie, otevřená encyklopedie, Wikimedia Foundation Inc., nedatováno [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Bundesarchiv_B_145_Bild-P003214,_Eckernf%C3%B6rde,_Fl%C3%BCchtlingsbaracken.jpg.

FREY, Karel. Pět let osvobozeného pohraničí, propagandistický plakát, 1950. Zdroj: Plakáty — Autoři — Frey, Karel [online]. Praha: Terryho ponožky, UNION FILM, s. r. o., nedatováno [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.terryhoponozky.cz/plakaty/parametr-1-autori/7936-frey-karel?page=1

VYSÍDLENÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ (1945-1953): PERIODIZACE VYSÍDLENÍ, MAPA PŘESUNŮ OBYVATELSTVA

KRAFT, Daniel et al. Kde domov můj... - Wo ist Maine Heimat... Spuren tschechisch-deutscher Gemeinsamkeiten im 19. und 20. Jahrhundert - Stopy německo-české vzájemnosti v 19. a 20. století [Ausstellungskatalog / Katalog výstavy]. Korrigierte Erstausgabe / První, přepracované vydání. Dresden / Prag: Brücke / Most-Stiftung, 1999, str. 303.

VYSÍDLENÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ (1945-1953): KDO ZŮSTAL, BILANCE A OBĚTI VYSÍDLENÍ

VERZICHOVÁ, Petra. Brněnský pochod smrti [online]. Praha: Paměť národa, POST BELLUM, Z. Ú., 2019 [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/stalo-se/brnensky-pochod-smrti .

SOVADINA, Jiří. DIVOKÝ ODSUN A POVÁLEČNÉ NÁSILÍ: ČEŠI A NĚMCI PO VÁLCE [online]. Polanka nad Odrou: Moderní dějiny, Občanské sdružení PANT, z. s., 2012 [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/divoky-odsun-a-povalecne-nasili-cesi-a-nemci-po-valce/.

Foto Podpřipské muzeum. Zdroj: RYCHLÍK, Martin a LIDOVÉ NOVINY. Symbolem 20. století je vagon na dobytek, říká autor knihy Krvavé léto 1945 [online]. Praha: Lidovky.cz, MAFRA, a. s., 2016 [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/symbolem-20-stoleti-je-vagon-na-dobytek.A161204_142317_ln_domov_ele/foto/ELE67bf3d_231.jpg.

Foto ČTK. Zdroj: PLAČEK, Štěpán a ČTK. Fotky: Jeden vlak denně do americké zóny. Před 70 lety začal odsun sudetských Němců [online]. Praha: Aktuálně.cz, Economia, a. s., 2016 [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/povalecny-odsun-nemcu-na-archivnich-snimcich/r~9b5dace4311711e593f4002590604f2e/r~5501f6cc304711e5b1d8002590604f2e/ .

Foto Muzeum města Ústí. Zdroj: VORLÍČEK, Janni. Zločiny při odsunu v Ústí: Masakr na mostě a rabování [online]. Ústí nad Labem: Ústecký deník.cz, Vltava Labe Media, a. s., 2013 [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://ustecky.denik.cz/zpravy_region/zlociny-pri-odsunu-v-usti-masakr-na-moste-a-rabovani-20130126.html

HOUDEK, Lukáš. Švédské šance: noc z 18. na 19. června 1945, z transportu karpatských Němců bylo vybráno a následně postříleno asi 71 mužů, 120 žen a 74 dětí, z cyklu Umění zabíjet. Zdroj: Umění zabíjet / The Art of Killing [online]. LUKÁŠ HOUDEK ARTWORKS, nedatováno [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.houdeklukas.com/killing?lightbox=image1sra .

HOUDEK, Lukáš. Praha Bio Vesna: červen 1945, týrznění německých mužů v kině Vesna nepřežilo několik desítek osob, vězni byli nuceni mučit se navzájem, z cyklu Umění zabíjet. Zdroj: Umění zabíjet / The Art of Killing [online]. LUKÁŠ HOUDEK ARTWORKS, nedatováno [vid. 26. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.houdeklukas.com/killing?lightbox=image1dkc.

PŘESUN NĚMCŮ Z POHRANIČÍ DO VNITROZEMÍ (1947-48)

ŘEZÁČ, Václav. Nástup. Praha: Československý spisovatel, 1985, s. 190.

PŘESÍDLENÍ MAĎARŮ ZE SLOVENSKA DO ČECH (1945-47)

RAVASZ, Károly. Maďaři nuceně přesídlení z města Gúta (dnes Kolárovo) vybalují svůj majetek z vlaku v Mladé Boleslavi, únor 1947. Zdroj: Slovakization [online]. Wikiwand, nedatováno [vid. 22. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.wikiwand.com/en/Slovakization.

RAVASZ, Károly. Maďaři nuceně přesídlení z města Gúta (dnes Kolárovo) vybalují svůj majetek z vlaku v Mladé Boleslavi, únor 1947, foto National Archives of Hungary, Budapest, Hungary. Zdroj: File: Old people.jpg [online]. Wikimedia Commons, 2020 [vid. 27. 11. 2021]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Old_people.jpg.

PŘÍCHOD SLOVÁKŮ DO ČECH (1945-50)

FORMAN, Zdeněk, JASNÝ, Vojtěch a KACHYŇA, Karel. Budujeme pohraničí. Praha: Orbis, 1950, str. 3.

Ilustrační obrázek, propagandistický dobový plakát, autor neznámý, 1948-1953. Zdroj: HAVELKOVÁ, Alžběta. Propagandistický plakát 50. let jako médium vládnoucí ideologie [online]. Diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2015 [vid. 27. 11. 2021]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/64180, str. 79.

DOSÍDLENÍ POHRANIČÍ (1945-50)

JÁKL, Tomáš. Revoluční gardy a Jednotka Pěst na cestě do pohraničí. Zdroj: RYCHLÍK, Martin a LIDOVÉ NOVINY. Symbolem 20. století je vagon na dobytek, říká autor knihy Krvavé léto 1945 [online]. Praha: Lidovky.cz, MAFRA, a. s., 2016 [vid. 27. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/symbolem-20-stoleti-je-vagon-na-dobytek.A161204_142317_ln_domov_ele/foto/ELE67bf3f_272.jpg.

Foto: ČTK. Zdroj: Paměť a dějiny XI, č. 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů České republiky, 2017, str. 13.

Foto Sociologický ústav AV ČR. Zdroj: Když se Pražáci hnali do Sudet: Před 70 lety začalo organizované osídlování pohraničí [online]. Praha: Blesk.cz, CZECH NEWS CENTER a.s., 2015 [vid. 27. 11. 2021]. Dostupné z: https://promuze.blesk.cz/galerie/historie/454460/kdyz-se-prazaci-hnali-do-sudet-pred-70-lety-zacalo-organizovane-osidlovani-pohranici?foto=6.

HOUDEK, Lukáš. Domažlice: 11. červen 1945, sebevražda manželů Karla a Markéty Kutscherových ve věku 80 let ve svém bytě, z cyklu Umění zabíjet. Zdroj: Umění zabíjet / The Art of Killing [online]. LUKÁŠ HOUDEK ARTWORKS, nedatováno [vid. 28. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.houdeklukas.com/killing?lightbox=image21e7.

HOUDEK, Lukáš. Domažlice: 1949, mladá rodina dosídlenců v bytě Kutscherových, z cyklu Umění zabíjet. Zdroj: Umění zabíjet / The Art of Killing [online]. LUKÁŠ HOUDEK ARTWORKS, nedatováno [vid. 28. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.houdeklukas.com/killing?lightbox=image16rt.

DOSÍDLENÍ POHRANIČÍ (1945-50): STAV OBYVATELSTVA A PŘEDPOKLADY OSÍDLENÍ

Náš rozhlas 12, č. 33. Praha: Orbis, a. s., 11. 8. 1945, titulní strana.

Sbírka zákonů a nařízení. (Doba nesvobody.) Ročník 1945. Praha: Státní tiskárna, 1946, str. 17.

SOkA Jeseník, fond ONV, inv. č. 106, karton 29. Zdroj: KRIEGISCHOVÁ, Lenka. Ekonomické a sociální dopady odsunu Němců na Jesenicku v letech 1945-1947 [online]. Nelahozeves: Válka.cz, 2011 [vid. 28. 11. 2021]. Dostupné z: https://www.valka.cz/14365-Ekonomicke-a-socialni-dopady-odsunu-Nemcu-na-Jesenicku-v-letech-1945-1947.

HOUF, Jarda. Přijíždějí další noví osídlovatelé Karlových Varů. Kufry přivázané na autobusu, ruksaky - to byly začátky mnoha dnešních obyvatel. Zdroj: „Po roce 1945 nebylo na Karlovarsku známějšího a populárnějšího člověka, než byl fotoreportér Jarda Houf alias Fo-Fi-Fo." [online]. Karlovy Vary: Fo-Fi-Fo, nedatováno [vid. 30. 11. 2021]. Dostupné z: http://www.fofifo.wz.cz/reporter_fofifo.htm.

Sbírka zákonů a nařízení. (Doba nesvobody.) Ročník 1945. Praha: Státní tiskárna, 1946, str. 45.

Sbírka zákonů a nařízení. (Doba nesvobody.) Ročník 1945. Praha: Státní tiskárna, 1946, str. 46.

SCHLOSSER, Wolfgang Alexander. "Pensisté, chcete vlastní domek?", Osídlovací úřad v Praze, 1946, ze sbírky Národního muzea – Historického muzea. Zdroj: KŘIŽOVATKY ČESKÝCH A ČESKOSLOVENSKÝCH DĚJIN 1948 [online]. Praha: Dotkni se 20. století, Národní muzeum, nedatováno [vid. 30. 11. 2021]. Dostupné z: http://www.dvacatestoleti.eu/data/files/Media_ve_vyuce_dejepisu_-_Krizovatky_ceskych_a_ceskoslovenskych_dejin_1948.pdf.

KOLEKTIV AUTORŮ. Tachovsko: krajina v paměti / paměť v krajině, katalog k výstavě. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014, str. 58.

REEMIGRANTI – PŘESÍDLENÍ KRAJANÉ

BERNATT-RESZCZYŃSKÁ, Markéta. Dohoda o poválečném přesídlení volyňských Čechů do Československa [online]. Praha: Paměť národa, POST BELLUM, Z. Ú., 2019 [vid. 22. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/stalo-se/dohoda-o-povalecnem-presidleni-volynskych-cechu-do-ceskoslovenska.

Foto archiv Dagmar Martinkové. Zdroj: VORLÍČEK, Janni. Nejvíce rodin z Volyně přišlo na sever Čech [online]. Ústí nad Labem: Ústecký deník.cz, Vltava Labe Media, a. s., 2016 [vid. 22. 12. 2021]. Dostupné z: https://ustecky.denik.cz/zpravy_region/nejvice-rodin-z-volyne-prislo-na-sever-cech-20160207.html.

Svět v obrazech IV, č. 20. Praha: "Svět v obrazech", nakladatelská spol. s r. o., vydavatelství ministerstva informací, 15. 5. 1948, s. 19.

Slovakization [online]. Wikiwand, nedatováno [vid. 22. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.wikiwand.com/en/Slovakization.

Sbírka zákonů a nařízení. (Doba nesvobody.) Ročník 1945. Praha: Státní tiskárna, 1946, str. 57.

BULHARŠTÍ ZEMĚDĚLŠTÍ PRACOVNÍCI (1946-1947)

Svět v obrazech 3, č. 15. Praha: Svět v obrazech, spol. s r. o., vydavatelství ministerstva informací, 12. 4. 1947, s. 7.

ŘEKOVÉ

MŰLLEROVÁ, Sabina. Řecká menšina, její minulost a současnost očima krnovských studentů [online]. Diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2015 [vid. 22. 12. 2021]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/wi3ue/Diplomova_prace_Mullerova.pdf, str. 29.

OSÍDLENCI ZE SLOVENSKA

DAVIDOVÁ, Eva. Romano drom = Cesty Romů 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku. Druhé, přepracované vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, str. 208.

Foto Sbírka Muzea romské kultury. Zdroj: WIESNEROVÁ, Ema. Přišli za prací, teď žijí v místech se špatnou pověstí [online]. Brno: Zprávy z MUNI, Masarykova univerzita, 2013. [vid. 22. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.em.muni.cz/veda-a-vyzkum/3554-prisli-za-praci-ted-ziji-v-mistech-se-spatnou-povesti.

UKRAJINŠTÍ OPTANTI (1945)

Foto: Profimedia.cz. Zdroj: WIRNITZER, Jan. Dejme vyhnancům z Podkarpatské Rusi odškodné, rozhodli poslanci [online]. Praha: iDNES.cz, MAFRA, a. s., 2009 [vid. 22. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/dejme-vyhnancum-z-podkarpatske-rusi-odskodne-rozhodli-poslanci.A090218_075350_domaci_jw.

FENKLOVÁ, Eva. Optanti z Podkarpatské Rusi mezi námi - problém náhrad za majetek [online]. Středoškolská odborná činnost, Karlovy Vary: První české gymnázium v Karlových Varech, 2006, str. 41. [vid. 22. 12. 2021]. Dostupné z: https://adoc.tips/optanti-z-podkarpatske-rusi-mezi-nami-problem-nahrad-za-maje.html.

VYSÍDLENÍ UKRAJINCŮ, RUSŮ, BĚLORUSŮ A RUSÍNŮ Z ČESKOSLOVENSKA (1946-48)

Antonín Moťovič [online]. Praha: Paměť národa, POST BELLUM, Z. Ú., 2008-2021 [vid. 22. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.pametnaroda.cz/cs/motovic-antonin-1927.

ODCHOD SLOVENSKÝCH MAĎARŮ Z POHRANIČÍ (1948-49)

Foto ZANIKLAOBECPOPOV.CZ. Zdroj: JANCURA, Vladimír. Keď Slováci zaľudňovali české pohraničie [online]. Bratislava: Pravda, OUR MEDIA SR a. s., 2016 [vid. 22. 12. 2021]. Dostupné z: https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/391777-ked-slovaci-zaludnovali-ceske-pohranicie/.

EMIGRACE ŽIDŮ DO PALESTINY (1948-49)

Foto Frank Scherschel, The Palmach Archive via the PikiWiki - Israel free image collection project. Zdroj: File:PikiWiki Israel 20841 The Palmach.jpg [online]. San Francisco: Wikipedie, otevřená encyklopedie, Wikimedia Foundation Inc., 2012 [vid. 27. 12. 2021]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/File:PikiWiki_Israel_20841_The_Palmach.jpg.

ExodusSh2.jpg [online]. Wikimedia Commons, 2020 [vid. 27. 12. 2021]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ExodusSh2.jpg.

OPERACE LINK (1950-51)

Foto German Federal Archive (Deutsches Bundesarchiv), Accession number B 145 Bild-F001153-0015A. Zdroj: Lager_Friedland%2C_Suchmeldung_an_Wand [online]. Wikimedia Commons, 2020 [vid. 27. 12. 2021]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Bundesarchiv_B_145_Bild-F001153-0015A%2C_Lager_Friedland%2C_Suchmeldung_an_Wand.jpg.

1948-1989

PŘÍCHOD DALŠÍCH BULHARŮ (1957)

Květy 7, č. 31. Praha: Rudé právo, 01. 8. 1957, str. 12.

EMIGRACE ZA SOCIALISMU (1948-1989)

ANONYM. "Zrádná emigrace ve službách západních imperialistů", 1951. Tak byli líčeni českoslovenští emigranti komunistickou vládou. Zdroj: KOLEKTIV AUTORŮ. Moc obrazů, obrazy moci: politický plakát a propaganda: Galerie U Křižovníků 26. 1. - 30. 3. 2005 = Power of images, images of power: political poster and propaganda: Gallery U křižovníků 26. 1. - 30. 3. 2005 [katalog výstavy]. Praha: Galerie U Křižovníků, 2005, str. 251.

Foto Archiv Amerického fondu pro československé uprchlíky (AFCR). Zdroj: SAPAROVÁ, Kateřina (ed.). Jeden svět na školách: Příběhy bezpráví - emigrace a život v exilu. Praha: Člověk v tísni, o. p. s., 2019, str. 9.

HAUPTVOGELOVÁ, Jitka (text) a HUCEK, Miroslav (foto). Emigranti, 1969. Zdroj: Mladý svět XI, č. 5. Praha: Mladá fronta, 31. 1. 1969, str. 5.

ČERNÝ, Jiří (text) a KARKAN, Eduard (foto). Ztracené mozky, 1990. Zdroj: Květy I (CLVI), č. 49. Praha: Delta, 07. 12. 1990, str. 12.

NELEGÁLNÍ EMIGRACE PO ÚNORU 1948

MAHDAL, Marcel. DRÁTY, KTERÉ ZABÍJELY [online]. Polanka nad Odrou: Moderní dějiny, Občanské sdružení PANT, z. s., 2012 [vid. 29. 12. 2021]. Dostupné z: http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/draty-ktere-zabijely/.

SAPAROVÁ, Kateřina, ed. Jeden svět na školách: Příběhy bezpráví - emigrace a život v exilu. Praha: Člověk v tísni, o. p. s., 2019, str. 23.

NELEGÁLNÍ EMIGRACE PO SRPNU 1968

SVOBODOVÁ, Michaela. Výstava Paměti národa se představí ve čtyřech západočeských městech [online]. Plzeň: Český rozhlas, 2018 [vid. 29. 12. 2021]. Dostupné z: https://plzen.rozhlas.cz/vystava-pameti-naroda-se-predstavi-ve-ctyrech-zapadoceskych-mestech-7599547.

KUNCOVÁ, Monika a PRÁVO. Jak se utíkalo z Československa? Na traktoru, balonem i uneseným letadlem [online]. Praha: Novinky.cz, Borgis a. s., Seznam, a. s., 2019 [vid. 29. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/historie/clanek/jak-se-utikalo-z-ceskoslovenska-na-traktoru-balonem-i-unesenym-letadlem-40291350.

ŠEVČÍK, Václav. "Stop!" (plakát), 1969. Zdroj: ŠEVČÍK, Václav a MED, Jaroslav, ed. České reflexe: politický plakát Václava Ševčíka 1959/1994 [Praha, říjen-listopad 1998]. Praha: Národní galerie, 1998, str. 30.

CHARAKTER LEGÁLNÍ EMIGRACE (1948-1989)

Foto Archiv Libri prohibiti. Zdroj: SAPAROVÁ, Kateřina, ed. Jeden svět na školách: Příběhy bezpráví - emigrace a život v exilu. Praha: Člověk v tísni, o. p. s., 2019, str. 18.

VIETNAMSKÁ IMIGRACE ZA SOCIALISMU

PERGL, Václav. Hrdinka socialistické práce předává své pracovní zkušenosti vietnamským dívkám, které se zde učí, 1985. Rudé právo 65, č. 216. Praha: Ústřední výbor KSČ, 13. 9. 1985, str. 3.

Průvod vietnamských studentů v Praze u příležitosti konce americko-vietnamské války v dubnu 1975.

VIETNAMSKÁ IMIGRACE ZA SOCIALISMU: HUMANITÁRNÍ IMIGRACE – VIETNAMSKÉ DĚTI (50. LÉTA)

MARTÍNKOVÁ/ŠIMEČKOVÁ, Šárka. Chrastavské děti [online]. Průhonice: South East Asia – liaison, z. s., 2006 [vid. 29. 12. 2021]. Dostupné z: http://sea-l.cz/cs/clanky/posts/chrastavske-deti/.

HLOUŠKOVÁ, Lenka a PRÁVO. Žena, co se v padesátých letech starala o první vietnamské děti u nás [online]. Praha: Novinky.cz, Borgis a. s., Seznam, a. s., 2016 [vid. 29. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/zena-co-se-v-padesatych-letech-starala-o--prvni-vietnamske-deti-u-nas-341933.

MARTÍNKOVÁ/ŠIMEČKOVÁ, Šárka. Chrastavské děti [online]. Průhonice: South East Asia – liaison, z. s., 2006 [vid. 29. 12. 2021]. Dostupné z: http://sea-l.cz/cs/clanky/posts/chrastavske-deti/.

VIETNAMSKÁ IMIGRACE ZA SOCIALISMU: INTERNACIONÁLNÍ ROZVOJOVÁ POMOC - VIETNAMŠTÍ PRAKTIKANTI (1957-1977)

F200806250022701.jpeg [online]. Praha: imultimedia, ČTK, nedatováno [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://imultimedia.ctk.cz/storage/foto/F200806250022701/352x254.wm/F200806250022701.jpeg.

Odborná výchova: časopis pro výchovu učňů XXV, č. 10. Praha: Ministerstvo školství ČSR ve Státním pedagogickém nakladatelství, 1975, str. 253b.

ROZŠÍŘENÍ ODBORNÉ PŘÍPRAVY VIETNAMSKÝCH PRACOVNÍKŮ (1974-1977)

VODSEĎÁLEK, Petr. Poznávání cizích kultur za socialismu? Studovat k nám jezdili Vietnamci i Indové [online]. Rokycany: Rokycanský deník.cz, Vltava Labe Media, a. s., 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://rokycansky.denik.cz/galerie/praha-sametova-revoluce-listopad-1989.html?back=83625232-12033-49&photo=1.

HEŘKOVIČ, J. Mladí Vietnamci v SOU ČKD Praha. Zdroj: Odborná výchova: časopis pro výchovu učňů 30, č. 8. Praha: Ministerstvo školství ČSR ve Státním pedagogickém nakladatelství, 1980, str. 241.

Odborná výchova: časopis pro výchovu učňů XXV, č. 1. Praha: Ministerstvo školství ČSR ve Státním pedagogickém nakladatelství, 1974, str. 26.

VIETNAMSKÁ IMIGRACE ZA SOCIALISMU: VIETNAMŠTÍ PRACOVNÍCI JAKO LEVNÁ PRACOVNÍ SÍLA (1979-1985)

"Pletou svetry a odmítají se řídit pokyny mistra": Kolektivní protesty vietnamských dělníků v osmdesátých letech v Československu [online]. Praha: Ústav světových dějin FF UK, 2018 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://usd.ff.cuni.cz/cs/2018/03/05/pletou-svetry-a-odmitaji-se-ridit-pokyny-mistra-kolektivni-protesty-vietnamskych-delniku-v-osmdesatych-letech-v-ceskoslovensku/.

ŘEČTÍ UPRCHLÍCI V ČESKOSLOVENSKU

Řečtí uprchlíci [online]. Praha: extraStory.cz, Extra Online Media, 2021 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.extrastory.cz/mediatorch.html&galItem=19548&galAlbum=1942&source=3473&galTag=.

KUČERA, Jakub. Češi přijali migranty z Řecka. 12 tisíc uprchlíků dostalo domov před 70 lety. [online]. Praha: čtidoma.cz, Centa, a. s., 2018 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.ctidoma.cz/zpravodajstvi/2018-11-06-cesi-prijali-migranty-z-recka-12-tisic-uprchliku-dostalo-domov-pred-70-lety.

ŘEČTÍ UPRCHLÍCI V ČESKOSLOVENSKU: ŘECKÁ AKCE (1948-50)

KOLLEROVÁ, Michaela. Řecká menšina v Moravskoslezském kraji [online]. Polanka nad Odrou: Moderní dějiny, Občanské sdružení PANT, z. s., 2014 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/recka-mensina-v-moravskoslezskem-kraji/.

MŰLLEROVÁ, Sabina. Řecká menšina, její minulost a současnost očima krnovských studentů [online]. Diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2015 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/wi3ue/Diplomova_prace_Mullerova.pdf, str. 19.

ŘEČTÍ UPRCHLÍCI V ČESKOSLOVENSKU: PERIODIZACE POBYTU ŘECKÉ EMIGRACE V ČESKOSLOVENSKU

MŰLLEROVÁ, Sabina. Řecká menšina, její minulost a současnost očima krnovských studentů [online]. Diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2015 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/wi3ue/Diplomova_prace_Mullerova.pdf, str. 51.

MŰLLEROVÁ, Sabina. Řecká menšina, její minulost a současnost očima krnovských studentů [online]. Diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2015 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/wi3ue/Diplomova_prace_Mullerova.pdf, str. 70.

UNIVERZITA 17. LISTOPADU (1961-1974)

Květy XXI, č. 44. Praha: Rudé právo, vydavatelství ÚV KSČ, 6. 11. 1971, str. 13.

UNIVERZITA 17. LISTOPADU (1961-1974): OBORY, STUDENTI, KONTROVERZE

ŽITNÝ, Vladimír a RAKOVEC, Oldřich. "Čeština je pro nás jazyk nelehký, zvláště to skloňování...".

Květy 16, č. 45. Praha: Rudé právo, vydavatelství ústředního výboru KSČ, 12. 11. 1966, str. 6.

Květy 16, č. 45. Praha: Rudé právo, vydavatelství ústředního výboru KSČ, 12. 11. 1966, str. 7.

Květy 16, č. 45. Praha: Rudé právo, vydavatelství ústředního výboru KSČ, 12. 11. 1966, str. 7.

PRACOVNÍ MIGRACE

KOLEKTIV AUTORŮ. Tachovsko: krajina v paměti / paměť v krajině, katalog k výstavě. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014, str. 58.

Rudé právo: ústřední orgán Komunistické strany Československa 28, č. 302. Praha: Ústřední výbor KSČ, 28. 12. 1948, str. 5.

PRACOVNÍ MIGRACE: ZDROJOVÉ ZEMĚ PRACOVNÍ MIGRACE ZA SOCIALISMU

CEJCHAN, Adolf. Stavba sila v Severočeských tukových závodech v Ústí n. Labem.
Zdroj: Květy XXV, č. 26. Praha: Rudé právo, vydavatelství ÚV KSČ, 26. 6. 1975, str. 10.

INTERNACIONÁLNÍ SPOLUPRÁCE – ODBORNÁ PŘÍPRAVA A ZAMĚSTNÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ Z DALŠÍCH SOCIALISTICKÝCH ZEMÍ (1980-89)

Ilustrační obrázek, Propagandistický plakát "Socialismus otevřel cestu osvobození koloniálních národů".
Zdroj: http://www.modernidejiny.cz/gallery//foto/710/

PRACOVNÍ MIGRACE ZA SOCIALISMU: PROLETÁŘSKÁ DRUŽBA NEBO BEZSKRUPULÓZNÍ VYKOŘISŤOVÁNÍ? (1980-89)

KRALOVIČ, Anton a ČTK. G. Husák a K. Phomvihane při podpisu smlouvy o přátelství a spolupráci mezi oběma státy. Zdroj: Květy XXX, č. 10. Praha: Rudé právo, vydavatelství ÚV KSČ, 6. 3. 1980, str. 9.

Foto K. BAYER. Zdroj: Tribuna: týdeník pro ideologii a politiku 8, č. 30. Praha: Rudé právo, vydavatelství ÚV KSČ, 21. 7. 1976, str. 4.

CHARAKTER IMIGRACE (1948-89)

KUSÝ, Miloš. Vzpomínky na průkopníka čs-viet. přátelství pana Ing Josefa Spudila [online]. Praha: Česko-vietnamská společnost, 2018 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.cvs-praha.cz/?p=3293.

History [online]. Broumov: VEBA, textilní závody, a. s., nedatováno [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: http://www.veba.cz/en/history.

POLSKÉ PRACOVNICE (A PRACOVNÍCI)

Foto Polský Klub v Lysé nad Labem. Zdroj: KLÍPA, Ondřej. Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému. [online]. Dizertační práce, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2013 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/130481/?lang=en, str. 120.

Foto Polský Klub v Lysé nad Labem. Zdroj. KLÍPA, Ondřej. Polští pracovníci v ČSSR: nevítaná družba. Specifika dočasné zahraniční pracovní migrace v socialistickém systému. [online]. Dizertační práce, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2013 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/130481/?lang=en, str. 122.

KUBÁNŠTÍ PRACOVNÍCI (1978-1989)

LABÍK, Zdeněk. Stavba elektrárny Mělník III. Zdroj: Květy XXX, č. 36. Praha: Rudé právo, vydavatelství ÚV KSČ, 4. 9. 1980, str. 4.

IBRAHIMOVIČ, Ibra. Cyklus fotografií Litvínovští Kubánci - Rico. Zdroj: IBRA IBRAHIMOVIČ [online]. Facebook, 2020 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=893301341144410&set=pcb.893303474477530&type=3&theater.

IBRAHIMOVIČ, Ibra. Cyklus fotografií Litvínovští Kubánci - Rico. Zdroj: IBRA IBRAHIMOVIČ [online]. Facebook, 2020 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=893302127810998&set=pb.100013936569670.-2207520000..&type=3.

IBRAHIMOVIČ, Ibra. Cyklus fotografií Litvínovští Kubánci - Rico. Zdroj: IBRA IBRAHIMOVIČ [online]. Facebook, 2020 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=893302634477614&set=pb.100013936569670.-2207520000..&type=3.

KYPERŠTÍ STAVEBNÍ DĚLNÍCI (1976)

Rudé právo 56, č. 116. Praha: ústřední výbor KSČ, 17. 5. 1976, str. 6.

INVAZE VOJSK VARŠAVSKÉ SMLOUVY (SRPEN 1968)

LAMMER, Vladimír. Václavské náměstí. Fotografie z výstavy "1945 Osvobození...1968 Okupace / Sovětská vojska v Československu", kterou 5. 8. 2008 otevřel Pražský dům fotografie. Zdroj: KYNDROVÁ, Dana, ed. 1945 Osvobození / Liberation ... 1968 Okupace / Occupation. Sovětská vojska v Československu / Soviet troops in Czechoslovakia. Katalog k výstavě / Exhibiton catalogue. Praha: KANT a Pražský dům fotografie - Prague House of Photography, o. p. s., 2006, str. 109.

Přes hranici: Poláci-Češi ve 20. Století na stránkách "Karty" [online]. Varšava: Ośrodek KARTA, 2016 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.ustrcr.cz/data/pdf/publikace/sborniky/pres-hranici/pres-hranici-karta.pdf, str. 173.

ODCHOD SOVĚTSKÝCH OKUPAČNÍCH VOJSK (1988–1991)

Po sovětských vojácích zůstala jen hromada smetí [online]. Praha: Česká televize, 2015 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1506858-po-sovetskych-vojacich-zustala-jen-hromada-smeti.

KHOL, Miroslav. Ani gram masa okupantům. Fotografie z výstavy "1945 Osvobození...1968 Okupace / Sovětská vojska v Československu". Zdroj: KYNDROVÁ, Dana, ed. 1945 Osvobození / Liberation ... 1968 Okupace / Occupation. Sovětská vojska v Československu / Soviet troops in Czechoslovakia. Katalog k výstavě / Exhibiton catalogue. Praha: KANT a Pražský dům fotografie - Prague House of Photography, o. p. s., 2006, str. 114. C

PRŮBĚŽNÉ ODCHÁZENÍ NĚMCŮ ZA SOCIALISMU (1948-89)

Begegnungsraum-geschichte [online]. Passau: Universität Passau, nedatováno [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de/fileadmin/dokumente/projekte/region/Bilder/Eiserner_Vorhang/ScanPlakatSmall.jpg.

Květy I (CLVI), č. 47. Praha: Delta, 23. 11. 1990, str. 22.

NAMIBIJSKÉ DĚTI (1985-1991)

Namibijské děti, maškarní v Bartošovicích, 1986, foto archiv Ivany Žárské. Zdroj: POLÁČEK, Michal. Komunisté dělali z namibijských dětí Čechy, návrat do Afriky řada nezvládla [online]. Praha: iDNES.cz, MAFRA, a. s., 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/olomouc/zpravy/ceskoslovensko-deti-z-namibie-uprchlici-vynuceny-navrat-afrika-obcanska-valka.A190809_494224_olomouc-zpravy_stk/foto/STK7d63d4_makarnplesbartoovicearchivivanarsk.jpg.

Archivní snímky namibijských a českých dětí, české vychovatelky Ivany Žárské a namibijské vychovatelky Rosálie, foto archiv Ivany Žárské. Zdroj: POLÁČEK, Michal. Komunisté dělali z namibijských dětí Čechy, návrat do Afriky řada nezvládla [online]. Praha: iDNES.cz, MAFRA, a. s., 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/olomouc/zpravy/ceskoslovensko-deti-z-namibie-uprchlici-vynuceny-navrat-afrika-obcanska-valka.A190809_494224_olomouc-zpravy_stk/foto/STK7d63d9_skouvychovatelkourosliarchivivanarsk.jpg.

KUTHANOVÁ, Veronika. Národnostní situace Československa v letech 1948–1989. Sondy do problematiky imigrace do ČSR/ČSSR a postavení legislativně uznaných národností/menšin [online]. Diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2010 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/yxxqj, str. 82.

PROMĚNA STĚHOVÁNÍ SLOVÁKŮ DO ČESKÝCH ZEMÍ ZA SOCIALISMU (1948-1989)

ŠEVČÍK, Václav. Republika ve smrtelném ohrožení, 1968. Fototemperový plakát, ilustrační obrázek. Zdroj: ŠEVČÍK, Václav a MED, Jaroslav, ed. České reflexe: politický plakát Václava Ševčíka 1959/1994 [Praha, říjen-listopad 1998]. Praha: Národní galerie, 1998, str. 28.

Ilustrační obrázek. HESRY, Erwan. Editorial [online]. St-Malo: Unsplash, 2016 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://unsplash.com/photos/Q34YB7yjAxA.

1989-2020

VIETNAMCI V ČESKU PO PÁDU SOCIALISMU

HEJNA, Petr a KARKAN, Eduard. Bílý boss. Zdroj: Květy I (CLVI), č. 46. Praha: Delta, 16. 11. 1990, str. 5.

LEMBERK, Petr a MAFRA. Na vietnamskou večerku nedají ve Velkém Beranově dopustit. [online]. Praha: iDNES.cz, MAFRA, a. s., nedatováno [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/foto/MV5e9a0f_140236_4818798.jpg.

SLOVENSKÁ POLISTOPADOVÁ EMIGRACE DO ČECH (1989 - SOUČASNOST)

STRAŠÍKOVÁ, Lucie. Rozvod po 74 letech: Nikdo o ten stát už nestál... [online]. Praha: Česká televize, 2012 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1126075-rozvod-po-74-letech-nikdo-o-ten-stat-uz-nestal.

RYBOVÁ, Romana. 25 let od rozpadu Československa: Která ekonomika je na tom lépe? [online]. Praha: E15 FinExpert.cz, CZECH NEWS CENTER a.s., 2018 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.e15.cz/finexpert/vydelavame/25-let-od-rozpadu-ceskoslovenska-ktera-ekonomika-je-na-tom-lepe-1345199.

Bratia Slováci. V Česku jich stále přibývá a v roce 2019 tvořili pětinu všech cizinců v zemi. [online]. Praha: Echo24.cz, ECHO MEDIA, A.S., 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.echo24.cz/a/S29Ny/bratia-slovaci-v-cesku-jich-stale-pribyva-a-tvori-petinu-vsech-cizincu-v-zemi.

POLISTOPADOVÁ RE-EMIGRACE ČECHŮ ZE ZÁPADU (1989-92)

VOCELKA, Tomáš. Když Havel objal Dubčeka. Fotograf Jaroslav Kučera o ikonické fotce z roku 1989 [online]. Praha: Aktuálně.cz, Economia, a. s., 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://magazin.aktualne.cz/foto/kdyz-havel-objal-dubceka-fotograf-jaroslav-kucera-o-ikonicke/r~61a2381adf7511e984c6ac1f6b220ee8/r~bf158b10df7411e9b259ac1f6b220ee8/.

BROD, Petr. Naděje nebo zklamání? Reemigranti o situaci v Česku dvacet let po Listopadu [online]. Praha: Radio Prague International, Český rozhlas, 2009 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://cesky.radio.cz/nadeje-nebo-zklamani-reemigranti-o-situaci-v-cesku-dvacet-let-po-listopadu-8579306.

POREVOLUČNÍ EMIGRACE (1989-2020)

DRDA, Adam. Adam Drda: Náraz na vlast. Jaký byl pro emigranty návrat domů v roce 1989 [online]. Praha: HlídacíPes.org, ÚSTAV NEZÁVISLÉ ŽURNALISTIKY, 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://hlidacipes.org/adam-drda-naraz-na-vlast-jaky-byl-pro-emigranty-navrat-do-mu-v-roce-1989/.

KRUPIČKA Miroslav. Kolik je Čechů ve světě? In: BROUČEK Stanislav, GRULICH Tomáš (ed.). Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika. Praha: Etnologický ústav AVČR, Senát PČR, Mezinárodní organizace pro migraci, 2014. Online: http://www.iom.cz/files/Nova_emigrace.pdf

PŘESÍDLENÍ KRAJANŮ ZE ZEMÍ EX-SOVĚTSKÉHO SVAZU (1993 – 2007)

70 rodin z Ukrajiny požádalo Zemana o pomoc s přesídlením do ČR [online]. Praha: Česká televize, 2014 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1015337-70-rodin-z-ukrajiny-pozadalo-zemana-o-pomoc-s-presidlenim-do-cr.

JANDOUREK, Filip. Návrat krajanů z Ukrajiny do České republiky, 2015. Zdroj: SMATANA, Ľubomír. Dalších tisíc etnických Čechů z Ukrajiny žádá o přesídlení [online]. Praha: Radiožurnál, Český rozhlas, 2015 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://radiozurnal.rozhlas.cz/dalsich-tisic-etnickych-cechu-z-ukrajiny-zada-o-presidleni-6257864.

HUMANITÁRNÍ TVÁŘE SOUČASNÉHO ČESKA – UPRCHLÍCI Z EX-JUGOSLÁVIE A PŘESÍDLOVACÍ PROGRAMY (1991-2017)

Rozpad Jugoslávie [online]. Praha: Novinky.cz, Borgis a. s., Seznam, a. s., 2016 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://special.novinky.cz/jugoslavie2/historie.html.

Rozpad Jugoslávie [online]. Praha: Novinky.cz, Borgis a. s., Seznam, a. s., 2016 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://special.novinky.cz/jugoslavie2/historie.html.

MÉNĚ HUMANITÁRNÍ TVÁŘ SOUČASNÉHO ČESKA – UPRCHLICKÁ KRIZE (2015-2016)

KŘEPELKA Mikuláš / EuroZprávy.cz / INCORP images. https://eurozpravy.cz/domaci/spolecnost/153646-uprchliky-nechceme-praha-dnes-zazije-demonstrace-proti-migraci/

HOAX, UPRCHLÍCI V CHEBU, DEZINFORMACE, NÁDRAŽÍ CHEB [online]. Praha: Databáze známých míst .cz, 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: http://databazeznamychmist.cz/ceska%20republika/hoax-uprchlici-v-chebu-dezinformace-nadrazi-cheb/.

ČTK/DPA/ TZORTZINIS Angelos. PETŘÍK, Jarda. Uprchlické tábory v Řecku se staly politickou hrou, výsledkem jsou desetitisíce živořících lidí [online]. Praha: Radio wave, Český rozhlas, 2020 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://wave.rozhlas.cz/uprchlicke-tabory-v-recku-se-staly-politickou-hrou-vysledkem-jsou-desetitisice-8146569.

Reuters. Obrazem: Sedm let od začátku krvavé války v Sýrii. Půl milionu mrtvých a mír pořád v nedohlednu [online]. Praha: Aktuálně.cz, Economia, a. s., 2018 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/foto-obcanska-valka-v-syrii-trva-uz-sest-let/r~220163a208bd11e79d89002590604f2e/r~f170f59a08bc11e7a8cc002590604f2e/.

POREVOLUČNÍ IMIGRACE

HRUBOŇ, Rudolf. STATISTIKA: Cizinci tvoří v Česku již přes 5% populace [online]. Národní Noviny, 2019 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.narodninoviny.cz/statistika-cizinci-tvori-v-cesku-jiz-pres-5-populace/.

Český statistický úřad. Data ČSÚ k 31.12.2019.

KDO V ČR PRACUJE A KOHO (A JAK) ČR LÁKÁ?

Česká agentura na podporu obchodu/CzechTrade: Čtvrtina zahraničních pracovníků stavebních společností odcestovala zpět do svých domovů [online]. Praha: BusinessINFO.cz, Česká agentura na podporu obchodu/CzechTrade (příspěvková organizace MPO), 2020 [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.businessinfo.cz/clanky/ctvrtina-zahranicnich-pracovniku-stavebnich-spolecnosti-odcestovala-zpet-do-svych-domovu/.

Český statistický úřad. KAŽDÝ DESÁTÝ ZAMĚSTNANEC V ČR JE CIZINEC [online]. Praha: Století statistiky, Český statistický úřad, nedatováno [vid. 30. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/kazdy-desaty-zamestnanec-v-cr-je-cizinec.

STEM. Jaký je vztah občanů ČR k různým národům a etnikům? STEM. Trendy 3/2016. Online: https://www.stem.cz/jaky-je-vztah-obcanu-cr-k-ruznym-narodum-a-etnikum/